

FALLA
ANNA ATNAZ
SANTA ANNA
2MV5

· eclipsi de lluna ·

HUMONNOS

TIENDA ESPECIALIZADA

**CACHIMBAS • VAPEO
PODS DESECHABLES
ACCESORIOS FUMADOR**

VISITA NUESTRAS TIENDAS

SAGUNTO - AV. SANTS DE LA PEDRA N°35

PUERTO DE SAGUNTO - C/ SAN VICENTE N°48

VALENCIA / BENIMACLET - C/ DOLORES MARQUÉS N°3

VALENCIA / RUZafa - C/ TOMASOS N° 20

VALENCIA / NAZARET - C/ MAYOR DE NAZARET N° 90

PROXIMAS APERTURAS:

SAGUNTO - DOCTOR PALOS | SAGUNTO - CRONISTA

CHABRET | VALENCIA, BENICALAP | PAMPLONA |

MADRID | LAS RAMBLAS / BARCELONA

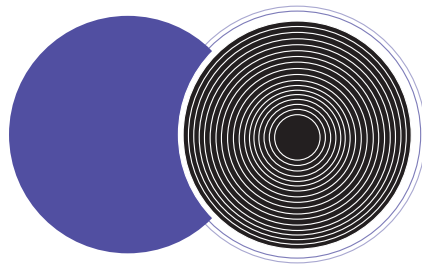

@HUMONNOS

@HUMONNOS

WWW.HUMONNOS.ES

FALLA
ANNA ATNAB
SANTA ANNA
2MV5

· eclipsi de lluna ·

GENERALITAT
VALENCIANA

El llibre ha participat en la convocatòria dels **premis de la Generalitat**
per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2025.

Este llibret participa en els **premis de les Lletres Falleres**.

P. 2

D.L.: V-3680-2012

Edita: AC Falla Santa Anna (Sagunt)

Exemplars: 500

Coordinació General:

Maite Francés i Lacalle

Guió i coordinació:

Eva Marco i Raro

Javier Bea i Carrillo

José Tena i Tejado

Delegació de Cultura:

Laura Comeche i Martínez

Maite Francés i Lacalle

Carmen Tamarit i Carles

Publicitat

Ada Ferragut i García

Héctor Pi i Francés

Jorge J. Murciano i Brú

Autor i Autora poesies

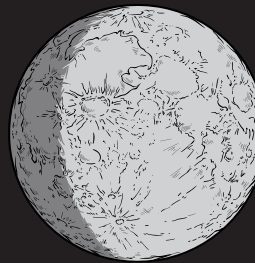
Eva Marco i Raro

Manolo Civera i Gómez

Disseny, maquetació i Portada:

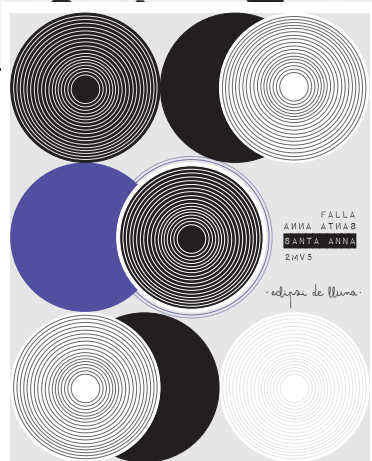
Pana.125

SOLUCIONS GRÀFIQUES
panalfallero.com

COL·LABOREN:

· editorial i portada ·

JAVIER BEA I JOSÉ TENA

PANAL FALLERO

Tots i totes passem per diferents estats en les nostres vides. A vegades amb millor tarannà per a afrontar les coses, altres més apàtics, moments en què et sents radiant i també en els quals t'ocultes i no vols que ningú et veja.

Es parla del pas dels dies, es feliciten els aniversaris com a "feliç volta al sol"... Però sempre que hi ha un dia, també hi ha una nit, i la **Lluna**, eixe astre que ens mira com ho fa una mare al seu fill/a, porta el compte dels nostres anys, dels nostres passos reeixits.

Eclipsi de Lluna és un llibre que ens descriu la sintonia entre les nostres vides i del món faller i els estats de la Lluna, dividint-lo en quatre blocs. El que brilla i atrau, la qual cosa minva i es fa cada vegada més ínfima, la qual cosa enlaira i comença a créixer i el que desitja mantindre's ocult i en el costat contrari. Tot això

precedit d'una introducció lunar perquè ens adonem de la gran importància que té l'astre en molts dels aspectes dels nostres dies.

Per a la portada s'ha buscat la perfecció, la redonesa de la Lluna, el cercle com a figura sense imperfeccions. Jugant d'una manera molt minimalista, només amb blancs i negres i el color blavós que s'usa a l'interior, s'ha creat una il·lustració que, a simple vista, és com si la Lluna es moguera, deixant el rastre de tots els seus estats. Tot això, amb una tipografia molt espacial, però també combinada amb una altra romàntica.

Gràcies a la comissió per un altre any més confiant en nosaltres. Amb aquesta, ja van onze llunes en la nostra història. Quan les falles cremen, i les flames llepen el cel, contemplarem junts i juntes la silueta de la Lluna entre elles.

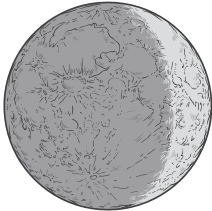
Bones Falles.

PART TEMÀTICA

8. ECLIPSI DE LLUNA. PRÒLEG

- 14. LA LLUNA
- 20. LA LLUNA EN LA MITOLOGIA ANTIGA
- 30. LLUNA DE SAGUNT
- 32. L'OMBRA A L'ECLIPSI

SUMARI

84. LLUNA NOVA

- 86. LLUNA DE LORCA
- 90. A LA LLUNA NOVA,
AL CARRER NA MARCENA, EIXIR NO VAL LA PENA
- 94. PARAULA DE LLUNA

104. LLUNA CREIXENT

- 106. LES DUES CARES DE LA LLUNA
- 112. MIRANT LA LLUNA
- 118. LA LLUNA CREIX, PERÒ NO OFEGA
- 126. ELS CÀRRECS DE LA LLUNA
- 130. CREIX L'ESTIMA PER LA LLENGUA
- 136. ECLIPSI DE LLUNA

NOVA

CREIXENT

lluna

MINVANT

PLENA

56. LLUNA MINVANT

- 58. LES MAGNÍFIQUES FALLES MINVANTS
- 64. ELS FRIKIS QUE SOSTENEN LA LLUNA
- 68. MINVANT ELS RECURSOS NATURALS
- 74. EDATISME
- 82. A LA LLUNA ET POTS QUEDAR,
O COM SARDINES EN LLANDA VIATJAR

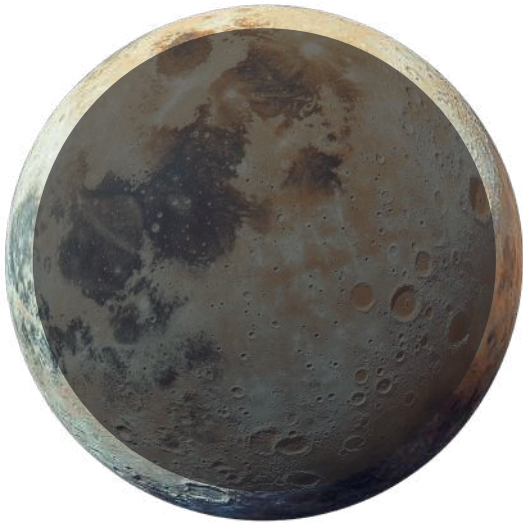
34. LLUNA PLENA

- 36. LLUNA PLENA, LLUNA QUE IL·LUMINA
SAGUNT DE CULTURA
- 42. LA LLUNA I SAGUNT
- 48. 90 ANYS I MOLTES LLUNES
- 54. LLUITADORS I LLUITADORES

La següent icona representa vídeos en **llenguatge de signes**.
A més s'han afegit al llibret **pictogrames** per a poder fer-ho arribar a persones amb diversitat funcional

138.	ECLIPSI DE LLUNA
140.	SALUDA PRESIDENT
142.	SALUDA FALLERA MAJOR
144.	COMISSIÓ EXECUTIVA I VOCALS
146.	LA NOSTRA COMISSIÓ 2025
148.	EXALTACIÓ FALLERA MAJOR
152.	A LA NOSTRA FALLERA MAJOR
154.	FALLA GRAN
155.	EXPLICACIÓ FALLA GRAN
168.	ELS NOSTRES REPRESENTANTS
172.	SALUDA PRESIDENT INFANTIL
174.	SALUDA FALLERA MAJOR INFANTIL
176.	EXALTACIÓ FALLERA MAJOR INFANTIL
178.	A LA NOSTRA FALLERA MAJOR INFANTIL
180.	COMISSIÓ EXECUTIVA INFANTIL I VOCALS
182.	LLUNA LLUNERA. ELS NOSTRES MENUETS
184.	FALLA INFANTIL
185.	EXPLICACIÓ FALLA INFANTIL
190.	VIVÈNCIES SANTANNERES
198.	XXXI SETMANA CULTURAL
202.	XXX CERTAMEN LITERARI ESCOLAR
203.	LAIA I EL SOMNI DE LA LLUNA
206.	PREMIS SANTA ANNA I JOSEP M. FRANCÉS
208.	EL NOSTRE LLIBRET 2024
210.	SAGUNTÍ DE L'ANY
214.	PROGRAMA D'ACTES
218.	GALERIA COMERCIAL

• eclipsi de lluna •

FALLA
ANNA ATIAS

SANTA ANNA

2MV5

PRÒLEG

· edipsi de lluna ·

JOSÉ TENA

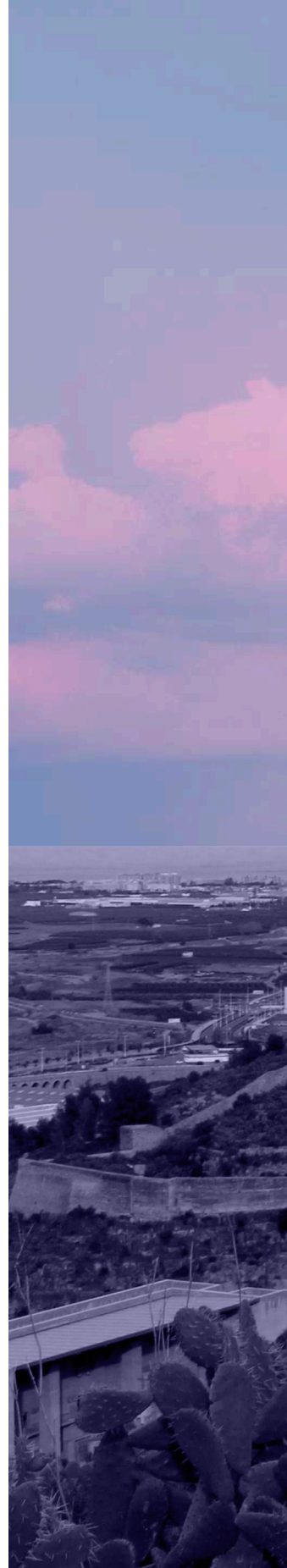
ESCRIPTOR: PANAL FALLERO

Queda rea i confinada la meua soledat en un cercle de lluna.

La nit s'estén, com un mantell de safir infinit, per valls i muntanyes. Les puntes dels arbres i la silueta del Castell són l'única cosa rivetada per la llum de l'astre que em mira en silenci. Sagunt dorm i somia; sembla, malgrat els seus anys, un nounat. Jo, no obstant això, amb la meua pesada edat a l'esquena i més despert que mai, en aquest moment, sota l'absència de colors i sons, és quan connecte amb aquesta terra i, esperançat, començament el meu caminar.

Milers de molles de pa s'han vessat per la cúpula celeste. Si les seguisc amb la vista, traç incalculables senderes impossibles de seguir. Un ha de tindre clar el rumb però mai podrà abastar tots els designis de la vida, i tria el que el cor li dicta. És hora de descendir, de desfer eixos passos tantes i tantes vegades recorreguts, unir el final amb el principi. Així que tire caminar costa avall pel ventre inflat de la meua mare, de la nostra mare, eixa **Sagunt** que m'ha vist en bolquers, alletat per la Lluna i la seua llet d'història, cultura i saber. Cada trepitjada li fa cosquerelles; són les manyagues d'un fill agraït.

· edipsi de lluna ·

La foscor ho embolica tot, no obstant això, entre les teulades distingisc xicotets fulgors, riures i cançons. Sent el cruixit dels meus passos pels carrers empedrats de la jueria. La Lluna s'ha posat en el Teatre, com volent donar-se un bany de la seua pròpia llum, i a causa del seu pes eleva el volum, desborda la cavea, es vessa per les parets, m'ensenya el camí. Em guia, sempre ho ha fet. Són molts anys i la meua memòria va fallant, però tinc raó si dic que els moments més feliços els he viscuts amb ella mirant-me. En eixes nits fredes, amb la humitat encara calant-me els ossos i en el vent xicotetes pinzellades de primavera. En les nits de Falles que es van emportar, amb el meu permís, la meua joventut. Ningú podrà mai qüestionar-me el meu amor per aquesta festa, el foc que porte dins, el meu gaudir de nit, adorant als déus de la forja i a qualsevol que em concedisca el poder d'oblidar tot el dolent.

Les meues Falles han sigut nocturnes, somnàmbules. Brillaven amb una escarida fila de bombetes, però ens eren suficients. A boca de nit i en eixir la Lluna, començava una marxa que no acabava fins que la veia anar-se'n a dormir. La brusa i els pantalons de pana, la jaqueta en refrescar. Sempre enllace les Falles amb la nit, potser perquè en veure el que plantàvem, amb els colors embravits per un focus apuntat a cada costat, sentia de manera més precisa **l'essència d'aquesta festa**, que no és una altra que **treballar tot un any per a plantar**. I després contemplar l'incendi. En aquelles nits redones, redones i perfectes com la **lluna plena**, es van quedar gravades en la meua memòria les falles que plantem. Tenien missatge, esmolaven les ungles, réiem a riallades de tot allò que en altres contextos ens era inassolible. Les falles d'aquells anys, malgrat els temps convulsos i les butxaques buides, saltaven per damunt la censura i el prohibit, eren atrevides i agosarades, com les xafardereries entre ancians en els llindars de les nostres cases. Eren quatre pals, amb la seua essència concentrada com els perfums

· eclipsi de Lluna ·

més cars. Pense que era el sobirà esforç que li posàvem per a traure l'exercici avant, les interminables hores de casal i pensar a esgrimir el millor de nosaltres encara que no disposàrem de res, la qual cosa aconseguia que els resultats sempre fregaren la meravella. De tan insignificants que érem, semblaven gegants; de tan emmudits que estàvem, simulaven heroïnes. **Les falles del meu record eren redones i perfectes**, i les guardo en una caixeta de plata que només jo, molt de tant en tant, m'atrevisc a obrir.

No obstant això, la perfecció no dura sempre, l'etern no existeix. Tot en aquesta vida pateix una deterioració encara que només siga pel pas del temps. La vida contínua i ens creiem que estem per damunt de tot. L'oblit que serem es va mesclar amb aquelles falles i les vam perdre. En vam voler més, i més, i més. El nostre afany no tenia fi. Al voltant de la falla va començar a dissoldre's la gent per a celebrar una altra festa que, encara que amb el mateix nom, no s'assemblava en res a la meua. Centràrem la nostra vista a aparentar, a intentar ser millors (que), i primer va ser la falla, com si aquestes foren castells inexpugnables per a enveja dels "enemics" i delit dels visitants. Diuen que va ser el suro blanc qui ho va disparar tot, però jo el pose en dubte. Van ser les ganes de competir el que, destruint la unitat i la concòrdia amb els veïns i les altres comissions, va disparar el volum de les falles. Mausoleus emplenant places i cantonades, totalment buits de sentit. Perquè les falles es van transformar a poc a poc en escultures -amb la ràbia que m'envaeix definir-les així- que només mostren la seua grandesa a base de

metres i ninots concentrats. Descendint Sagunt, gir i torne a girar pels seus carrers, m'acoste a eixa algaravia que vaig sentir al lluny, i visite una vegada més les falles que tant vaig recórrer, però que ara em són tan alienes. Entre aquesta gent, a pesar que convisc amb ells, no reconec a ningú. **La llum de la seua festa ha minvat**, com la Lluna, s'ha apagat l'esperit de plantar, ha descendit tant que, cecs de llum, la gent ha buscat en altres coses la seua pròpia essència. A lluir vestit nou, emplenar-ho d'or. En tots eixos actes i protocols insubstancials que, encara que ens entendreixen, no deixen de desviar l'atenció de la falla. Fins al catolitzar una festa pagana, perquè encara que va ser per imposició, hem tingut molts anys per a poder alliberar-nos del seu jou. Les falles de hui dia són presentacions i exaltacions, ofrenes a la Verge i a tota una sèrie de sants, banquetes de noces i núvies amb monyos. Quan ens vam desentendre tant del lema de la falla? Quan ens va deixar d'importar el que plantem? Recorde que solia donar-li mil voltes a les meues falles fins a aprendre cadascun dels seus detalls, i ara ni m'acoste: les mire com el xiquet babau que observa la Lluna i la troba tan impossible d'aconseguir que li perd interès.

En l'altre costat, en la **cara oculta**, van quedar els veïns i el barri. Se'ns ha permés tant que no hem sabut compartir la nostra festa. Revetles que retronyeixen els murs de les cases, brutícia, descontrol, turisme. Les falles han deixat de ser festes del barri; les

comissions han deixat de ser famílies. Quan algú, en definir-me com a faller de tota la vida, parla de les meues falles com a guetos, jo em defense i els dic que l'únic gueto és la jueria on vaig nàixer i moriré, però que les falles obrin les portes a tot aquell que vulga passar. Després, no obstant això, jo mateix patisc vergonya per acostar-me. Plantem en el barri perquè el barri i la seua gent no és un element alié a nosaltres. Som part d'ell, comptem en la falla el que ens succeeix, els nostres problemes, les nostres alegries i novetats, i només per això, per poder usar els carrers i plasmar en la falla les nostres queixes, hauríem de respectar la concòrdia entre falla i veïnatge. No hi ha en aquest país una festa tan del poble i tan oberta com les Falles, però després d'aquests anys de grandesa i superba, oblidem que la falla és barri i que el poble és falla. I que junts fomentem la riquesa cultural i festiva d'aquesta terra de foc, sàtira i art.

No tot està perdut. El que minva provoca el **creixement** del costat oposat, la qual cosa baixa acaba tocant sòl i alçant el vol. És un cicle infinit. A poc a poc, xicotetes veus s'alcen i m'arriben com a murmuris. Aires de renovació estan per arribar. Es parla de deixar de maltractar a l'artista faller i preservar la professió a base de consciència per part de la comissió del seu art, revalorant els seus projectes. Es parla de lluitar per la nostra llengua, perduda en una festa espanyolitzada, i tornar a escriure-la en els versos de la falla. També s'escolten rumors de diversitat i igualtat, d'afecte

per al barri i respecte a la natura, de continuar fent cultura, però la vertadera, oblidant els afegits i tot allò que no pot denominar-se com a tradició. Els sent, arriben a mi **a través de les pàgines dels llibrets** que suren en l'aire com a espurnes incandescentes. Són les veus dels quals van gaudir amb mi aquelles falles del meu record, i també d'aquells més joves que, després de veure **l'eclipsi de la lluna fallera**, volen que torne a brillar amb tota la seua plenitud. Perquè si alguna cosa té de bo plantar falla i publicar els llibrets que les expliquen és que deixem reflectida la història que vivim, i de tota història, de tot camí caminat, s'aprén. Quan m'arriben eixos rumors, quan me'ls retorna la boira de la nit i volen caminar al meu costat, somric i confie que tot en la vida té un final, i eixe és precisament el principi d'una nova era.

Em pare. He arribat al melic de la meua mare, Sagunt ha sigut recorreguda i ara és el Palància qui m'acompanya en el meu retir. No sé quantes llunes em queden per viure, si la tornaré a veure plena o tancaré els ulls quan encara continue creixent. De l'única cosa que estic segur és que tornarà puntual com cada nit encara que jo no estiga en aquest món. I continuarà il·luminant la falla i el meu poble, guiant-los en silenci pels camins infinits del firmament.

La Lluna

RAFAEL GARCÍA

LLICENCIAT EN FILOLOGIA CLÀSICA.

DIPLOMAT EN EGIPCI JEROGLÍFIC

edipsi de lluna

La Lluna, *Selene* per als antics grecs, era una deessa jove i molt bella que travessava el cel muntada en un carro de plata tirat per dos cavalls blancs, tal com podem veure en les restes del frontó oriental de Partenó. Més endavant es va identificar amb la germana bessona d'Apol·lo, Àrtemis, la Diana dels romans. La platejada llum de la Lluna mostra que tan bella personificació té molt de certa, ja que la Lluna és un bell satèl·lit de la Terra (és a dir, que gira contínuament al voltant d'ella). Les dimensions d'aquest satèl·lit són molt grans per a la grandària del nostre planeta, una quarta part de la Terra. Les llunes de Mart només tenen poc més de 15 i 25 km de diàmetre, mentre que la Lluna fa 3.476 km.

El seu origen, segons les últimes investigacions, està en els primers temps de la formació del Sistema Solar fa uns 4.500 milions d'anys, quan un objecte de la grandària del Mart actual va xocar contra el nostre planeta, produí un gran cataclisme i llançà a l'espai una gran quantitat de materials superficials de la Terra i del cos impactant, i va quedar envoltant la Terra fins que es va aglutinar formant la Lluna, atrapada en l'òrbita terrestre.

Terra i Lluna s'han influït entre si, la qual cosa ha fet que la rotació (dia) en la Terra passe de les 5 hores a les 24 hores actuals i que la Lluna ens mostre la mateixa cara en sincronitzar la seua rotació (dia lunar) amb la seua translació (temps que tarda a fer una volta completa a la Terra) en 27,3 dies terrestres.

Cal tindre en compte que, encara que la Lluna ofereix sempre la mateixa cara cap a nosaltres, respecte del Sol no ocorre el mateix, de manera que en la **cara oculta** per a nosaltres es donen els mateixos efectes de dia i nit que en els que nosaltres veiem. La llum diürna en la Lluna dura quinze dies terrestres.

A causa que tant la Terra com la Lluna van girant sobres si mateixes i al voltant del Sol, es produeixen uns certs avançaments i retards en les seues òrbites que fa que es produïska el que es denomina *libracions*, és a dir, a vegades veiem un poc més de la zona est de la Lluna i altres un poc més de l'oest, algunes un poc més del sud i altres un poc més del nord, que arriba fins a un 59 % del total de la seua superfície.

Fins al 1959, quan una nau russa va sobrevolar la cara oculta de la Lluna, no vam poder veure ni fotografiar aquesta part del nostre satèl·lit.

En la superfície lunar hi ha muntanyes (algunes arriben a més de 6.000 metres sobre el nivell mitjà de la Lluna) i valls, serres i pics aïllats. Però el que més

crida l'atenció, vista des de la Terra, són aquestes enormes taques fosques que per a alguns semblen ulls o boca d'una enorme cara i que no són una altra cosa que grans planícies de lava de la primitiva formació de la Lluna i que Galileu, el primer que va veure la Lluna amb telescopi, va creure que eren mars i els va tindre per això, i des de llavors se'ls va denominar així, encara que no tinga ni una gota d'aigua similar a la Terra. Alguns dels seus noms són la Mar de la Tranquil·litat, Mar de la Fertilitat, Mar de les Plugues, Mar de les Crisis, etc¹.

Els altres accidents de la Lluna que criden l'atenció quan la mirem amb prismàtics o telescopi són els **cràters**, unes formacions circulars que es reparteixen per tota la superfície, excepte per les mars, on n'apareixen molts menys. D'aquests cràters, n'hi ha de totes les grandàries i alguns arriben a mesurar fins a 200 km de diàmetre. Aquests cràters tenen noms de científics importants com Copèrnic, Képler, Tycho, etc. Uns altres de personatges històrics com Juli Cèsar, Teòfil, etc., o de mitològics com Hèrcules i Atlas. Molt pocs són de dona, com Hipàtia o Catalina.

Les muntanyes de la Lluna porten els mateixos noms que moltes de les terrestres; així, tenim els Alps, Caucas, Apenins, etc.

La superfície de la Lluna és molt fosca, i això fa que només reflectisca el 7 % de la llum solar. Encara que la veiem

· eclipsi de Lluna ·

1. La llengua científica era el llatí fins al segle XIX, per això els noms oficials dels accidents lunars estan en aquesta llengua. Jo utilitzaré ací la seua traducció per a més claredat.

2. Recordem que el Sol NO ha de ser observat mai directament, ni tan sols a simple vista, i mai amb prismàtics o telescopis, perquè ens quedaríem cecs de seguida i de forma irreversible.

Les dos cares de la Lluna

molt brillant, no ens encega, com sí que fa el Sol². Si tinguera una superfície més clara, no existiria la nit, sinó un llarg vesprejar quan la Lluna estiguera en fase de lluna plena.

Una curiositat que a vegades no tenim en compte els que vivim a l'hemisferi nord és que a l'hemisferi sud la Lluna, igual que les constel·lacions, es veuen invertides.

La Lluna, vista des de la Terra, canvia en la seua il·luminació; és el que anomenem fases de la Lluna. Quan la Lluna passa per davant del Sol, aquesta no és visible, perquè la seua cara il·luminada és l'oculta, i és la que mira cap a la Terra la que no està il·luminada i se'n diu **lluna nova**. A partir d'aquest moment, la Lluna va il·luminant-se més per la seua part dreta com si fora una gran C invertida i se'n diu **creixent**. Aquesta fase acaba quan està completament il·luminada (**lluna plena**). A partir d'aquest moment, la part occidental de la Lluna va enfosquint-se a poc a poc i és quan se'n diu **minvant**, que acaba de nou en lluna nova.

La Lluna no gira al voltant de la Terra en el mateix pla en què viatja la Terra al voltant del Sol, ja

Estats de la Lluna

Selene

que fluctua a dalt i a baix uns 5 graus, i això fa que només siguin possibles els eclipsis quan coincideixen en la mateixa línia del pla el Sol, la Terra i la Lluna.

Si és la Terra la que s'interposa entre el Sol i la Lluna, l'**eclipsi** que es produeix és **lunar** i pot ser:

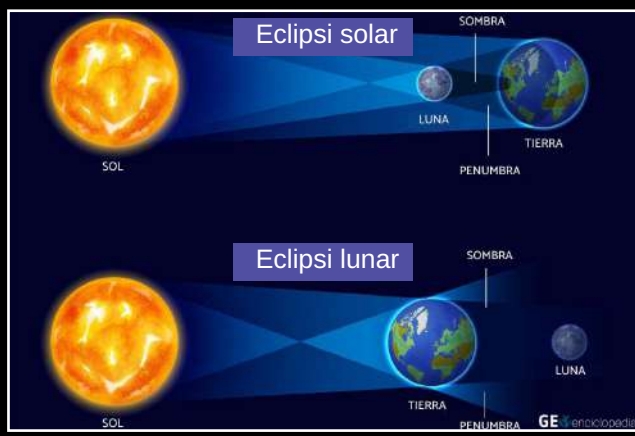
- Total quan l'ombra de la Terra oculta per complet la Lluna.
- Parcial quan només una part de l'ombra terrestre cobreix la Lluna.

Si és la Lluna la que s'interposa entre el Sol i la Terra, l'**eclipsi** que es produeix és **solar** i poden ser de tres tipus:

- Total, quan la distància de la Lluna a la Terra fa que la grandària relativa d'aquesta coincidisca amb la grandària relativa del Sol.
- Anular, quan la Lluna està més allunyada de la Terra i, per tant, la seua grandària relativa és menor que la del Sol, i es veu com un anell lluminós ocultat per una lluna fosca.
- Parcial, si la Lluna només tapa una part del Sol, de manera que es veu un Sol amb només una part fosca.

Els eclipsis de Lluna duren molt perquè el con d'ombra que projecta la Terra és molt gran i poden ser vistos des de totes les parts de la Terra que en eixe moment estiguen mirant cap a ella, i només és possible, lògicament, quan hi ha lluna plena.

Els eclipsis de Sol succeeixen quan la Lluna s'interposa entre ell i la Terra: com que la Lluna és molt xicoteta, el con d'ombra que projecta sobre la Terra és molt menut, de manera que veure un eclipsi de Sol és molt més difícil i la duració és d'uns pocs minuts. Els eclipsis de Sol només es produeixen quan la Lluna està en fase de lluna nova.

Tipus de eclipsis

Eclipsi de Lluna de 2022 vist des de Nueva York

La Lluna

en la mitologia antiga

MANUEL CIVERA

PROFESOR DE MAGISTERI,

INVESTIGADOR, ESCRIPTOR

1. La mitologia de la Lluna en l'Antic Egipte

Els humans són els ésser vius que al llarg dels temps es van estendre per la superfície de la Terra colonitzant la resta d'éssers vius: els animals per alimentar-se, treballar, desplaçar-se, abrigar-se, divertir-se...; els vegetals per alimentar-se, calfar-se, adornar-se, construir cabanes, ocultar-se...; i els fongs per alimentar-se, curar, al·lucinar, resistir, matar... Els humans desenvoluparen el llenguatge oral i escrit, les matemàtiques, les arts (gràfiques, pintura, escultura, arquitectura, música i dansa), la invenció dels instruments... Amb la gestió política, administrativa crearen pobles i amb l'organització militar, mitjançant la guerra i les aliances, regnaren en extensos imperis i dominaren la Terra.

Mentre el humans colonitzaven la Terra, presenciaven fenòmens geològics (falles, terratrèmols, erupcions volcàniques, frises, vents, ventades...) amb una capacitat transformadora i destructora immensa, i a l'univers exterior observaven emmirallats, impotents i estupefactes i veien el Sol, la Lluna i les estrelles. El Sol era gran astre que eixia cada matí per l'est i es ponía al vespre per l'oest, que feia augmentar la temperatura i

eclipsi de lluna

això era beneficiós per als éssers vius i necessari per a la vida, comptabilitzaren la duració de les estacions. Al mateix temps observaven la **Lluna** il·luminant tènue la nit i en constant variacions de color i mida, i forma (la Lluna plena, el minvant, la Lluna nova i el creixent). Amb el domini de la comptabilitat sabien que la Lluna tardava un poc més de 28 dies a realitzar tota una seqüència lunar, de fet s'ha identificat un calendari lunar de vuit mil anys d'antiguitat, i, encara més, coneixien que les faces de la Lluna exercia efectes positius o negatius en la sanitat i el creixement de les plantes. I els humans es feien preguntes, moltes preguntes que no sabien respondre: qui sostenia aquelles esferes en l'univers, d'on treien l'energia per seguir anys i panys exercir aquelles funcions, a quina distància es trobaven de la Terra, estaven habitades, quins eren els seus poder sobre els humans i la mateixa Terra...

Esdevingué que entre el poder personal a les ciutats i territoris més desenvolupats era molt limitat en contrast amb les forces de la natura. La **mitologia de l'antic Egipte** va resoldre la qüestió considerant que la vida terrenal tenia continuïtat després de la mort i això explica que els benestants dipositaren els difunts embalsamats a l'interior de grans mausoleus, dins les muntanyes i d'elevades piràmides com les de Gize (Kheops, Khefren i Micerí o qualsevol mausoleu del centenars que

hi ha a les arenas d'aquells deserts) per poder transitar a la vida eterna. En la vida terrenal, segons deduïm per les representacions, s'imaginaven que el món estava regit pels astres més importants: el déu més important era Ra (el Sol) i es representa amb un falcó amb el disc solar. El nom Ra complementa altres déus com Amun Ra, Sobek Ra, Ra Harakhti... Són molt interessants el matrimoni dels déus Osiris (déu dels morts que fou ressuscitat per la seua esposa i defensor del fill) i Isis (deessa de l'amor i de la maternitat, es representa amb banyes de vaca i enmig el disc solar), així com el seu fill Horus era el déu del cel, el qual es representa amb cap de falcó, i es relacionava amb les prerrogatives al sol i al poder reial.

Thot era el déu de la Lluna i de la saviesa, es representava amb cos de babuí i cap d'íbis. Es considera que Thot fou l'inventor del calendari lunar de 365 dies, el qual resulta de sumar tretze cicles lunars de poc més de 28 dies (29,53 dies solars). Aquest calendari és el més aplicat a l'orient mitjà i a l'occident de la Mediterrània utilitzem en part com a l'hora de calcular la Pasqua que situem el diumenge posterior a la primera lluna plena posterior a l'equinocci de març. A Thot s'atribueix la invenció de l'escriptura jeroglífica que consisteix a representar un so pel dibuix d'una bestiola o cosa.

2. La Lluna en la mitologia de l'antiga Ibèria

El document escrit més antic recuperats sobre **Sagunt** i en territori de l'antiga polis ibèrica de **Saiganda** està escrit en grec jònic i és una carta de navegació redactada a Empúries en la qual el noliejador li ordena al capità del vaixell que vaja a Saiganda i pregunte per Bas Pe perquè trobe qui l'ajude a descarregar el vi i l'oli (?) per un preu a mitges. Aquesta carta demostra, entre moltes altres qüestions, que la polis de Saiganda és Sagunt i que la llengua de la ciutat i del territori era l'iber. Això ja ho havia dit Heròdot (Haliacarnàs 484 - Turios 425 aE), si bé la carta d'Empúries ho documenta perquè el nom de la ciutat i dels saguntí Bas Pe són la transliteració del topònim i de l'antropònim en iber.

Per Macrobi Ambrosi Teodosi del segle IV-V dE sabem que el déu de la guerra dels ibers era Neiton. La notícia és versemblant perquè s'ha documentat en teònims i antropònims a Azaila i al timpà del temple del Fòrum Senatorial de Sagunt es representà la coronació d'Apol·lo en un personatge que anava vestit de militar com aniria Neiton. Més documentació disposem de la deessa Neitin, nom que indica ser l'esposa de Neiton, de la mateixa manera que de Bas deriva Baisea. Aprecie que **Neitin podria ser l'adaptació de Nit**, deessa de la cacera a l'Antic Egipte i, de vegades, de la guerra. Neitin, per les inscripcions recuperades al nord d'Ibèria, era la deessa de la natura salvatge a la qual el sacerdot d'Hèracles es pregava justícia davant els infortunis. Neitin tenia els atributs primitius, però corresponents als més evolucionats de la grega Àrtemis i la romana Diana. Durant el període ibèric antic (s. VI i V aE) i àlgid (s. IV i III aE), tot i que fins ara no hem recuperat cap inscripció a la polis sagandea, **deduec que els deus protectors de la ciutat de Saiganda foren Neiton i Neitin** des del segle VI al III aE. En les inscripcions ibèriques en les quals s'invoca Neitin, la deessa actua per Hèracles heroi-déu considerat el fundador de la ciutat.

Els dos déus protectors de Saiganda disposaven de temple, el de Neiton presidia l'est de l'àgora oriental (ara placeta dels Dolors) i el de Neitin presidia l'àgora occidental (ara placeta de la Jueria). Eren temples exempts que s'elevaven sobre un pòdium i es feia visible des de la resta de l'àgora i els edificis feien aproximadament 12 metres de llargs per 8 d'amples. Del primer no són visibles més que els murs del costat nord, del segon queda tot el pòdium d'uns quatre metres d'alçada exterior. Està construït amb pedres de gran mida travades seguint la tècnica en sec que s'ajusten en arestes inclinades i en angle. Les pedres estan treballades amb maceta i conserven una mena d'encoixinat i el bisellat de la cantonera. És sens dubte l'obra més antiga de la ciutat que cal datar-lo en el segle VI aE. Fa uns dotze metres de llarg per vuit metres d'ample i conforma tres cel·les, dues situades paral·leles d'est a oest i una transversal en direcció nord-sud. El murs exteriors fan aproximadament un metre de gruix. Certament, la població nou vinguda com a conseqüència del comerç jònic, la divinitat ibèrica anà substituint-se per Àrtemis.

A final del segle III aE, amb la recuperació de Saiganda a l'àmbit romà, el déu de la guerra Neiton fou substituït

per Apol·lo, déu de la medicina, de la bellesa masculina, la música i la poesia. Amb la substitució, Apol·lo ja havia substituït el vell déu Helios, de manera que passà a representar el Sol. Això suposà ordenar el panteó de les divinitats sagandeas perquè els déus protectors de la ciutat de Zakanda (*Saguntum*) foren **Apol·lo, el Sol, i Diana, la Lluna**. A les monedes d'Arse es representa la roseta de vuit pètals, símbol d'Apol·lo, i la Lluna creixent, símbol d'Àrtemis i de Diana.

Temple de Selene a Sicília

Explicació del Temple de Diana de Sagunt
en llengua de signes (Ajuntament de Sagunt)

3. La Lluna en la mitologia de l'antiga Grècia

La mitologia antiga d'Egipte ens permet inferir que les persones s'imaginaren que els déus eren uns ésser superiors als humans, els quals representaven com a homes i dones amb atributs (com el disc solar i el disc lunar, amb caps d'animals característics com el falcó, la vaca, l'ibis, el cocodril...) que ajudaven el poble a relacionar el poder del déu amb el de la bestiola per ajudar a interioritzar el concepte i guardar-ne memòria. A grans trets aquesta mena d'abstracció l'utilitzaren també els grecs per representar el seu panteó de déus. Així tant a l'antic Egipte com a l'antiga Grècia podem identificar els déus més importants: Ra amb Helios, Horus i Khonum amb Zeus, Montu amb Ares, Hator amb Afrodita, Aton i Horus amb Apol·lo, Thot i Nit amb Àrtemis... Ara bé en l'antiga Grècia, la concepció dels déus evoluciona en el sentit que la personalitat dels déus estava més propera als humans, els déus es conceben com a persones amb poders sobrehumans i tenien com ells vicis i errors.

En la mitologia grega la

divinitat lunar era **Selene**, filla de Pal·las i Megàmedes, la brillant que es representava amb un creixent de la lluna al cap i amb les puntes cap a dalt, molt semblant a la representació egípcia. Amb el temps Selene fou assimilada a la deessa Àrtemis, protectora dels llocs naturals i salvatges com els boscos, les selves..., protectora de la cacera com els gossos, cérvols, cabres..., protectora de la castedat, dels parts i de les donzelles. Formava part del panteó dels dotze déus olímpics i era germana bessona d'Apol·lo, fills de Zeus i Leto, la qual per ocultar-se d'Hera, esposa de Zeus, va parir-los sota l'aigua i van emergir de l'escuma de les ones. Es representava vestida de caçadora i s'acompanyada d'un gos gànguil, portava un arc d'or i les fletxes de plata. Li estaven consagrats el xifrer, el cérvol i la plata.

A Sagunt hi havia un temple dedicat a Àrtemis, el fet reforça que Neitin, Àrtemis i Diana eren la mateixa divinitat. El culte a la ciutat passà dels ibers, passant pels comerciants grecs fins als romans. A Sagunt es conserva el pòdium del temple de Neitin (Àrtemis i Diana) amb una alçada de quatre metres.

Temple de Diana

4. La Lluna en la mitologia romana

Durant els segles II i I aE, la mitologia romana estava establerta a Saguntum: Hèrcules fou el déu mític fundador de la ciutat i els deus protectors eren Apol·lo i Diana. De manera que el temple creat en el segle VI aE, passà de l'advocació a Neitin, a Àrtemis i a Diana. Del canvi d'era, s'han recuperat inscripcions escrites en llatí que de documenten el culte a Diana. La inscripció honorífica escrita en bilingüe iberollatina demostra que el temple fou adequat per obres. La línia superior diu en llatí: M · FABI · L · M · ISIDORVS · COHERAVIT, la qual podem traduir per: Marc Fabi, llibert de Marc Isidorus sufragà (l'obra). La segona línia està escrita en iber: i3q · %pn en · o0r · 9rowq;ltir t'eban en odar korotor, la qual significa «El senador Itir sufragà (de l'obra) un odar (dotze dracmes). En la pedra amb inscripció (Corell 2) es diu: DIANA · E · MAXIMAE · VACAM · OVEM · PROCAM · [...]CONS[CRAVIT], Dianae maximae vacam, ovem, albam porcam ...conscravit, A Diana Màxima [...] consagreu una vaca, una ovella, una truja blanca. La inscripció de la llinda (Corell 3): CVLTOR[ES] · DIANA · E, Els devots de Diana. Bloc de calcària treballada amb inscripció votiva del segle I dE realitzada pels obrers (Corell 4): [EX · VOT]O · FABR · [TIG]NA[R · ET] · CVLTORVM, D'acord amb una

promesa dels obrers de la construcció i dels devots. Dels voltants del temple procedeixen: el pedestal a Esclepi, les ares votives a Isis Pelagiae, a Draconibus, als lars augusts...

Tot sembla indicar que les obres realitzades al voltant del temple responen a convertir el lloc en un santuari salutífer perquè l'aqüeducte dels Moros portava les aigües de la séquia de Gausa al nord del temple on es va construir el castellum aquae. De principi de l'Imperi Romà disposem del cap de la deessa Diana de mare blanc i en la part posterior del temple es veu un fragment reutilitzat d'una estàtua.

El temple de Neitin (Àrtemis i Diana) amb la decadència romana passa a ser la sinagoga major de Morvedre i els voltants per l'oest foren la casa de l'aljama jueva, el pati de l'escola jueva, la sala de les dones amb el micvé. És indignant que un dels temples més antics de la península siga propietat privada i encara estiga per excavar. I amb això està sense estudiar i està menyspreat i abandonat sense posar en valor adequadament com correspondria a una ciutat culta i històrica. L'abandó d'un patrimoni tan valuós és una més de les vergonyes de Sagunt que exhibim els ciutadans, els acadèmics valencians i els polítics locals, autonòmics i estatals.

Visites al Temple de Diana

Nit en Vela, Sagunt

Temple de Diana a Mèrida

5. La Lluna en el llenguatge popular i la conquesta de l'espai

La Lluna és l'únic satèl·lit natural de la Terra, de manera que la Terra i la Lluna formen el sistema Terra-Lluna dins del sistema solar. Sagunt era un poble agrícola i, com els agricultors viuen mirant al cel, la Lluna era el referent constant per plantar i collir les hortalisses. En el llenguatge utilitza el sentit figurat de les metàfores: Lluna de mèl, mitja Lluna, Lluna Roja... les frases fetes: quedar-se a la Lluna de València, estar en la Lluna, ser un llunàtic, nàixer en bona Lluna, lladrar a la Lluna, demanar la Lluna, veure la Lluna en un cove...

Els científics, però, es van proposar estudiar els grans misteris de la Lluna: distància, composició, densitat... i les grans potències han fet diverses expedicions a la Lluna, però només l'expedició Apol·lo XI anava tripulada per tres americans. La nau va eixir de cap Canaveral (Florida) impulsat per un coet Saturn i el dia 16 de juliol, quatre dies després hi arribà, el 21 de juliol de l'any 1969. A les 3 h 56' el cap de l'expedició, Neil Armstrong, calcigà per primer cop la superfície lunar i prengueren nota de la variació tèrmica, la gravetat, la composició del sol, agafar-ne mostres... Podem dir que amb aquesta expedició s'inicià la conquesta de l'espai. La ciència cosmològica ens ha permès conèixer

la Lluna amb detall, de fet està tota la superfície cartografiada, sabem que té una edat de 4'53E9, que la distància mitjana de la Terra és 384.400 km, té un diàmetre equatorial de 3.474'8 km, la massa és 1/81 de la Terra, la gravetat és 1,62 ms²...

Recorde que, quan li contarem al iaio que l'home havia arribat a la Lluna i els astronautes s'hi van passejar per aquella superfície polsosa, ens va dir escèptic: Vaja! Sou uns babaus perquè tot vos ho cregueu, com pot ser això, és impossible –va dir convençut que la Lluna era una fantasia com el cel, els déus i els àngels. El iaio va morir amb el record romàntic de la Lluna, com un cos ideal capaç d'exercir un gran magnetisme sobre les persones i els animals, segurament molt semblant a com el tenien els antics egipcis, ibers, grecs, romans, medievals... Preferia recordar-la per les cançons de bressol: **La Lluna, la pruna vestida de dol, son pare la crida i sa mare no vol.** Cançons infantils com la de voldria ser tan alta com la Luna... Si fa no fa, nosaltres, la majoria dels joves instruïts que no posen en dubte el coneixement científic, preferim gaudir amb la concepció literària i poètica com indiquen els èxits de es cançons d'amor: Boig per tu, del Grup Sau; La Lluna i jo, de Sau; Des de la Lluna, de Jaume Sisa; La lluna riu avall, de *Moon river*; La lluna, de Joan Manuel Serrat...

. la lluna mitològica .

Lluna

en Sagunt

EVA MARCO

DIPLOMADA EN EMPRESARIALS

I AFICIONADA A LA POESIA

Alcem els ulls ben amunt
en la fosca nit serena,
de merlets coronada Sagunt
ciutat que la Lluna il·lumina plena.

Ciutat acollidora, màgica i colossal,
de murs vells i indústria treballada.
Sota la nit de la mar salada
vigila la blanca Lluna estival.

Lluna com dona valenta,
testimoni de mil històries,
a la ciutat dona espenta
aconseguint les noves glòries.

Lluna bella que vigila,
que acarona i protegeix.
Lluna roja com argila
que a Sagunt emmudeix.

eclipsi de Lluna

Lluna dolça que desperta
quan el Sol lluny del castell cau,
capgira la brisa marina suau
alçant-se la Lluna creixent certa.

A les nits, estrelletes t'acompanyen
als passejos al nou pantalà i vora mar.
A les nits, en rutes jueves i romanes,
tot Sagunt i tot estrany et vol estimar.

No deixes que l'eclipsi lunar
ens porte ombra ni foscor.
No deixes a la ciutadania penar:
sigues la seua madrina,
no deixes mai de vigilar.

En esta terra saguntina,
sortida de pedra, ferro, foc i honor,
sigues la nostra blanca regina,
sigues del poble... el seu amor.

L'ombra a l'Eclipsi

EVA MARCO

eclipsi de lluna

L'ombra de l'eclipsi a poc a poc cobria tota la llum de la seua vida encara que la seua joventut podia reflectir-se en el seu rostre i era com la lluna il·luminant el cel. Però un núvol fosc d'ombra enterbolia la seua vida.

L'ombra del decaïment creixia en el seu cor sensible, adolescent i perdut a la recerca de la seua identitat.

El sentiment de soledat enmig d'una gran immensitat de gent omplia tota la seua ànima juntament amb una sensació d'incomprensió, no trobava cap camí clar cap a la llum.

Vivia com en un gran teatre que dia a dia es repetia i la seua apatia cap al seu voltant creixia. Tal volta eren sensacions d'adolescent a la recerca de la seua veritable identitat, de la seua sexualitat encara per descobrir, o simplement una fase de pas a l'inici de l'adolescència amb la negació d'abandonar la infantesa i amb la seguretat de saber que ja estava més prop de ser una persona adulta.

La lluna era companyia incondicional a les nits d'insomni, al seu diari li contava les seues angoixes a l'institut i les seues preocupacions, les seues incerteses i els seus sentiments. Mentre al seu voltant una societat ingrata, insensible, que la rapidesa de la rutina, no desvetllava el seu sofriment i la seua tristesa.

L'ombra aconseguia cada vegada més cobrir la llum de la seua vida, i la temptació de deixar-la córrer i acabar amb tot estava present. La indiferència, el sentiment de ser invisible.

I a qui podria llançar eixe crit d'angoixa que oprimia el seu pit? Algú estaria disposat a escoltar-lo?

De sobte tot començà a canviar amb una simple conversa i en concret gràcies a una persona que li prestà una atenció especial. Sempre es pot trobar una veu amiga per parlar i escoltar. Empatitzar i compartir sentiments.

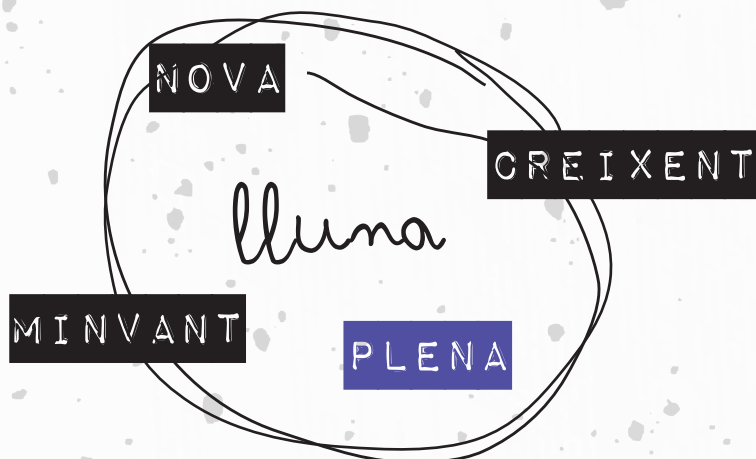
La força de l'amistat, l'empatia i l'amor van aconseguir allunyar l'ombra de l'eclipsi que MAI MÉS COBRIRIA LA SEUA LLUM.

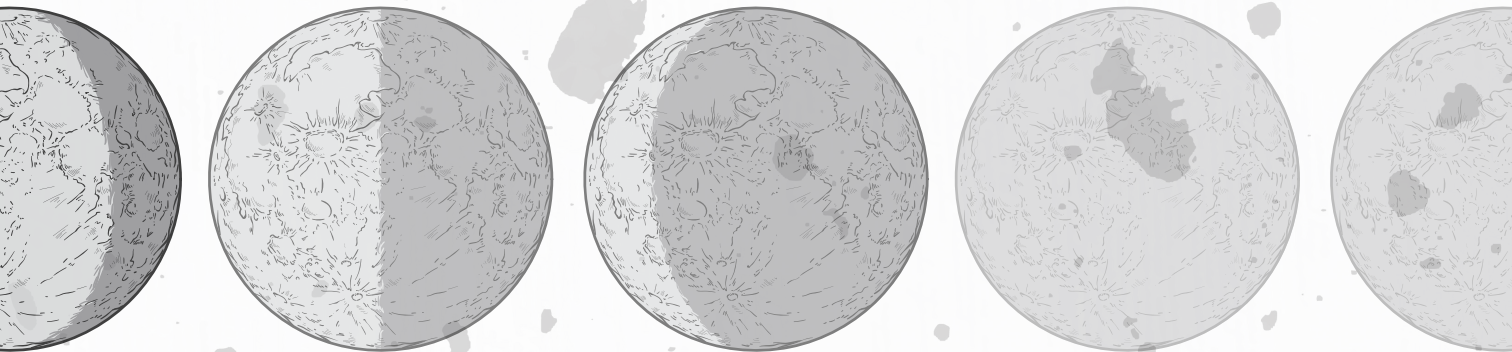

LLUNA PLENA
LLUNA PLENA

Quan pensem en la lluna, irremeiablement ensenyem amb la lluna plena. És la perfecció, el cercle complet, l'il·luminat. De les quatre fases o estats de la lluna, és aquell que denota més admiració. És el motiu poètic, la metàfora, símbol de dona, de maternitat, també d'atracció. Parlarem en aquest apartat del simbolisme de la lluna plena, tant del més romàntic com del més perillós, perquè és sabut que amb la lluna en la seua màxima esplendor, apareixen els homes llop.

Aquest és l'estat del qual no s'oculta, és a dir, del que està visible, del que crida l'atenció. Parlarem també en aquesta categoria de la riquesa cultural de Sagunt quan és de nit i del pas del temps, com un comptador igual de potent com és el sol. En definitiva, el cicle és el mateix.

LLUNA Plena

lluna que il·lumina Sagunt de cultura

ASUN MOLL

EX-REGIDORA DE FESTES

I CULTURA POPULAR

edipsi de lluna

I jo dic... per on comence si no sóc una bona redactora. Jo sóc més organitzar, jeje. Doncs començaré pel principi.

Dimarts a la vesprada d'un mes qualsevol i rep una trucada telefònica de la persona responsable del llibret i la cultura de la falla. Em fa una proposta a la qual no puc dir que no. Ha tocat les meues parts sensibles: **la LLUNA, la cultura i la meua ciutat**, per la qual he tingut l'oportunitat i responsabilitat de gestionar durant uns anys (pandèmia pel mig) les falles i la cultura. GRÀCIES, Maite, per recordar-te de mi. I així vull fer-ho constar.

Emocionalment, no estic travessant un bon moment, tal vegada estic en la fase minvant de la lluna, però tinc l'esperança que arribarà la lluna nova, passaré a la creixent per culminar amb la LLUNA PLENA. Com molts sabeu i em feu saber estic un poc desconnectada socialment, però cada vegada que isc al carrer trobe la calor de la gent que em mostra la seua estima amb la frase. "Quant de temps sense veure't... ". Gràcies per mostrar-me la vostra estima.

Però bé, anem al tema que ací ens pertoca. I que millor inspiració podria rebre en una nit amb lluna quasi plena. Tradició i cultura al voltant de la lluna, eixe és el tema.

A la nostra ciutat i sobretot a la nostra cultura (festiva i intel·lectual) són moltes les referències a la lluna.

Començarem per la primera de l'any: **LA PATAQUETA**, el nostre pa en forma de mitja lluna i que mantenim la tradició de gaudir cada dijous de berenar i que els últims anys ha recuperat protagonisme a la nostra vida, sobretot a la restauració local. Per a qui encara no coneix la tradició, el "dijous de berenar" comprén tots els dijous des de després de Sant Antoni (17 de gener) fins a l'entrada de la Quaresma (Dimecres de Cendra), que com és ben sabut depén de la primera lluna de la primavera. D'ací el ball de data del Divendres Sant. Passa Nadal i ja comencem a preguntar als forners locals: Quants dijous de pataqueta hi ha enguany?... Som uns llunàtics, sí, llunàtica per gaudir de la pataqueta rodejada d'amics o família, sense saber-ho, marcats per la LLUNA PLENA.

I només eixir de la Quaresma continua la nostra passió sota la lluna. Sí, la nostra **Passió en Viu**. Gràcies a eixa associació que cada dissabte anterior al Divendres Sant de lluna plena ens representa els últims dies de Jesucrist i que és el preludi massiu a la nostra més que centenària Setmana Santa saguntina. Cita cultural i religiosa

Pataqueta

Passió saguntina

arrelada al nucli antic de la ciutat i que ens mostra gratuïtament l'Associació Cultural **PASSIÓ PER SAGUNT** amb tot el suport de la Confraria de la Puríssima Sang, però sobretot de l'Ajuntament de Sagunt. I que no ens oblidem d'agrair als membres del col·lectiu el treball que fan any rere any amb la seua dedicació de temps en assajos i preparatius. GRÀCIES pel vostre amor a Sagunt sota la lluna.

Cal dir que l'associació s'ha convertit en una mena de companyia teatral amateur i que són moltes les obres que han dut sota la direcció de professionals de la nostra ciutat. Han representat obres com «*Rodrigo, querido maestro*», «*Ciutat Factoria*», «*Vencer o Morir*» o «*La Destrucció de Sagunt*». Quantes d'eixes representacions han estat il·luminades sota la lluna (plena o no) damunt de l'escenari del tan estimat Teatre Romà.

Benvolgut mestre

Véncer o morir

La destrucció de Sagunt

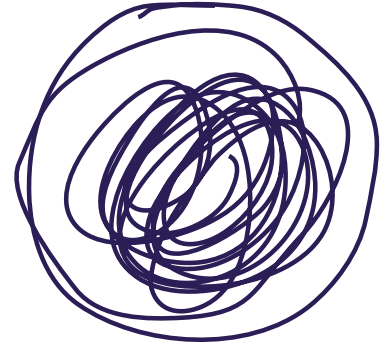

I parlant d'il·luminació, no puc oblidar eixa companyia professional que juga amb les llums i les ombres, il·luminades o no per la lluna. Sí, estic parlant de Teatres de la Llum, que sota el cicle **IL·LUMINAR-TE**, ens presenta un cicle anual de llums i ombres. I ens fa gaudir del seu espectacle, sempre amb la llum com a motor del seu art. Que no els coneixeu??? Doncs no us ho perdeu, encara sou a temps de descobrir-los. Vicent i Mariola, els nostres artistes i actors locals et sorprendran amb la seua màgia i obra feta amb ombres. Tot un referent en este tipus d'art desconegut per molts

Segur que m'oblido d'algun grup cultural de la nostra ciutat, de fet, **sou molts els que feu cultura sota la lluna. Les falles** també sou un referent cultural important. I també feu cultura popular sota la lluna. Les albadades, les cercaviles de disfresses, els passacarrers o la mateixa setmana fallera. Més d'un acte ha estat il·luminat sota la màgica llum de la lluna plena de febrer o març.

Però de qui no em vull oblidar és de la companyia professional **Hongaresa Teatre**. Ells també ens ofereixen espectacles a l'aire lliure on la lluna ens ha inspirat i ha estat present com a part de la il·luminació. A ells devem el cicle **AL CREPUSCLE**, que coincideix amb el solstici de l'estiu i on també la lluna està present al seu espectacle. Tampoc els coneixeu!! Doncs tampoc vos ho podeu perdre. Crec que ja van per la cinquena edició. Un cicle on la cultura ens representa en els seus diversos vessants: música, poesia, dansa, teatre... tot sota la llum del crepuscle i en uns escenaris privilegiats. Al Teatre Romà o al Grau Vell, llocs únics on podem gaudir de les seues creacions i que recomane.

Seguint la cronologia anual arribem a **Sagunt a Escena**. Aquest esdeveniment no li cal ni presentació ni explicacions. Segur, tu que estàs llegint este article, has presenciada alguna de les actuacions que hem celebrat en una quarantena d'edicions i has pogut gaudir d'una nit d'estiu amb la lluna

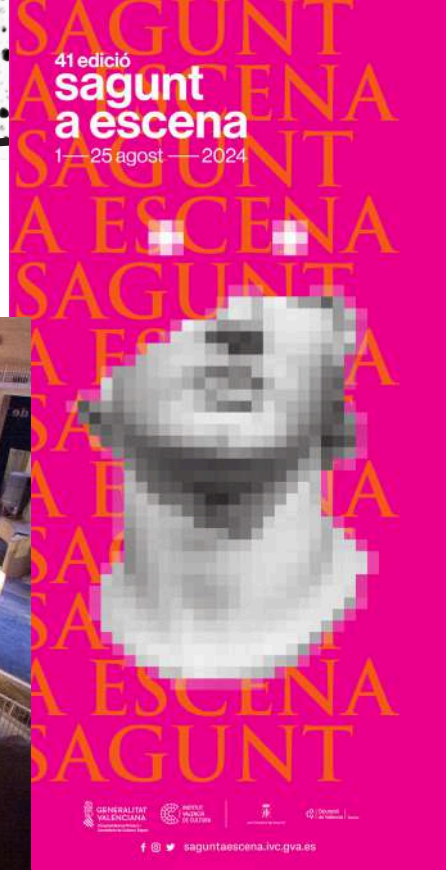
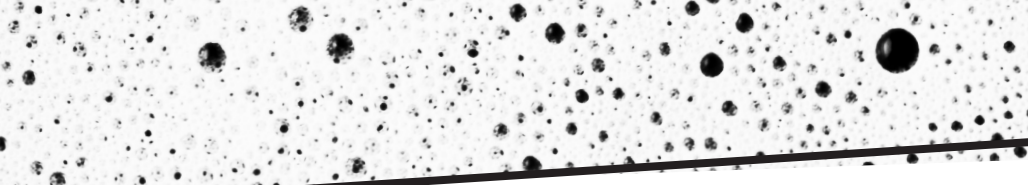

Il·luminarte

Hongaresa Teatre

Sagunt a escena

plena al cel. I has pensat... quin privilegi tinc a la meua ciutat. Cultura a l'aire lliure i sota la lluna plena i les estrelles. Doncs sí, són molts els espectacles que la lluna plena ens ha regalat.

I si no ets de gaudir d'esdeveniments culturals, però sí de mirar al cel, et recomane buscar quin dia tenim lluna plena i a quina és l'hora de la seua eixida, ja que al nostre territori tenim la sort que ix per la mar, a pocs metres de casa.

Jo no conec millor espectacle natural que veure eixir la lluna plena. Com es reflecteix a la mar. Tot un privilegi poder gaudir-ne almenys una dotzena de vegades a l'any (gratuitament). Et recomane, que no et perdes les màgiques nits de juny a setembre i que sols mirar-la ja és una font d'inspiració per a crear cultura. I no t'oblides de compartir amb bona companyia.

Per cert... aquest article ha sigut escrit sota la lluna plena de desembre a les portes de Nadal. Una lluna més gran de l'habitual. I font important d'influència en el meu estat d'ànim

La Lluna i Sagunt

CONXA CARDO

LLICÈNCIADA EN HISTÒRIA

PER LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Vespre al Port de Sagunt

eclipsi de lluna

Què sabem de la Lluna?

La veritat és que no sé per on començar. Em resulta complicat encetar un tema més prompte científic, tot i que ho intentaré, això sí, amb molt bona voluntat.

Objectivament la Lluna és el satèl·lit natural de la Terra. Marca el ritme de la Terra i les pujades i baixades de les mareas. Els científics diuen que sense la gravetat de la Lluna, la Terra trontollaria violentament sobre el seu eix alterant el clima, és a dir, la lluna és responsable de l'estabilitat climàtica.

Sabem que té quatre fases: lluna nova, lluna creixent, lluna minvant i lluna plena. A la fi, són dades científiques que li sonen a tot el món...

Fins i tot no sols afecta les mareas, sinó que també les persones i l'agricultura.

Platja de l'Almardà. Autora: Conxa Cardo

A la lluna creixent i plena augmenta la humitat del sòl afavorint la germinació i creixement de les plantes a més de tindre gran influència en la fotosíntesi. En lluna plena és el moment adequat per a sembrar, tot i que per a podar les plantes s'ha de fer en minvant. Afecta les persones: “Eixe és un llunàtic”, expressant els canvis sobtats de l'humor. Hi ha tradicions com que en lluna creixent s'haurien de tallar els cabells, mentre que per tallar les ungles sembla que és millor el minvant. Veiem, doncs, com la vida quotidiana, fins i tot les coses o fets més insignificants, estan presidits per la lluna. Els calendaris de l'antiguitat són lunars i eren fonamentals per a marcar les estacions i els mesos de l'any.

Històricament la lluna fou considerada deessa pels sumeris, babilonis i caldeus. Era **Ningal**, o “la gran senyora”, divinitat lunar. En la mitologia sumèria és **Isthar**. Està representada per una vaca i propiciava la fertilitat. L'antiga Mesopotàmia tenia forma de lluna creixent, per això el seu nom: “Creixent Fèrtil”. Zona productiva per excel·lència gràcies als rius Tigris i Eufrates.

Per altra banda, la lluna creixent i el color verd són els símbols de l'Islam. **Isis** era la deessa de la Lluna per als egipcis. S'associa amb la fertilitat i la màgia. És la protectora de la maternitat i als jeroglífics està representada com una dona coronada.

Els grecs li deien **Selene** i també la van divinitzar, els degué semblar un fet extraordinari el canvi de les posicions lunars i van notar que, igual que la lluna, el cos de la dona canviava cada vint-i-huit dies. És per això que la consideraven divina.

La rellevància de la lluna és cabdal per als jueus. És interessant saber que el “Pesaj” (la Pasqua jueva) està relacionat amb el “Nisán” o lluna plena.

Aquesta tradició jueva va passar al Cristianisme. Les dates més importants de la Setmana Santa sempre cauen en lluna plena.

Isis

Ningal

Istar

Selene

Al Tarot la lluna expressa l'abisme de l'infinít.

Al voltant de la lluna, trobem un cercle de misteri. La lluna és la nit. Ha inspirat els poetes. García Lorca l'anomena en el "*Romance de la luna, luna*" del *Romancero Gitano* o en *Bodas de Sangre*. És figura capital en la "*Canción del pirata*" d'Espronceda ("*la luna en el mar riela...*"). El novel·lista francès Julio Verne va escriure *Viatge al voltant de la lluna*. La majoria de les cançons romàntiques tenen com a protagonista la lluna. No diguem la "Copla". No cal més que fer memòria.

Sobre la lluna han sorgit supersticions, mites, llegendes, refranys: "Mata el porc en el creixent"; o "En la lluna minvant no sembres ni un gra", tot afirmant la influència de la lluna en l'agricultura. Uns altres refranys es refereixen a l'atordiment o desmemòria: "Quedar-se a la lluna de València", o "Eixe està en la lluna". Frases com "m'han demanat la lluna" expressen allò que ens resulta prohibitiu.

Com veiem, la lluna està més que present en les nostres vides, però poques vegades ens aturem a contemplar-la i somiar. Vivim en la societat de la pressa, tot són corregudes per arribar no sabem on. Sensibilitat congelada. La lluna acompanyava les nits d'estiu quan el veïnat eixia "a la fresca", on es contaven relaixos i rondalleries. Si més no, ens queda el plaer de **Sagunt a Escena** a la llum de la lluna o les bellíssimes representacions a la **Casa dels Berenguer** o els concerts d'estiu en **les nits de Faura**. Un plaer per als sentits.

Malgrat tots els entrebancs de la vida moderna, la lluna seguirà presidint les nostres nits, dibuixarà les estrelles, ens guiarà els somnis, il·luminarà les murades del castell i en lluna plena besarà la mar, mostrant un espectacle meravellós i màgic. Els artistes i poetes seguiran considerant-la una font d'inspiració, hi serà el testimoni de l'amor. Malgrat els avanços tecnològics, la lluna conservarà el seu encant poètic per omnia saecula.

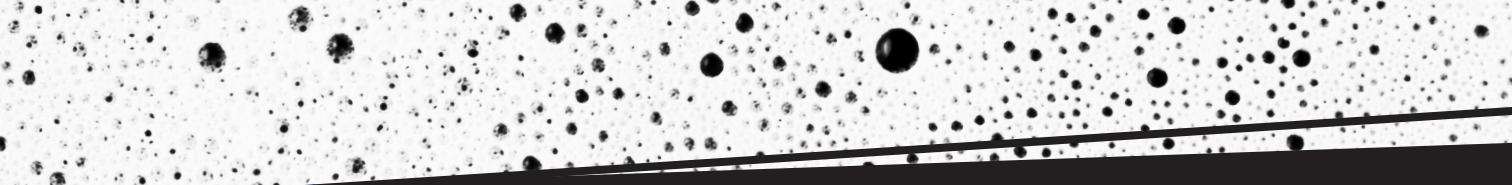

· eclipsi de lluna ·

· lluna plena ·

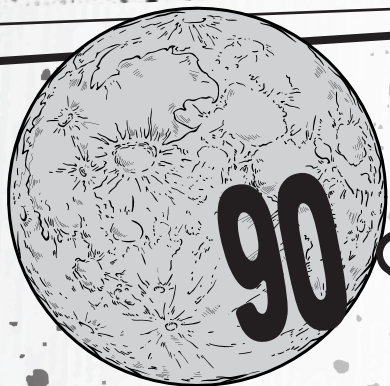

A la llum de la lluna. Teatre a la Casa dels Berenguer.

Sagunt a escena

i moltes Llunes

CARMEN TAMARIT

MESTRA JUBILADA

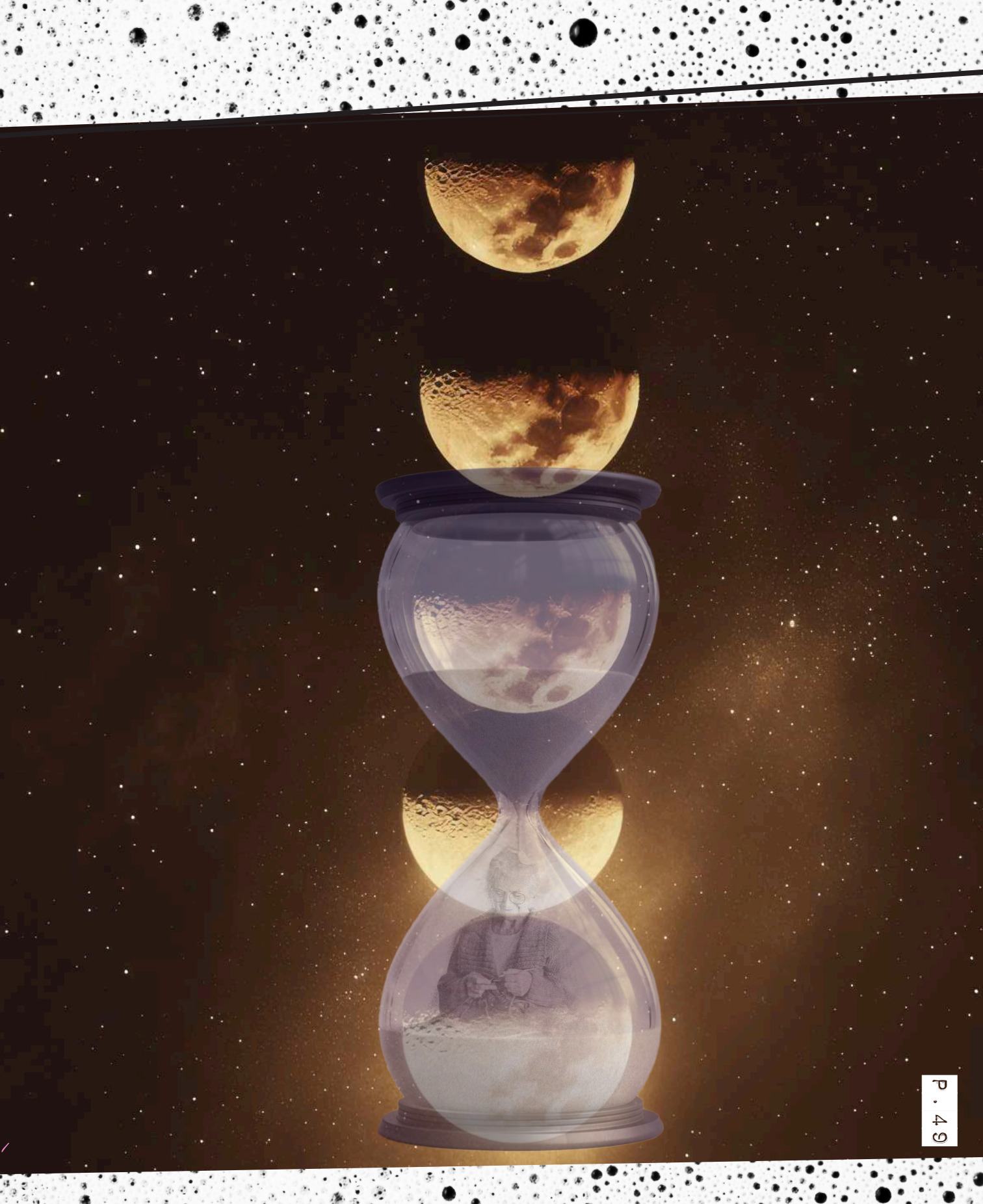
edifici de Lluna

Allà pel **1936** la LLUNA santannera iniciava el seu QUART CREIXENT gràcies a un xicotet grup del barri que volgué donar-li alegria fent que tinguera el seu propi monument faller amb la seua comissió. Van viure aquell primer any amb molt d'entusiasme però aquella LLUNA CREIXENT va passar a LLUNA NOVA per l'esclat d'un desgraciat conflicte bèl·lic del què ara no toca parlar.

Aquella LLUNA NOVA que ningú no veia, va restar amagada durant deu anys, quan al barri de nou es van moure les ganades de tornar a plantar monument i la LLUNA santannera va entrar de nou en fase CREIXENT.

Circumstàncies diverses van fer que, al llarg de molts anys, eixa fase de crecudada no avançara cap a una desitjada LLUNA PLENA malgrat els molts intents que va fer el veïnat.

Així uns anys sí, altres no, el barri tenia falla i el monument es va plantar en diferents ubicacions: Plaça del Pi, Josep Lerma, carrer Terol, Plaça del Districte,... fins arribar a l'actual emplaçament en la Plaça de l'Algepsar des de 1977.

També variava el nombre de membres de la comissió havent-ne uns anys més i altres menys, des dels 14 de 1936 fins els quasi 150 del present exercici; anys amb comissió infantil i anys sense.

La LLUNA santanera canviava de fase CREIXENT a LLUNA NOVA sense arribar a la tan desitjada LLUNA PLENA.

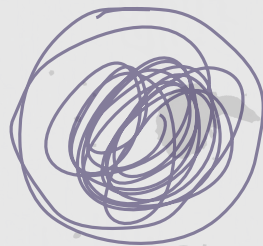
Ànim i ganes no van faltar al barri. Un any o altre aconseguirien que la LLUNA CREIXENT acabara el seu recorregut per a convertir-se en LLUNA PLENA.

I així va ser. En 1974 i sota la presidència de **Manuel Ariza**, amb un cens de 79 membres entre majors i menuts, un monument gran amb el lema «El que el vent s'emportà: Romeu», i «Blanca Neus i els set nans» per a l'infantil, la LLUNA CREIXENT inicià de nou el camí i aquesta vegada sí que va aconseguir anar endavant. Eixe any i per primera vegada la Junta Local nomenava Fallera Major de la ciutat i va eixir de la nostra comissió: Nora Ariza i Alandí tingué eixe privilegi. Privilegi que al llarg dels anys també van tindre altres dones i xiquetes de la nostra comissió: Cecilia León i Rodrigo, Mari Xelo López i Vila, Isabel Cayuela i Martínez, i Carmen Ayala i Maenza.

Des d'aquell any la nostra LLUNA fallera s'ha mantingut en fase de PLENILUNI.

Potser si parlem dels diferents aspectes i objectius de l'Associació les fases serien canviants, passant fonamentalment per quarts CREIXENTS i MINVANTS, aconseguint LLUNES PLENES i alguna LLUNA NOVA que en compte de fer-nos defallir ens va donar forces per a entrar de nou en CREIXENT.

Si parlem dels monuments caldria destacar aquells que ens van fer lluir com una gran i rodona LLUNA PLENA. Monuments que reteren homenatge a persones i tradicions

· lluna plena ·

· eclipsi de lluna ·

saguntines i valencianes: els colxos (eixes botiges tan nostres), la barraca, el Palleter, el bou embolat, la Porta d'Almenara, la Porta del Circ romà, el carro, Vicente Blasco Ibañez, Joaquim Rodrigo i Vidre, i, per sobre tots, aquell de 1982: la reproducció a escala del nostre Teatre Romà que el públic va poder visitar per l'interior. Tots li'ls hem d'agrair a qui ha estat el nostre artista faller i membre de la comissió més de 40 anys: **Francesc Marco i Tortajada**.

En tots els monuments i al llarg de la nostra història fallera, la crítica local ha estat constant, i així hem aconseguit en moltes ocasions el Primer Premi, PLENILUNI desitjat i celebrat per la comissió.

El **llibret** també ens ha posat en PLENILUNI des de fa anys. No sols a nivell local sinó també a nivell autonòmic. Destacar aquell Segon Premi de la Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana de l'any 2001, i els consecutius primers premis aconseguits a nivell local.

La LLUNA PLENA també ha lluit ben alta per a moltes entitats i persones notables que des de l'any 1979 han rebut la distinció de **Saguntí de l'Any** que atorguem anualment entregant una reproducció del Bou Ibèric saguntí. Cal destacar que l'any 2003 vam celebrar la XXVena edició i aconseguirem reunir a pràcticament tots els guardonats en un acte d'allò més emotiu i significatiu per a nosaltres.

L'altre símbol que ens distingeix és la Porta d'Almenara que entreguem a totes les persones que guanyen els diversos certàmens i campionats que organitzem des de 1994 en la nostra **Setmana Cultural** dins la qual mostrem exposicions relacionades amb aspectes socials, laborals, econòmics, tradicionals, mediambientals, ... a més del taller infantil així com qualsevol altra activitat que cada any considerem adient en funció del lema que triem.

En un aspecte més festiu també entrem en LLUNA PLENA cada any quan arriba la data de la cavalcada fallera. Disfresses, maquillatge, coreografia, carrossa, comparsa, que any per any preparem des de la LLUNA NOVA que marca el final de cada exercici, passant per totes les fases fins arribar al PLENILUNI festiu, ja que gaudir del dia i passar-ho d'allò més bé, ballant al ritme que marca la xaranga, és el nostre objectiu principal en aquest aspecte. No perdem de la memòria algunes disfresses mítiques ben recordades: les aranyes, els Neptuns, els troglodites, els zulús, els gira-sols, les marietes, les papallones, els pingüins, les gallines o les boles de billar, en són algunes.

Però el PLENILUNI festiu més gran i lluent ens arriba amb la Setmana Fallera que malgrat el pas dels anys manté la mateixa estructura. Una LLUNA que comença a créixer la nit de la «plantà» i va passant per aquesta fase durant la vesprada d'entrega de premis, les cortesies entre les comissions, l'ofrena a la nostra patrona, fins el dia gran, el de sant Josep, quan entrem en PLENILUNI en el moment en què la falla bota foc, objectiu final i principal de la festa, i entrant de sobte en fase MINVANT fins deixar una LLUNA NOVA en forma de rotlle de cendres que acompanyades per unes emocions confuses entre la tristor de l'exercici acabat i l'alegria del que comença amb noves idees, propostes i projectes, per a donar forma a una nova LLUNA PLENA.

Així, entre LLUNES i LLUNES i les seues fases, la comissió de 1936 de la Falla Barri Santa Anna, ha arribat després de 90 anys a l'actual Associació Cultural Falla Santa Anna, adaptant-se i evolucionant amb el pas del temps, canviant de seu fins estar propietària de la que a dia d'avui i des de 1992 és la nostra casa, i on pensem i volem viure moltes més LLUNES PLENES gaudint de la nostra gran festa: LES FALLES.

· lluna plena ·

· eclipsi de lluna ·

. 90 anys i moltes llunes.

Lluitadors i Lluitadores

EVA MARCO

DIPLOMADA EN EMPRESARIALS

I AFICIONADA A LA POESIA

Tornara la lluna plena a les falles afectades per la dana ,però enguany no es plantaran les falles de Paiporta i d'altres localitats, dedicades a elles..

edipsi de lluna

Lluitadors i lluitadores

Son les nostres terres valencianes
Les millors de totes arreu del món
Pels cultius d'arròs i taronges
I per la seua gent, que hui viu un malson

A l'octubre una vesprada ennuvolada
Canvia la vida completament dels valencians
Emportar-se pobles sencers una riuada
Treballs ,cases i vides de joves i ancians

De la desesperança i l'abandonament
Que les persones que votem ens van deixar
Va sorgir una corrent de voluntaris d'humanitat
Amb poc recursos i amb un cor gran ,per ajudar
Una llisó de vida i solidaritat
Que a l'horta sud i la ribera
molt agraït esta tot el seu veïnat

Com cada any les falles
De les cendres resorgiran
Del fang i les canyes
Estos pobles es reconstruiran.
Però enguany les places buides estaran
Un març sense falles ,critica i humor
Perquè enguany alguns pobles no plantaran

La indumentària , la festa , la vida als casals
Tota la festa tornarà ,amb més força si cal

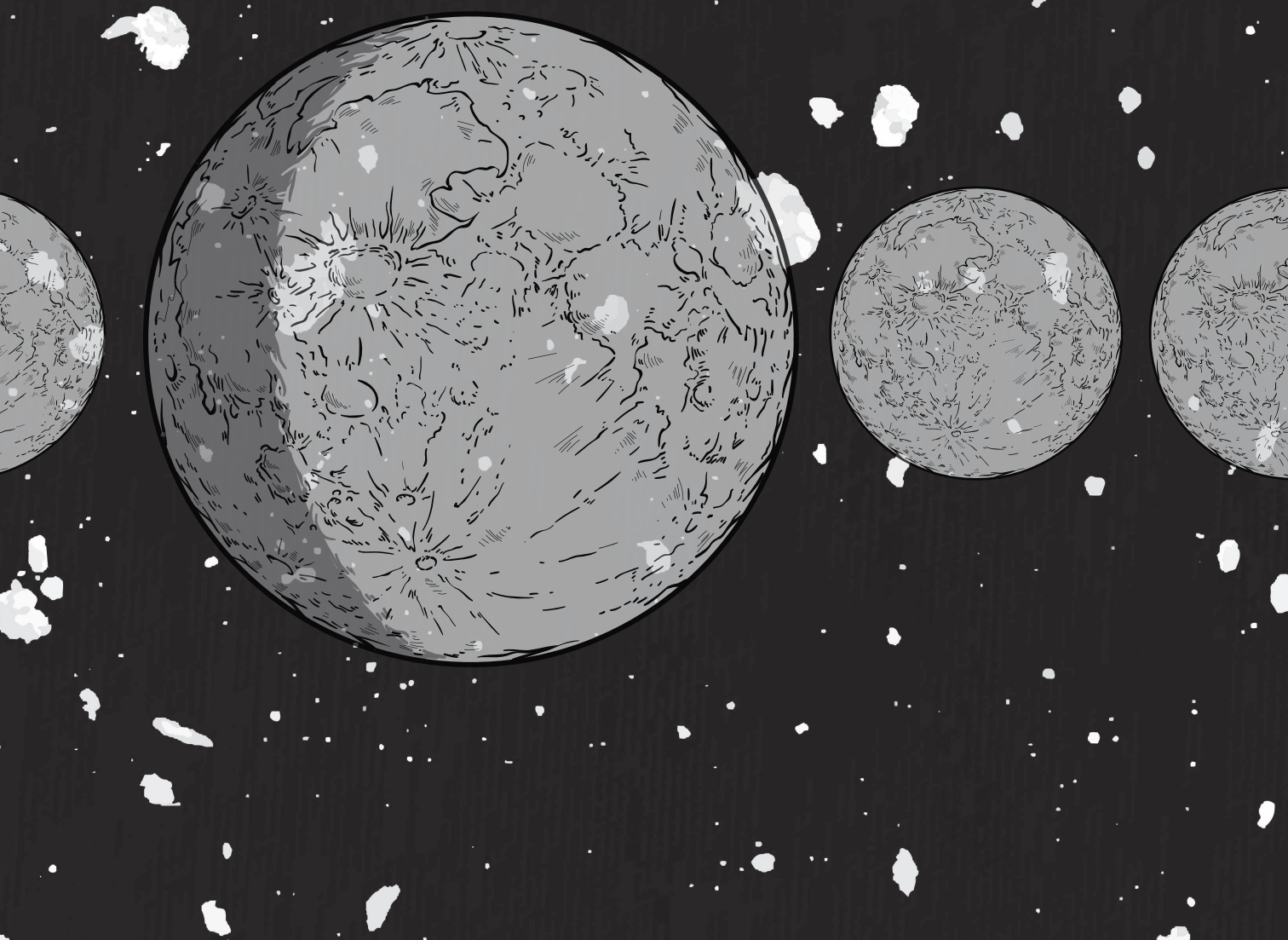
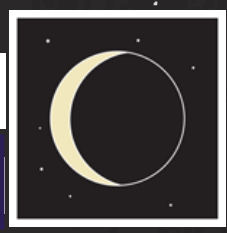
Ja que som forts els valencians
Lluitadors i lluitadores molt grans
Que mereixen tornar a la normalitat
Més ràpidament i amb dignitat

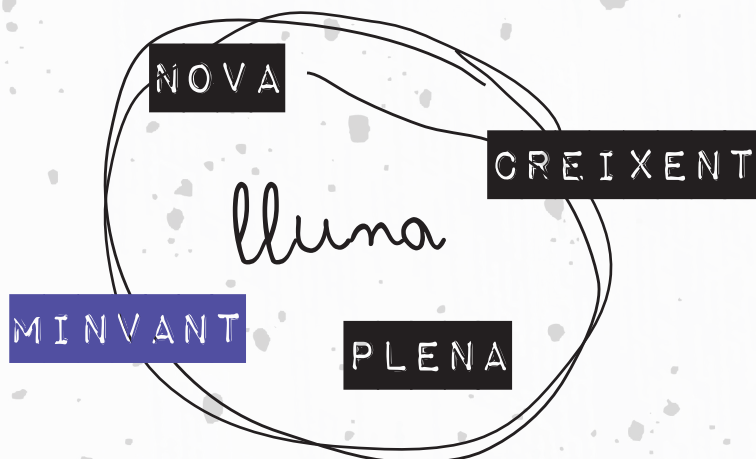
Lluitadors i Lluitadores
Sempre estarem al vostre costat
Lluitadors i lluitadores
Sou una gent especial
Volem donar molts ànims
I que mai més passe aquesta barbaritat.

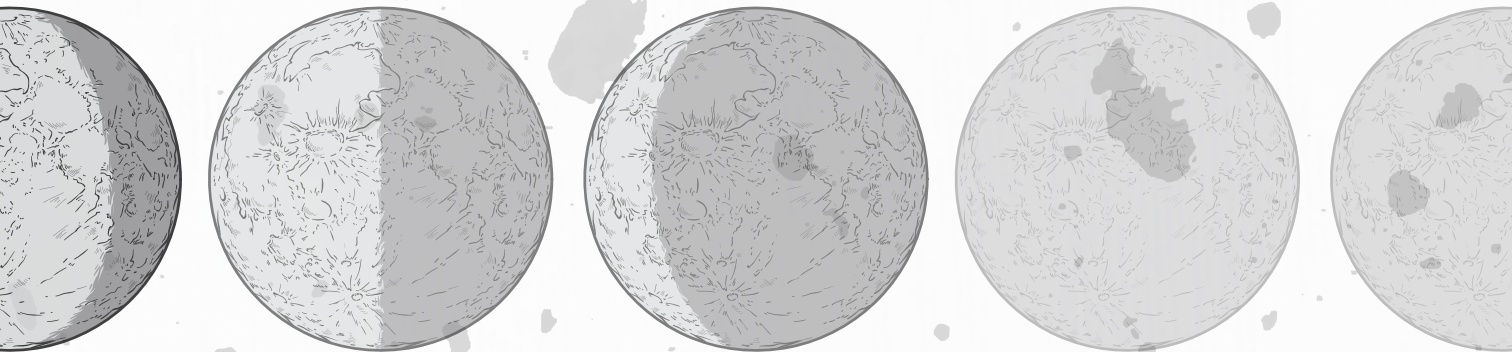
2

TRAVNIM ANUJ LLUNA MINVANT

Mai podem resistir eternament plens. Cada aspecte de la vida, per xicotet o gran que siga, pateix un procés de pèrdua, com la mateixa existència en si. Eixe decrement no té per què acabar en el buit, pot després tornar a agafar impuls i créixer, però no estar sempre a dalt.

Parlem en la lluna minvant d'aquells aspectes de la societat i del món faller que estan decremantant, que es fan cada vegada més xicotets. Cada vegada hi ha menys amor propi i pels altres, el planeta pateix una deterioració en els seus recursos naturals i en les nostres butxaques cada vegada veiem menys monedes. I les falles, cada vegada més xicotetes per l'increment dels costos. Perquè ja se sap, que quan hi ha alguna cosa que puja, el seu oposat baixa, i si hi ha llunes creixents també n'hi ha minvants.

Les falles magnífiques minvants

CARLES ANDREU FERNÁNDEZ

DIRECTOR DE DISTRITOFALLAS.COM

I MEMBRE DE L'ASSOCIACIÓ D'ESTUDIS FALLERS

eclipsi de lluna

En una pel·lícula de 1957 que es deia *L'increïble home minvant*, un gas estrany va provocar que un senyor es fera a poc a poc més menut, havent de lluitar amb aranyes i gats per intentar no convertir-se en el seu berenar i sobreviure. Esta història de ciència ficció és un clàssic, malgrat les incongruències físiques que comporta el fet que una persona disminuesca de grandària: on va la massa que desapareix, per exemple? Doncs des de fa més de vint anys, **els cadafals fallers s'han tornat també minvants** com el protagonista del film, un fet que semblava increïble per a molts perquè no paraven de fer-se més grans any rere anys. Però a diferència del senyor Scott Carey, que era com es deia el protagonista de la pel·lícula, **la fase decreixent de les falles sí té una explicació.**

Primerament és imprescindible analitzar la fase creixent que va tenir lloc abans, per posar-nos en antecedents. Les falles van començar a augmentar les seues dimensions quan, a finals del segle XIX i principis del XX, es van crear els premis. Uns premis que valoraven principalment la part estètica del cadafal en detriment

de la satírica, circumstància per la qual se'n van començar a plantar més artístiques i seguit cànons clàssics. A poc a poc, sobretot des dels anys 1940, el volum mitjà de les falles a València va anar fent-se cada vegada major. No obstant això, una falla de la secció especial dels anys 70 i 80 podria ser de gran com un de la secció primera A actual, o fins i tot de la primera B. Així, El Pilar o Convent Jerusalem, per exemple, podien rodejar-se sense por a ser esclafat per la gent, ja que hi havia molt més espai lliure a les respectives places que ara. Més difícil era donar la volta una falla molt mítica, *Naufraquen les tradicions* (Na Jordana, 1975), que encara que tenia unes dimensions molt menors respecte a la que planta actualment la mateixa comissió, el seu emplaçament (l'actual plaça de Pere Borrego i Galindo) era reduït.

Però la lluita pel primer premi va fer que la elit de les falles del Cap-i-casal no parara de pujar els pressupostos per a fer cadafals grans i més grans. A esta tendència va ajudar la generalització del **suro blanc** com a material a partir dels anys 1990, el qual permetia més versatilitat i grandària més gran dels ninots. Ara bé, la revolució va arribar als anys 2000 quan es funda la Falla Pediatre Jorge Comín - Serra Calderona, més coneguda com **Nou Campanar**, que va pujar espectacularment el pressupost de la

falla fins a **900.000 euros en 2009**, any en què va plantar la que fins ara és la més cara de la història, i també la més gran: 28 metres d'altura i una base de 30 x 35 metres. Una barbaritat eixida del taller de Julio Monterrubio que va marcar el màxim de la corba de gegantisme faller, ja que a partir de l'exercici següent va anar cap a baix, entrant així en la fase minvant.

El cas concret de Nou Campanar té una explicació clara: la crisi financera de 2008, que va afectar enormement al president i mecenes d'eixa falla, Juan Armiñana. Cas similar, encara que a menor escala, va ser el de Pizarro - Ciril Amorós, que va donar una forta baixada de secció de 2009 a 2010 perquè es va acabar l'ajuda d'altre constructor, Juan Bautista Soler. De tota manera, **la crisi era general en l'economia i va provocar la baixa de molts censos fallers, el que va implicar la reducció de pressupostos en moltes falles i, per tant de volums.**

Afortunadament, els cicles econòmics són això, cicles, i la crisi va passar. Oficialment es va tancar en 2014, però a poc a poc els fallers i fallers que s'havien donat de baixa, tornaren a les comissions i estes pogueren comptar amb més diners per a les seues falles (o per a whisky, segons preferències). Però quan començava a haver-hi un poquet d'optimisme, arriba un altre pal: la **pandèmia** de finals de **2019**. Passada

Falla Na Jordana 1975

esta mala època de mascaretes i trossos de falles emmagatzemats, per a no deixar als fallers i a les falleres que tinguen tranquil·litat, sorgeix una crisi específica de la festa: la dels materials.

Així és. En 2022, el preu les matèries primeres de les falles va prendre una tendència ascendent, arribant a créixer en uns mesos entre el 25% i el 30% alguns materials. Però els més utilitzats, la fusta i el poliestiré (el suro blanc) els que van experimentar un major augment, arribant al duplicar-se el preu de la primera i pujar un 65% el segon. Això, unit a l'increment del preu de l'energia (electricitat i gas especialment) per causa de la invasió d'Ucraïna, van suposar un increment de costos que no estava contemplat en els pressupostos de les falles firmades. I més quan, per causa de la pandèmia, moltes ja havien encarregat la falla dos anys abans per acollir-se a una subvenció extraordinària de l'Ajuntament de València, que arribava al 75% del cadafal.

Esta situació va implicar que en les Falles de 2022 moltes falles es realitzaren amb un marge de beneficis ridícul o negatiu, és a dir, que van ser mal negoci. Però els materials continuaven sent cars en 2023, i encara que el preu de

l'energia va relaxar-se un poc, calia fer-se a la idea que les falles haurien de ser més menudes. El mestre major del Gremi Artesà d'Artistes Fallers, Paco Pellicer, ja va declarar en plena setmana fallera de 2022 que **calia "repensar" les falles de 2023, reduint la grandària però mantenint la qualitat**. L'afirmació anava recolzada pel fet que no hi hauria una inflació de costos en els preus pagats per les falles, és a dir, que se suposava que **poques comissions pujarien el pressupost oferit per a compensar l'augment de la despesa del taller**. Fins i tot la realitat va ser pitjor, ja que moltes comissions van baixar els pressupost incloent les de secció especial, on la més cara, Convent Jerusalem, el va reduir un 19% respecte l'exercici anterior. Lògicament, amb més costos i menys ingressos, els volums van reduir-se obligatòriament fent més menuts els remats o posant menys ninots, cosa que no va impedir mantenir o millorar els detalls de les construccions.

La baixada de la rendibilitat de l'ofici d'artista faller va tenir un altre efecte: **l'abandó del sector de molts professionals i la tancada de tallers**. Ja durant la pandèmia, el 20% dels treballadors van buscar-se altres ocupacions, segons xifres del Gremi d'Artistes Fallers de València. Alguns artistes que han firmat falles han passat a dedicar-se a altra cosa com Pedro Rodríguez, que va aprovar una oposició de funcionari, i d'altres han passat a formar part de tallers de companys com Vicent Llàcer. Això ha provocat que en 2024 a algunes comissions els costara trobar artista.

Amb este panorama, ens podem acomiadar de veure el **gegantisme faller** d'inicis del segle XX. De tota manera, la grandària no és un factor determinant per a tenir una bona falla, com demostra la història de la festa, i recentment que Exposició en 2023 i L'Antiga de Campanar en 2024 guanyaren a Convent Jerusalem, la més gran en ambdós anys.

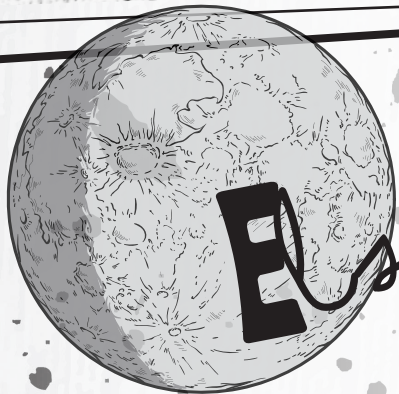

Evolució Falla Antiga Campanar 1999, 2000 i 2001

Falla Antiga de Campanar i falla Convent Jerusalem 2024

Es firkis que sostenen la Lluna

ANA JOSÉ SEGURA

LLICENCIADA EN FILOLOGIA

edipsai de lluna

Quan parlem de falles i ens remuntem al seu origen, pensem en aquelles persones de barri que feien neteja a casa, generalment plantes baixes, a peu de carrer; no hi havia edificis grans a les ciutats, i menys encara als pobles. Estes persones treien les deixalles al carrer i feien festa, cremaven tot allò vell per tal de donar pas a noves il·lusions, noves esperances de vida. Es reunien tots al voltant de la foguera i sentien el caliu de les flames, anunciant la primavera. Feien colla: uns duien creïlles, altres pimentons, altres taronges, i així passaven una bona estona fent veïnat. Una altra cosa que està minvant, el veïnat; d'això, en parlarem un altre dia.

A poc a poc, les deixalles es van convertir en ninots fets amb draps, cosa que també servia a la gent de barri per a fer colla, ajuntar-se per tal de fer els ninots, vestir-los i preparar la foguera.

Amb el temps, estos ninots s'anaven caracteritzant en algun veí reguinyós de la festa, un alcalde que no feia les coses bé o les feia massa bé (no cal ser negatiu), fins i tot la gent del mercat molt recognoscible amb la seua paradeta, el veïnat amb els seus ideals que no queien molt bé...

Allò que va començar com un divertiment dels veïns d'un barri, es va anar transformant en les nostres benvolgudes falles. Eixos ninots de draps es van transformar en ninots de cartró i fusta, però a poc a poc, aquelles caricatures van donar lloc a la **crítica local**, i es va fer tan important que fins i tot van crear un premi a crítica local; però no tot ni tots valen per fer crítica, no cal fer mal per criticar les persones o els assumptes d'un poble, d'un barri o d'algunes persones del govern de torn o institucions. **Hem passat, a voltes, de fer una crítica constructiva** –on fins i tot al personatge caracteritzat li fa gràcia i va fins a la falla corresponent a tafanejar i retratar-se amb el seu personatge– **a una crítica, de vegades, destructiva**, on tot val per fer crítica, sense pensar en les seues conseqüències, sense pensar que eixes persones ridiculitzades i criticades tenen vida social, famílies...

Més tard, **esta manera de fer crítica i sàtira, el vertader sentit de la festa, va minvant**, bé perquè no hi ha continuïtat a la falla, o bé perquè, com tot en la vida, va canviant, la gent vol festa i treballar poc, hi ha poques persones interessades a fer crítica local, bona crítica local. Per sort, a la nostra comarca encara queden falles que fan bona crítica, darrere de les quals hi ha fallers i falleres que es preocupen de mantindre l'essència de la festa, que cavil·len, que treballen, que es cabregen en el lliurament de premis quan a altres que no fan una bona crítica –i a voltes és destructiva–, els premien injustament.

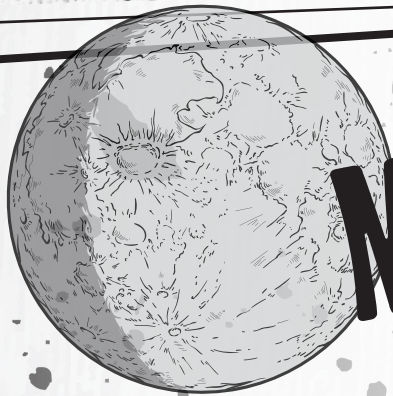
Personatges locals caricaturitzats en ninots

Estes persones preocupades per mantindre la flama de l'essència fallera, que treballen, que dediquen hores del seu temps lliure a fer estes coses, van minvant perquè, entre altres coses, es van cansant de lluitar contra les masses guanyadores, a les quals els preocupen altres coses o fins i tot no tenen cap preocupació, però encara en queden d'aquelles persones que fan pinya i lluiten i treballen cada any més i millor en un món minoritari, en un món culturalment minvant: no interessa la cultura i menys encara la cultura popular, i molt menys la sàtira de les falles. Per tant, anem minvant crítica social a les falles, quan estem tan ficats en crítica social general a la televisió, on cada vegada tenim més programes dedicats a ficar-se en la vida de les persones, a fer mala crítica.

A la fi, cal agrair als caps pensants que cada any continuen esta tasca, que no deixen la crítica local de banda i que la trobem cada març al carrer, en els cartellets, millor o pitjor escrits, en valencià sempre, per favor! No permeteu que es perda l'essència de la nostra cultura popular.

**Per unes falles de sempre
i per a sempre!**

Minvant els recursos **N**aturals

LAURA LLOPIS

ACCIÓ ECOLOGISTA

AGRÓ-CAMP DE MORVEDRE

edipsi de lluna

Com la Lluna, **els recursos naturals al planeta també minven**, però, a diferència del procés natural que impliquen les fases del satèl·lit, esta reducció ve provocada per l'acció dels éssers humans sobre la Terra.

De fet, l'actual **canvi global** implica una sèrie de processos entre els quals es troba l'extrema transformació de la superfície terrestre per l'activitat humana, començant des de la transformació inicial de la vegetació natural per l'expansió de les fronteres i l'agricultura de subsistència, fins a arribar al model predominant de ramaderia i agricultura intenses, el creixement de les àrees urbanes, les infraestructures, les àrees industrials i un gran etcètera. En eixe context, els espais naturals en molts casos queden reduïts a àrees protegides que al seu torn poden prestar servicis recreatius i d'oci.

Esta transformació del territori natural té conseqüències, la importància de les quals encara comencem a albirar.

D'una banda, **la minva de la biodiversitat**, en magnituds colpidores, tal com indiquen els darrers documents científics, com ara l'Informe "Planeta Viu", de l'ONG WWF, que parla d'un descens de més de 69 % en mitjana des de 1970:

O les dades proporcionades per l'UNEP (Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient), que també ens parlen d'una situació crítica de la natura.

D'altra, **el canvi climàtic**, amb un augment de les temperatures mitjanes que ja molt pocs s'atreveixen a negar, i amb uns efectes que van des de la pujada del nivell de la mar, la pèrdua de confort tèrmic, irregularitat i canvis en les precipitacions, alteracions en els vents o esdeveniments atmosfèrics extrems més enèrgics i freqüents, fins a l'increment del nombre de persones refugiades climàtiques al món, perquè no hem d'oblidar que també hi ha un component d'injustícia quant al repartiment de responsabilitats per països.

·lluna minvant·

·eclipsi de lluna·

I què passa a la nostra comarca?

En un context de sequera recurrent, hem observat com pateixen els nostres espais naturals, amb una manca d'aigua provocada per la mala gestió i per la sobreexplotació d'este recurs vital. Des de la passada primavera fins a l'hivern, la nostra estimada marjal d'Almardà-Almenara (amb la seua funció fonamental de reservori de biodiversitat i de recursos naturals), ha patit la mortaldat de peixos i la manca d'aigua, amb alguna intervenció discreta de les administracions, només per la pressió del voluntariat ecologista. Tristament, la resta d'espais tampoc es lliuren d'agressions i de falta d'atenció.

Font de Quart Agost i setembre 2024

Tanmateix, esta situació general no sembla preocupar a la major part de la gent, sinó que, al contrari, cada dia la dependència dels cotxes és més gran i el temps d'oci continua associat a les compres i als centres comercials. La indústria no para de créixer, sense fer cap pas real per a la seua descarbonització. Hi ha un augment evident de l'agricultura de regadiu, concentrada la producció en cada vegada

menys mans. La proposta de **macroplantas fotovoltaiques**, en mans de multinacionals i especuladors amb l'únic objectiu de fer negoci... La transformació és tan gran que pareix que no quedarà res del que coneixíem. Serà que no tenim trellat? **O tal volta hem desconnectat tant de la realitat que ens envolta que ja ni tan sols ens adonem dels impactes que es produeixen al nostre entorn?**

Des d'**Acció Ecologista Agró** portem molt de temps intentant corregir estes tendències, i ho fem adreçant-nos a tot tipus de públic, parlant de reduir el nostre consum, de generar menys residus, d'ajudar a preservar la biodiversitat urbana als nostres municipis i, també, pressionant per protegir els espais naturals que ens queden.

Un exemple de la nostra tasca és el **projecte Participa!**, que des de fa més d'una dècada la Comissió d'Educació Ambiental d'Acció Ecologista-Agró al Camp de Morvedre posa en marxa amb la col·laboració de l'Ajuntament de Sagunt. Esta iniciativa educativa, que desenvolupem amb l'alumnat dels instituts de la ciutat, **ha aconseguit conscienciar milers d'estudiants al llarg dels anys en matèria de participació ciutadana i medi ambient**, amb plantacions i neteges per a la conservació de la natura més pròxima. Durant el curs escolar 2023-2024, es va aconseguir arribar a quasi 400 estudiants, i en el curs actual esperem aconseguir el mateix repte: demostrar a les noves generacions que poden canviar les coses i millorar aspectes rellevants de la nostra societat, com el medi ambient que els envolta.

Conveni Ajuntament de Sagunt i AGRÓ

Este curs passat, amb els instituts d'ensenyament secundari (IES) María Moliner i Camp de Morvedre vam continuar **plantant flora dunar autòctona** a la platja del Port de Sagunt. L'objectiu? Doncs, restaurar i augmentar un ecosistema tan important com són les dunes. I dotar de més biodiversitat i resiliència el nostre litoral, per poder fer front als temporals i a l'erosió marítima.

També hem dedicat molts esforços a **millorar la biodiversitat del riu Palància**. De fet, amb els instituts Clot del Moro, Mas Camarena i Jaume I vàrem visitar diferents trams del riu al seu pas per Sagunt a fi de donar a conèixer quina és la seua vegetació autòctona i reforçar-la amb noves plantacions.

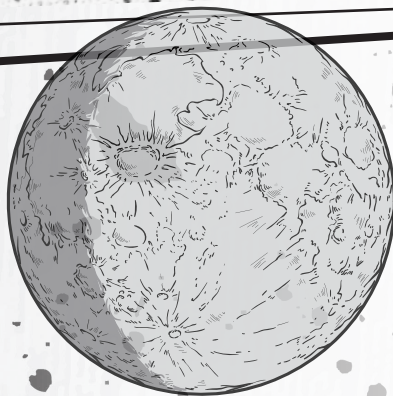
Gràcies a estes eixides de camp, que són la base experiencial sobre la qual després realitzen un treball a l'aula, les joves descobreixen in situ i connecten amb la fauna, la flora i els paisatges de Sagunt. A més a més de posar el seu granet d'arena a millorar-ne l'estat de conservació.

Per a nosaltres, este projecte, en el qual posem tanta estima, és una prova que amb voluntat i dedicació podríem aportar molt per a pal·liar la situació que patim, encara que necessitem una major implicació de totes i tots: ciutadania, empreses i administracions.

Donem les gràcies de nou als fallers i falleres de la Falla Santa Anna per donar-nos l'espai per a compartir les nostres inquietuds, i esperem trobar-nos en la lluita per un món més just i verd!

Us convidem a fer-ho amb nosaltres, pam a pam!

Edatisme

CELIA PANIAGUA

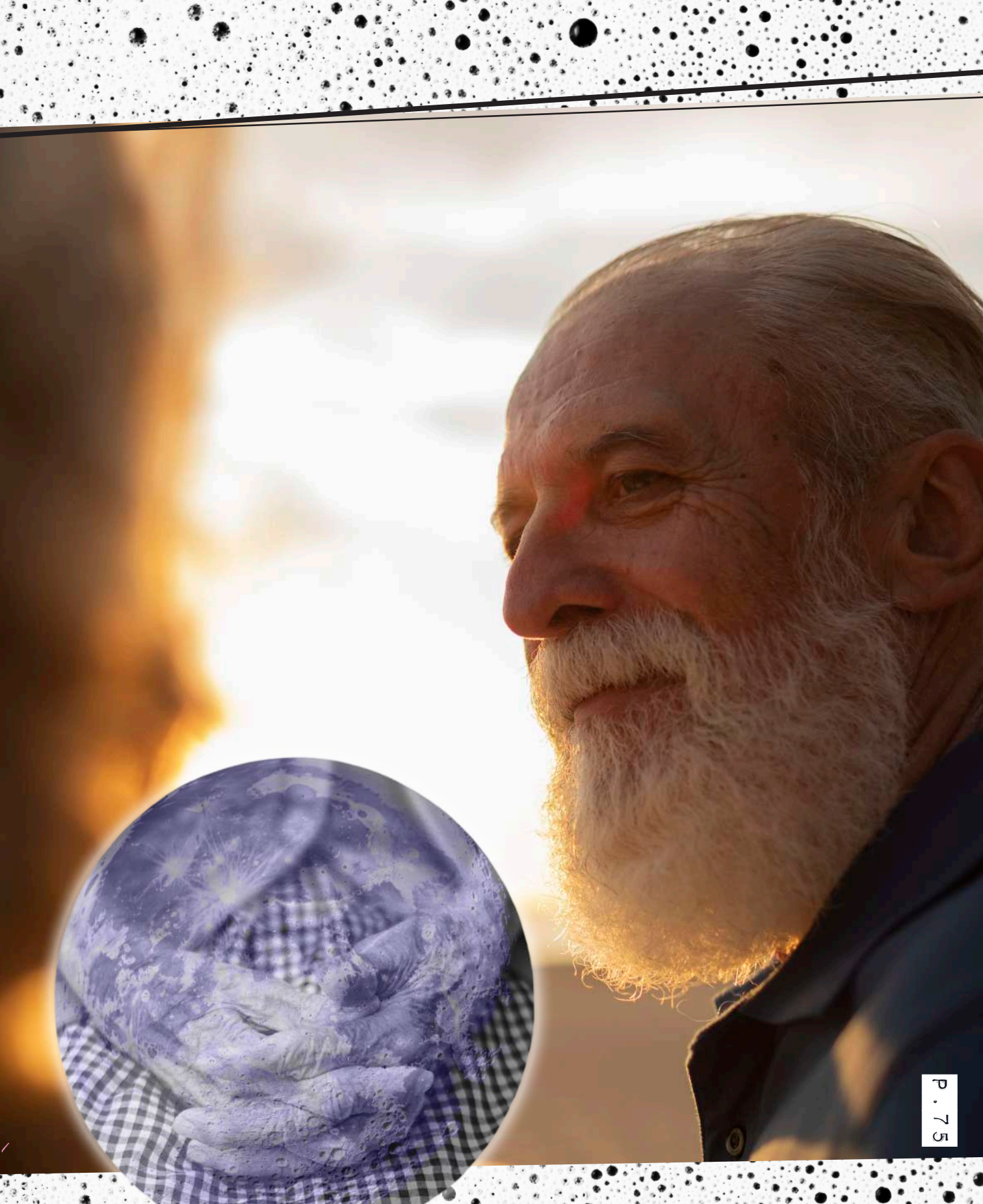
CATEDRÀTICA D'ENSENYAMENT SECUNDARI
DE LENGUA I LITERATURA

edipsi de lluna

Quasi totes les persones som vulnerables a causa d'alguna realitat vital negativa que ens és pròpia; per exemple: una personalitat inadaptada, problemes de salut, aspecte físic no desitjat, economia precària, mancances en les relacions socials o familiars, mals hàbits, formació pobra, etc. Hi ha persones que pateixen quan algun d'aquests aspectes, per mancances o per no ajustar-se al que s'estableix, generen menyspreu, discriminació i pitjor qualitat de vida. Els individus que experimenten alguna d'aquestes circumstàncies negatives senten a vegades la seua pròpia impotència en uns casos i/o el rebuig social en altres.

Hi ha altres problemes de molt de pes que necessiten un article a banda, com els vinculats a la raça o al gènere i els seus matisos. Ací vull tractar quines conseqüències tenen els problemes individuals en la consideració social segons l'edat de les persones. El que s'anomena **edatisme**.

A una edat primerenca, els xiquets i les xiquetes pateixen menyspreu del seu amor propi quan se'ls ignora, quan no es compta amb ells per a assumptes o plans familiars, quan se'ls

fa callar amb l'argument de la seua ignorància. Hi ha una diferència entre explicar als menors les situacions en què no poden participar, això és, educar en la prudència, i negar-los rotundament les seues possibilitats d'opinió davant decisions adultes. La infància té la seua sensibilitat, i educar consisteix a integrar-la en el seu entorn familiar i social i fer-la responsable de les seues decisions. **No s'ha d'anul·lar als menors com a éssers incapaços.**

Els joves també coneixen el rebuig social a causa de la seua edat: sempre s'és molt jove per a accedir a un lloc de treball que exigeix experiència, sense considerar que l'experiència s'adquireix treballant; no hi ha institució financera que done suport a les seues iniciatives empresarials si no hi ha béns o pares que avalen. En el terreny social, els joves tenen a vegades la imatge dels triomfadors, però la realitat és ben distinta. També són discriminats per les causes assenyalades o se'ls critica just pel contrari: els seus vicis i la seua falta de responsabilitat. Això és edatisme, i també ho pateixen altres franges d'edat.

Què passa amb les persones de més de cinquanta anys que es queden sense ocupació i pretenen accedir a un lloc de treball? Que les empreses les consideren majors, que ningú valora la seua experiència laboral i arriben a l'edat de jubilació amb una minva seriosa en els seus drets de percepció econòmica. Edatisme pur i dur. Les empreses arriben a acomiadar les persones d'aquesta edat perquè ocupar joves és més barat, la qual cosa pot considerar-se també una situació d'abús per a l'ocupació jove, perquè els sous, sovint, ratllen en l'explotació. No obstant això, les franges d'edat assenyalades tenen alguna cosa al seu favor: futur.

El problema s'agreuja quan les persones es fan majors i la seua realitat és contemplada socialment amb menys valoració que en la resta d'edats. Tots els problemes generats socialment a causa de l'edat a qualsevol edat és edatisme, però és en la

senectut quan el problema s'aguditza, perquè arriba un moment en què la societat invisibilitza els majors.

Probablement, l'edatisme ha existit sempre, i més contra la dona, però sabem que **en la mirada retrospectiva de qualsevol cultura hi ha un respecte reverencial pels majors**. Pensem en aquelles situacions organitzatives rígides per entitats col·lectives del tipus de Consell dels Ancians o cosa similar. Això té a veure amb cultures arcaïques o conceptes tribals en els quals el poder és exercit per la veu de la saviesa, encara que moltes vegades aquesta veu estiga determinada per l'economia o la força. Evidentment, **en qualsevol temps i cultura són les persones majors les que han viscut més oportunitats d'aprenentatge a través de les seues experiències**. Són contextos en què la vida discorre lentament, amb pocs canvis, i els aprenentatges experiencials es perpetuen i són vàlids de generació en generació, de manera que els posseïdors de saviesa l'han adquirida quan els seus majors l'han anada depositant en ells, i aquelles experiències els ha enriquit. Són contextos en què la saviesa és valorada com a guia de la comunitat. No crec que en aquests contextos totes les persones majors tingueren el mateix grau de reconeixement, però sí que sembla que, en la unitat social més pròxima, com és la família, el respecte

i acatament de les decisions de les persones majors era una realitat. Diu el refrany: "el diable, quan és vell, sap més per experiència que per consell". És cert també que en aquests contextos preval el patriarcalisme, amb la qual cosa els valors i les normes que regeixen són els masculins. No hi ha igualtat. És probable que l'edatisme s'haja anat materialitzant en la marginació de les dones. Desgraciadament, aquesta desigualtat, en alguna mesura, s'ha perpetuat, i l'edatisme patit per les dones en l'actualitat té molt a veure amb la seua condició femenina precisament.

A poc a poc, a mesura que avança la història, el ritme de la vida canvia i, en l'actualitat, resulta tan accelerat que els aprenentatges no sols se centren en els fets vitals, humans, experiencials, sinó en processos d'investigació i en recursos de comunicació global. Els éssers humans ens dediquem a captar aquest món accelerat des que naixem. Això inclou els avanços en la investigació tecnològica i científica, la complexitat de les societats, la seua història i les seues lluites pel poder, l'economia, la cultura, etc. I la globalització. La realitat vital és diversa i aquesta captació global és acaparada amb força per franges d'edat anteriors a la senectut. A elles va dirigit aquest model de món, i és aquesta societat qui menysvalora les possibilitats de la societat de majors menyspreant els

seus sabers vitals i imposant-los un ritme que no sempre poden seguir.

Les persones majors no sols han caigut del pedestal; és que són pràcticament **invisibles**. Les actituds i pràctiques individuals o socials que van arraconant aquestes persones és el que anomenem edatisme amb més rigor. Per descomptat, ni totes les persones joves marginen els majors, ni cal que aquests es mantinguin en el pedestal; les coses no han de ser obligatòriament blanques o negres, hi ha una àmplia gamma de grisos, però conservar el respecte a la dignitat del major és indispensable.

Tinc una dotzena de noms en ment, com Nelson Mandela, Mahatma Gandhi o Teresa de Calcuta, lluitadors incansables en la seua dilatada vida fins al final dels dies; Ana Mª Matute, Marguerite Yourcenar i José Saramago escrivint sempre; els humoristes Quino i Ibáñez, humor fins a la seua mort; Clint Eastwood, millor cinema com més vell; la meua adorada María Moliner i el seu enorme treball de lexicografia; Santiago Grisolí i Severo Ochoa, ciència i cultura; i els nostres Jaume Bru i Vidal, Joaquín Rodrigo i Matilde Salvador, poesia i música, música i poesia sempre. No sé si ells van patir edatisme en algun moment de la vida. Vull creure que no. Per què? Perquè com a octogenaris i nonagenaris van

viure o viuen amb èxit? No sempre en van tindre. Però és cert que les circumstàncies de les seues vides i la seua agosarada lluita els van permetre aquestes grans tasques. Doncs bé, quantes persones de les que pateixen edatisme haurien pogut fer tasques importants si les circumstàncies de la vida hagueren estat diferents? En qualsevol cas, el respecte no ha de ser exclusiu de les persones talentoses i valentes.

Robert Neil Butler (21 de gener de 1927-4 de juliol de 2010) va ser un metge gerontòleg i psiquiatre dels Estats Units. Va treballar intensament sobre les demències i l'envelliment. Va encunyar el terme edatisme per a referir-se a la discriminació que pateixen les persones majors.

Ocorre que, amb l'edat, cada vegada hi ha una menor esperança de vida, hi ha pitjor salut física, mental i emocional. **Les persones majors experimenten un major aïllament social, soledat i pobresa.** Aquestes circumstàncies són incòmodes per als qui no les pateixen, la qual cosa genera una pèrdua d'empatia cap als majors, no es confia en la seua capacitat d'autonomia, no es respecta la seua privadesa ni s'admet la seua capacitat de participació. Es van desenvolupant situacions de deshumanització, de rebuig, de negació.

L'edatisme es pot manifestar en diferents àmbits:

En l'àmbit laboral. Algunes vegades hem sentit una expressió com: Per què no et jubiles i dones l'oportunitat a algú més jove? És que una persona pròxima a la jubilació té les seues capacitats disminuïdes o no té dret a decidir quan jubilar-se? També es donen situacions com les assenyalades més amunt: prejubilacions i acomiadaments que deixen les persones desubicades i sense perspectives. La vida de les persones té etapes i ritmes, de manera que quan esdevé un tall brutal com aquests per raons d'edat les deixa sense alé ni autoestima. Aquest tracte constitueix un problema d'edatisme dels més greus, ja que normalment les persones que pateixen acomiadaments o prejubilacions per causa de l'edat senten que les seues capacitats són menyspreades, que encara tenen energies per a produir, per a ser útils, amb l'agreujant que aquestes persones moltes vegades no tenen un itinerari preparat per a continuar la vida amb tranquil·litat.

En l'àmbit de l'economia, les persones majors sempre pateixen minvament en la seua capacitat monetària. Fan el que poden amb la seua economia, però no tenen les mateixes oportunitats que altres franges d'edat per a accedir a adquisicions de propietat, al gaudi de l'oci quan aquest té un cost, i moltes vegades amb les seues pensions han de fer front a les necessitats familiars i s'empobreixen més. Ho hem vist en crisis recents. Tanmateix, aquest volum d'ajuda, normalment, no els el reconeix ningú, i moltes vegades ni en la seua pròpia família.

També **al si de la família,** l'edatisme més greu es produeix quan al major se li nega el raciocini necessari per a participar en les decisions de la vida quotidiana i rep el mateix tracte que explicàvem més amunt per als xiquets. És fàcil que la perspectiva dels majors sobre diversos assumptes siga diferent que la dels seus fills, nets o altres joves, tal vegada estan equivocats, però cal escoltar-los i explicar-los el seu

error si el tenen. Una persona major a casa no és un moble; té drets, sentiments i necessitat de formar part integrada de la família, viva amb els seus o sola en el seu hàbitat, fins i tot quan la seua residència depenga de tercers, d'institucions que cuiden de les seues necessitats i salut. No basta el pagament a aquestes institucions. Si no hi ha un contacte que mantinga la cohesió afectiva, hi ha un tracte edatista que s'ha d'evitar.

Totes les situacions que ens obliguen a denunciar **un tracte edatista repercuteixen negativament en la salut de les persones**, tinguen l'edat que tinguen, però en l'ancianitat amb més motius. En aquesta edat, la consciència de la finitud genera una hipersensibilitat que només és contrarestada amb respecte, consideració i afecte. L'edatisme condueix a la **somatització de diverses malalties**, especialment les d'índole nerviosa com la depressió. Encara es tracta de persones amb dignitat.

Les aplicacions de tipus polític, per exemple les urbanístiques, moltes vegades són excloents de les persones majors. Són exemples d'edatisme involuntari si no cuiden dissenys que milloren l'accessibilitat, com ara rampes, ascensors, voreres àmplies, o la protecció i el descans: baranes, bona il·luminació, seients públics, etc.

També es produeix edatisme intencionat quan es tradueix el funcionament administratiu a llenguatge tecnològic sense pensar que les persones majors no tenen les mateixes oportunitats per a aprendre a manejar aquest llenguatge. La seua impotència és infinita, perquè ningú ha pensat en un període d'acomodament o en mecanismes administratius mixtos. Estem parlant de gestions oficials, legals, bancàries, etc. No hi ha un respecte.

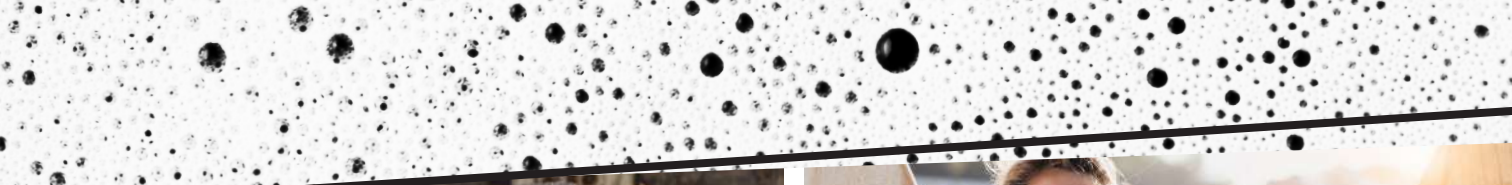

·lluna minvant·

·eclipsi de lluna·

Anunci "L'avi que viu a soles a la L"

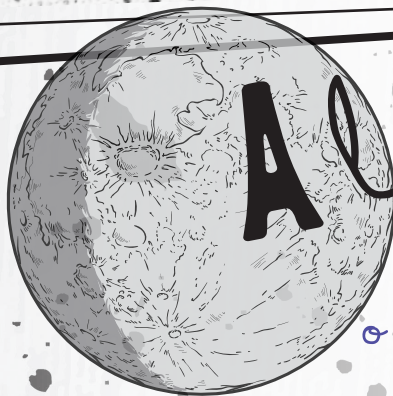

Intencionat és també l'edatisme en determinades estafes financeres que s'aprofiten de la vulnerabilitat dels majors, sumat al punt anterior. I també hi ha edatisme en les campanyes publicitàries amb les imatges i funcions que adjudiquen a les persones majors: consum, moda, salut, relacions personals, entre altres.

Cal evitar l'edatisme. Cal preveure l'envelliment com una etapa més de la vida, lliure d'estereotips, on les persones majors siguin reconegudes en la seua naturalesa diversa com a ciutadania de ple dret. Evitar l'edatisme requereix que institucions, empreses, organitzacions i mitjans de comunicació adopten mesures de transformació que valoren l'aportació social de les persones majors. Són la memòria del seu temps. Cal canviar l'ús del llenguatge, que no sempre contribueix a un tracte respectuós i digne. Cal posar en marxa programes educatius que ensenyen a millorar l'empatia amb les persones majors i a evitar estereotips i prejudicis que ens presenten a ancians despulats de la seua personalitat. Finalment, cal enfortir les lleis que garanteixen els drets sobre les necessitats i la dignitat de les persones majors.

luna"

*Ala Lluna
et pots quedar
o com sardines en llanda viatjar**

RICARDO ANTONINO I CAROLINA DÍAZ

USUARIS DEL TRANSPORT

ENTRE VALÈNCIA I SAGUNT

eclipsi de lluna

Com usuaris del **servei de transport de la nostra ciutat cap a València, estem cansats de viure situacions que provoquen enuig i malestar.** Situacions que són increïbles que passen en una ciutat gran com la nostra ciutat, on moltes persones es desplacen a València cada dia.

Al matí tota aquella persona que per necessitat d'estudis o per treball que ha d'agafar l'autobús a València pot sofrir tota classe d'aventures, no pujar al bus, pujar i anar com sardines en llanda, pujar i no poder seure, suportar algun que altre individu que munta l'espectacle, tota una aventura.

Pareix que estem al Tercer Món on els autobusos de l'Índia van de gom a gom.

El servei és **completament insuficient** de vegades l'autobús va tan ple, que no pot parar a agafar a passatgers que es queden esperant a la Lluna de Sagunt, i dic la Lluna perquè a l'hivern encara és de nit.

* Article relacionat amb escena de la falla gran

D'altra banda, els usuaris previsors per què no es queden esperant, es desplacen a les primeres parades per assegurar-se pujar a l'hora prevista.

A més a més, els viatges **no són gens còmodes**, si tens sort podràs seure, si no tot el camí una mitja hora o més, has d'estar dret amb el perill que suposa. El viatge a València és per autopista i els que estan drets no tenen cinturó per protegir-se d'una frenada o evitar eixir volant en cas d'accident.

Molta seguretat viària, però els usuaris ací estem completament indefensos, ja s'han fet reclamacions a l'empresa que presta el servei, i la resposta esperant -l'estem.

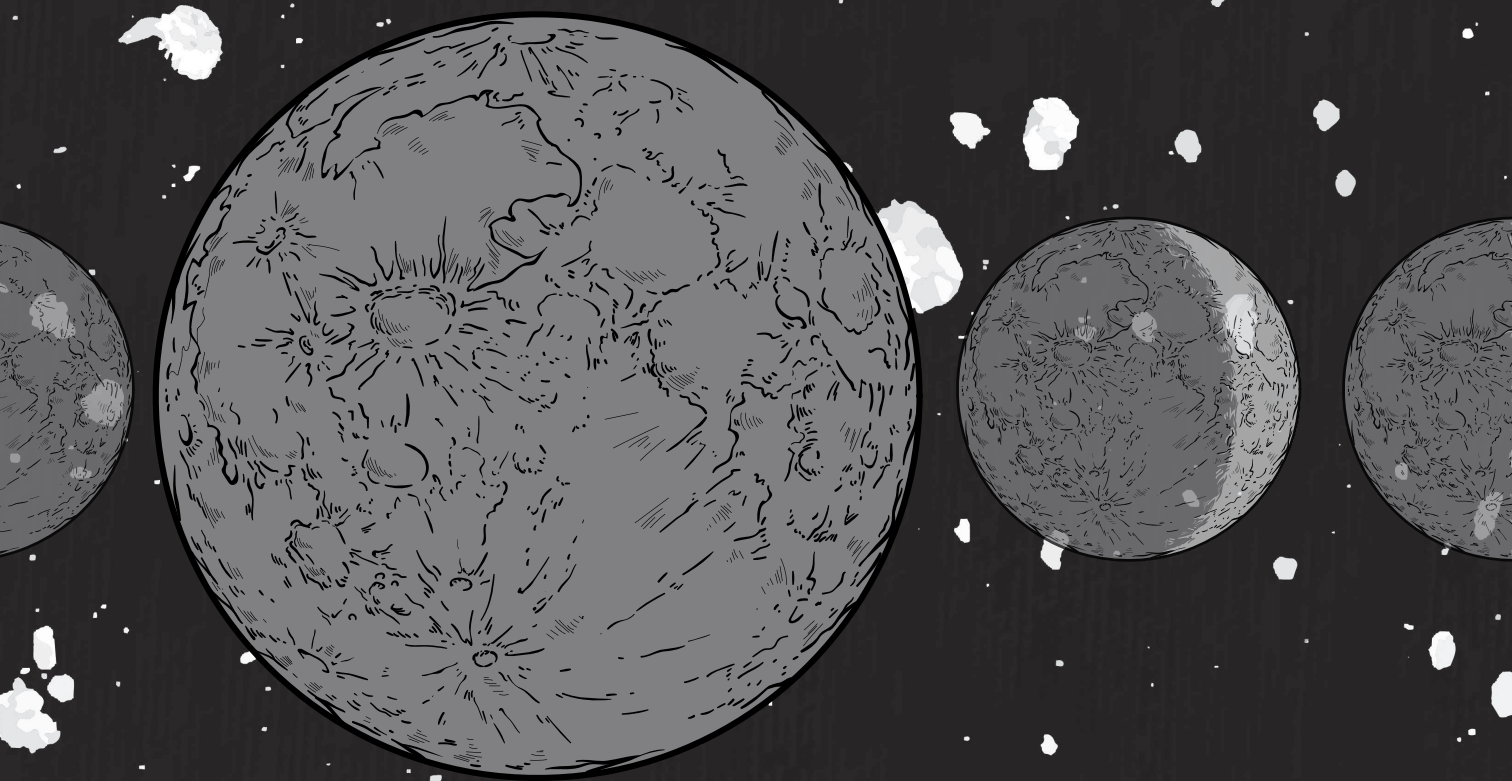
El transport és una assignatura pendent de totes les institucions, ajuntament i generalitat. Necessitem bon servei d'autobús.

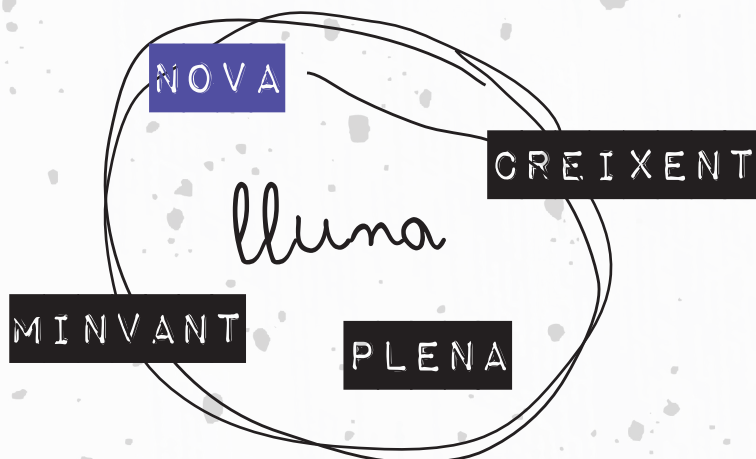
Sagunt no pot quedar-se a la lluna i no posar solucions al problema del transport entre València i la nostra ciutat.

3

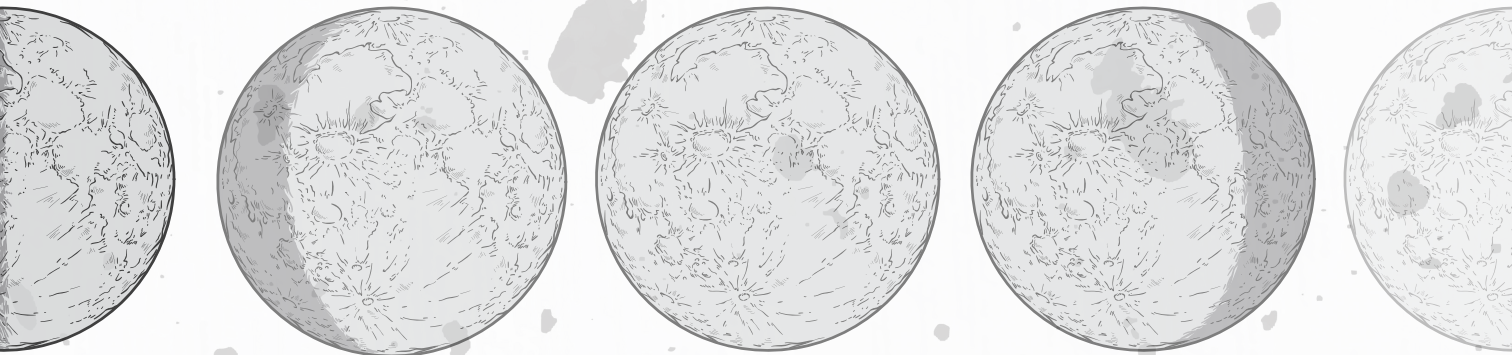
LLUNA NOVA

LLUNA NOVA

La lluentor, encara que atraient, sempre eclipsa una part de nosaltres que es manté oculta. El costat fosc de la lluna, el desconegut, potser precisament per això també el que més anhelem descobrir. En molts aspectes de la vida hi ha alguna cosa que deixa clar el seu nom, però també molts altres noms queden doblegats a un segon pla. Per posar un exemple, en despertar cada dia, moltes persones han continuat treballant a la nit, a la llum de la lluna, perquè la vida segueisca la seua marxa, treballs nocturns que mai veiem, però que són igual d'importants que els diürns i més comuns.

En el món de les Falles ocorre el mateix. L'artista faller és el que signa l'obra, però eixa obra segurament ha començat amb un il·lustrador i guionista, i múltiples persones que han treballat la fusta, el suro o la pintura. I una comissió fallera l'engalana la seua presidència, però són moltes persones les que treballen per darrere perquè l'exercici arribe a bon port.

Parlarem doncs de l'ocult, la qual cosa està en l'ombra, el misteriós. Perquè la lluna hauria de brillar pels seus dos costats sempre de la mateixa forma.

Lluna de Lorca

LAURA COMECHE

GRADUADA EN ESTUDIS HISPÀNICS

“Romance de la luna, luna”

*La luna vino a la fragua
con su polisón de nardos.
El niño la mira mira.
El niño la está mirando
[...]*

Federico García Lorca, Romancero gitano (1928)

La recerca incessant d'una identitat pròpia i la preocupació aliena, l'amagatall entre la censura del silenci o la veu, la por i la valentia, el desig i la introversió, una constant dicotomia d'oposades sensacions que erigeixen Federico García Lorca com un dels poetes més canònics de tots els temps.

Vídeo del poema recitat
i en llengua de signes

edipsi de lluna

ladydesidia

La Generació de Plata o Generació del 27 va ser i és un grup d'autors que es van moure entre la residència espanyola i l'exili després que Francisco Franco realitzara un colp d'estat a l'Espanya dels anys 30. Federico, fins i tot amb el règim d'estupor amarg i repressió que s'aveïnava en els pròxims quaranta anys de mandat, va decidir quedar-se i continuar la seua labor reivindicativa des d'ací, mitjançant l'arma més poderosa de l'ésser humà: la veu. Les seues paraules han transcendit a tal nivell que se li han tributat homenatges en molts formats, com és el televisiu, retransmés en TVE "El ministerio del tiempo", la composició de Joaquín Sabina "Verde que te quiero verde" i un llarg etcètera. En aquest sentit, Lorca es dibuixa com la veu de la denúncia, però també com un autor replet de metàfores i de simbolisme, que inunda els subjectes poètics de la seua producció literària.

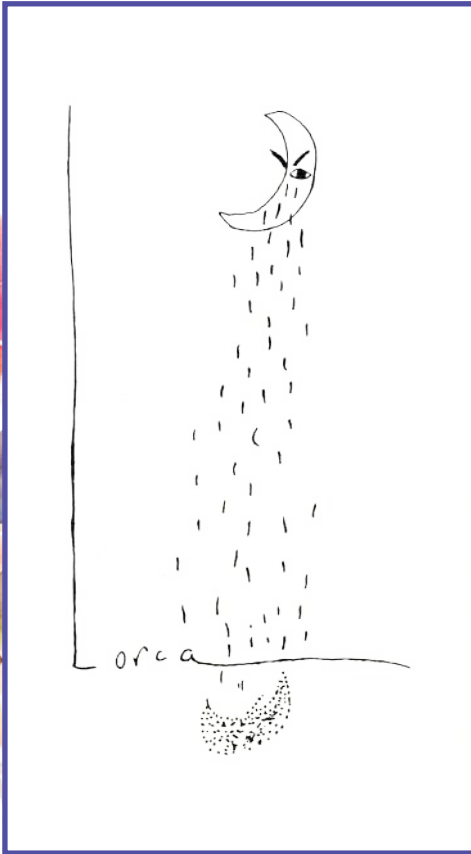
Magnífica i diversa, la seua primera etapa com a autor finalitza amb la publicació de *Romancero gitano* l'any 1928 i, en concret, aquesta composició de versos octosíl·labs titulada "Romance de la luna, luna" és de les composicions més angoixadores del poeta andalús. Precisament en aquest poema, Lorca ompli de simbolisme cada vers, travessat per un fil conductor en el qual **la Lluna simbolitza la mort** per a acostar-se i emportar-se amb ella un xiquet. Aquesta crua

realitat s'evidencia pel diàleg que s'estableix entre el xiquet i la mort, perquè és ell qui, des de la seua innocència, prega a la Lluna que no se li acoste.

Així mateix, la Lluna com a presagi de mort s'evidencia en *Bodas de sangre* (1933) com a senyal de tragèdia. No obstant això, en aquesta peça teatral la Lluna és testimoni de la passió que existeix entre el personatge de Leonardo i la seua núvia, il·luminant l'escena de manera sensual i dramàtica. En definitiva, la Lluna és còmplice entre aquests dos amants, encara que finalment tinga un final tràgic.

El paper que atorga el poeta als gitanos és un altre dels trets més cridaners de la seua producció. Aquesta cultura, arran del seu amor i llibertat, veuen en la Lluna una companya de viatges, les seues pors i els seus misteris, malgrat que també marcada per un destí tràgic. I aquest destí tràgic, aquesta inevitabilitat de la mort i la vida es troba en *Yerma* (1934), perquè **és la Lluna la força que observa i manipula des de les ombres**, guiant els personatges cap als seus destins. La Lluna és, doncs, fecunditat i esterilitat, novament un joc de forces i contrastos del subjecte poètic.

Una vegada més, Lorca demostra la doble vessant per la qual està travessada la seua poesia, en una parencia de demostrar que aquests

Hem demostrat, per tant, que la Lluna s'erigeix en la producció de Lorca, especialment en la seua poesia, com a presagi de mort, d'un destí tràgic irreparable, de passió, de testimoni i còmplice, de surrealisme. Però més enllà de la Lluna que il·lumina les nits més fosques, també la Lluna provoca l'ombra. I és que no podem oblidar que a l'ombra de la gran anomenada Generació del 27 va existir una pedrera de poetes dones encunyades sota el nom las Sinsombrero, la presència, producció i caràcter transgressor de les quals mereix una menció especial.

poetes del 27 han estudiat la tradició clàssica espanyola, però també estan pendents de les noves tendències narratives que es respiren a l'Europa d'aleshores. Una admirable conjunció de les noves tendències amb les velles.

Utilitzar la Lluna com a símbol de mort demostra el caràcter polifacètic que conté aquest satèl·lit al llarg de la història, en les diferents manifestacions culturals i literàries que ens envolten i que han creat el nostre imaginari cultural. En concret, Lorca utilitza la dualitat entre allò bell i allò tràgic que pot contindre la Lluna, un símbol de pau, però un símbol també d'amenaça. Un joc de múltiples interpretacions en la seua obra i que, hui en dia, ressona entre els lectors.

Noms com Ernestina de Champourcín, María Teresa León, Concha Méndez, Maruja Mallo, María Zambrano, Rosa Chacel, Josefina de la Torre i moltes altres silenciades reclamaven una autonomia, independència i formació intel·lectual igual a la dels homes. La Residència d'Estudiants, el Lyceum Club Femení i les diverses revistes van ser, a més de punt de trobada per a autors i autores del 27, un espai on la formació i l'accés de les dones a la cultura era possible. Aquest grup de dones i escriptores, encarregades de recuperar el llegat de les dones oblidades de la primera meitat del segle XX, és potser l'avantsala del paper que moltes, hui en dia, tenim de recuperar la veu de les que en el seu moment no van poder parlar.

A la Lluna Nova

al carrer na marcena, eixir no val la pena

LA COMISSIÓ

eclipsi de lluna

El nostre barri santanner viu sota la lluna saguntina té carrers estrets i empinats que acaben als peus de la muntanyeta del castell. O a la torreta de santa Anna. Carrers com el mur de santa Anna , la ciudadela i altres.

Des de la plaça algepsar fins al carrer ciudadella que arriba als peus del castell, trobem carrers amb costerudes, carxates a les portes de les cases, tot un barri interessant i molt especial amb gran valor històric, perquè entre d'algunes de les seues cases es troben amagades les muralles i torretes de l'època musulmana.

Entre aquests carrers està el carrer **Na Marcena** on està situat en el nostre casal. Comença a la plaça algepsar on plantem cada any la nostra falla , és una costeruda continua que travessa el carrer de cavallers i ací és on s'incrementa el pendent fins al final.

La gent del barri és el més especial de tot, gent treballadora que estima el barri, però també són majoritàriament gent de certa edat avançada. De vegades es queixen, per **l'estat dels carrers** i perquè **encara queden cases velles per rehabilitar** i voldrien que el barri continue viu.

Que contents estaven per què fanals nous han posat als carrers del barri i voltants.

Quina sorpresa més gran van tindre quan cau la nit i els fanals s'encenen, que despapat ha quedat el veïnat en veure els **llums LED** il·luminant, diuen que aquesta llum és millor per la contaminació lumínica i s'estalvia energia, no dubtem que s'ha fet en la millor intenció però ... Si la lluna està en nova i els fanals il·luminen en eixa feblesa... els nostres veïns majors tenen perill d'entropessar i caure.

A la nostra veïna Maria això li va passar, pujava per la costera pel nostre carrer Na Marcena, carrer que transita habitualment i en diferents hores del dia, però la nit és més traïdorena i la llum dels fanals tampoc acompanya molt. Així que Maria va entropessar i va caure un bac, així asseguda es va quedar sense poder-se alçar i començà a cridar per demanar ajuda.

La sort estava de la seua part i era divendres nit, el nostre casal estava obert, entraven i eixien fallers. La nit era fosca la lluna estava en nova i la visibilitat no era molta. Però Josep en eixir un moment va escoltar Maria i va acudir en la seua ajuda.

Ella que té bon humor dins del patiment bromejava, si m'he quedat ací asseguda a veure la lluna (que estava en nova). Afortunadament, la cosa no va ser greu, algun repeló al genoll i uns dies endolorida.

Ara ella diu que **als dies de lluna nova al carrer Na Marcena eixir no val la pena.**

Si els fanals no puguen la seua intensitat i la lluna no acompanya cal agafar llanterna en mà.

Coneix el nostre barri.

Coneix el nostre barri i la nostra torre

·lluna nova·

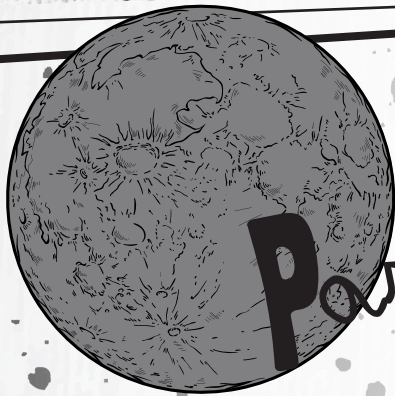
·eclipsi de lluna·

Torreta de Santa Anna

· a la lluna nova ·

Paraula de Lluna

JOSÉ MANUEL PALOMAR

PROFESSOR D'HISTÒRIA

I LLICENCIAT EN BELLES ARTS

edipsi de Lluna

1. I no és que fora recomanable passar la nit dins de la ciutat sense un sostre per a aixoplugar-se, ja que segons se sap els perills eren semblants i l'únic bo era que dins et trobarien més prompte i fora no.

Al llarg de la seua història, l'home –i un poc més la dona– han constatat que la Lluna exerceix un estrany poder sobre la Terra i els seus habitants. Sembla que, d'alguna forma, tots som susceptibles a aquesta complexa influència que, segons diuen i creuen molts, pot ser beneficiosa o perjudicial depenent, sobretot, de la fase o de la posició del nostre satèl·lit en el seu camí al voltant de la mare Terra. Des de fa milions d'anys, la nostra Lluna, una bola pedregosa, desolada i no molt visitada, gira relativament prop de nosaltres –i remarque açò de relatiu, ja que la separació és més o menys de 357.000 quilòmetres–, i això, per als que no ens agrada molt viatjar, és un poc més lluny que la distància que ens separa de la capital, València. Per cert, que la capital té una dita antiga amb la Lluna de protagonista, la Lluna de València, que advertia el personal del perill de passar la nit fora dels seus murs.¹

Disc de terracota on es representa un mapa estel·lar. Encara que les dades que té són d'època sumèria (3300 aC), va ser trobat en l'excavació d'una biblioteca reial a Nínive i ens mostra constel·lacions i estrelles amb l'orientació i unitats de mesura. És molt antic, però deixa clar que ja sabien i observaven moltes coses del cel i, per descomptat, de la Lluna.

2. Curiosament com la Terra, també femenina.

La Lluna brilla i no té llum, i ens han dit que la paraula *lluna* significa 'llum' (no foc), amb significat de lluminositat (adjectiu), amb gènere femení,² curiosament com la Terra i correspondències aproximades de lletres en diversos idiomes antics. He llegit que la paraula ve del llatí i que la Lluna ha sigut observada pels humans des de sempre, també pels animals, i amb l'eterna qüestió del dia i la nit tots els animalets del planeta es van adonar al llarg dels segles (i mil·lennis) que de tant en tant i davant de la desaparició del Sol a l'horitzó eixia un altre redolí, més menut, que també brillava i feia carasses.

Moltes són les contalles i llegendes que s'han format al voltant de la Lluna. Algunes les sabem, i altres, les més antigues, ja han desaparegut de la memòria col·lectiva, oblidades pel temps i pels humans. I malgrat tot, encara en tenim recollides algunes de molt antigues i així se sap que totes les cultures han desenvolupat les seues contalles i supersticions, de vegades passades de generació en generació oralment, però també escrites. Vull posar ara una llegenda poc coneguda, rara diria jo, que ve de la part de Mèxic i fa referència a la deessa de la lluna dels asteques, Coyolxauhqui. El seu nom significa 'la deessa de les campanetes o pintada entre campanes' i la representen adornada amb eixes campanetes en les galtes de la cara. Dins de l'extensa mitologia dels asteques hi ha nombroses referències a ella i una diu:

Al mateix temps que Coatlicue, la piadosa i casta mare ancestral vestida amb la falda d'una serp es trobava agranant a Coatepec, la muntanya de la serp, i va trobar un cabdell de precioses plomes. Com que no portava bossa per a posar-lo, el va guardar fent un plec sota la falda. Sense adonar-se'n i de manera casta va quedar prenyada d'un nen que parí poc després. Quan els seus altres fills, els Centzon Huitznahua (els quatre-cents del sud) i la seua filla Coyolxauhqui s'adonaren del misteriós embaràs de sa mare, es van ofendre molt i, ajuntant-se tots, anaren a la muntanya Coatepec a matar a sa mare. Coatlicue, la reina mare lluna ja havia donat a llum

Coatlicue

·lluna nova·

·eclipsi de lluna·

Representació en forma de disc de pedra de la deessa de la Lluna en la mitologia asteca. La van trobar casualment en uns treballs de construcció de fonaments el 1978.

3. Recorde quan de menuts ens explicaven el tema del color. Ens deia el de dibuix (Díez, un bon professor) que el color no existeix i que és la llum i la matèria (amb la seua reflexió) la que el fa aparèixer i, naturalment, l'ull humà recull eixa llum reflectida i el cervell la classifica.
4. La lletra es cantava a les Balears i també en algunes comarques costaneres valencianes.
5. I contradictòria, ja que algunes cultures determinen unes coses per a les diferents fases lunars i en altres llocs són diferents, o fins i tot no tenen cap referència.

Huitzilopochtli, déu de la guerra, que la va defensar matant Coyolxauhqui, la germana i tots els que va poder dels altres germans. Alguns d'aquests Centzon Huitznahua van poder escapar fugint cap al sud i es poden veure ara com a estrelles del cel.

Ja he dit que no té llum la Lluna, i sols reflecteix la del Sol. De fet, la seua superfície és molt fosca i les tonalitats deriven al gris i al negre.³ Ja ho diu la cançó:

La lluna, la pruna,
vestida de dol,
son pare la crida,
sa mare no vol.

¿I què vol dir aquesta cançó? Sembla complex traure'n un significat, i de fet hi ha moltes versions de la seua lletra. Una de les que més contingut té també pot ser de les versions més antigues és la que diu:

La lluna, la bruna,
vestida de dol,
son pare la crida,
sa mare no vol.

Aquesta lletra⁴, popular per tot arreu, fa referència de manera metafòrica a la Lluna, és a dir, **a la Lluna fosca**, amb la paraula *bruna*. És a dir, la Lluna en noviluni, una fase en la qual els raigs de sol il·luminen la cara oposada a la que podem veure des de la Terra i, per tant, la Lluna no es veu. Té diverses interpretacions la cançoneta,

algunes amb molta gràcia, però altres, relacionades amb la mala convivència familiar, són ben dolentes i escabroses.

Els humans necessitaven un rellotge i a força d'observacions, tant individuals com col·lectives, van tirar avant un calendari amb el que tenien a l'abast: el Sol, que van considerar l'astre rei; la Lluna, dominadora i misteriosa, però tan important com aquell i les estrelles, infinitament escampades pel firmament, amb els seus moviments exactes. Totes aquestes observacions van ajudar la gent a superar (relativament, pense jo) una part de la por que tenien a les forces i cicles que governen la natura i els van permetre realitzar metòdicament i amb gran probabilitat d'èxit moltes activitats necessàries per a la seua supervivència com són sembrar, adobar, regar, recollir i emmagatzemar productes de la terra. També supose que amb la mateixa observació i cura s'adonaren que la Lluna influeix en el cos humà, amb l'exemple (no l'únic) del cicle menstrual de la dona, i així van desenvolupar tota una col·lecció de normativa i casuística, molt complexa segons determinades cultures,⁵ que va ser relacionada amb les estrelles i el firmament, donant peu a l'aparició dels calendaris derivats de la interpretació del zodíac. Podeu veure ací una part d'un quadre on es relaciona la Lluna amb diferents dades del firmament, estrelles, cos humà, mesos, etc.

Signe del zodíac	Zona del cos	Sistema	Elements	Propietat nutritiva	Lluna en minvant	Lluna en creixent
Aries	Cap, cervell, ulls, nas	Òrgans sensorials	foc	Albúmina, fruita	Abril, octubre	Octubre, abril
Taure	Laringe, tiroides, dents, gola, oïdes	Circulació sanguínia	Terra	Sal	Maig, novembre	Novembre, maig
Bessons	Muscles, braç, mans	Glàndules	aire	Greix	Juny, desembre	Desembre, juny
Càncer	Pit, pulmó, estómac, fetge	Sistema nerviós	aigua	Hidrats de carboni	Juliol, gener	Gener, juny
Lleó	Cor, espatla, diafragma, artèries	Òrgans sensorials	foc	Albúmina, fruita	Agost, febrer	Febrer, agost

¿Que què vol dir aquest quadre on es pretén relacionar totes aquestes dades? Doncs no ho sé. He intentat llegir les singularitats dels emparellaments i no acabe de veure clara la cosa. De fet, et poden vindre al cap més preguntes que no respostes i, a la fi, encara que queda molt bonic i ordenat, científicament sembla una castanya més gran que el Garbí.

Personalment considere açò del zodíac un tret cultural, important i respectable com tots els trets culturals,⁶ encara que científicament molt poc creïble i, ho sent, per què ajuntar i relacionar tot el tema estel·lar amb la Lluna, el cos humà, la saviesa eterna i altres afegits no deixa de ser atractiu i bonic, però una predicció és una predicció i que et caiga un piano al cap igual no té res a veure amb mesos, plenilunis i figuretes d'animalets. Com tots sabem, la mala sort és una de les pitjors malalties que pots passar i no té res a veure amb els puntets del cel. Amb tot açò i per experiència pròpia, pense que cadascú i cadascuna es fa el seu propi zodíac, de vegades sense atendre a cicles lunars, posicions estel·lars ni més gaites; alguns tenen el zodíac diari, i si eixe mateix dia li posen interès esdevé estrellat (el dia), sempre segons les circumstàncies i els

6. No tots els trets culturals són lloables i respectables. No esmentaré coses que tots sabem i sols comentaré que n'hi ha alguns, com tirar una cabra des de dalt d'un campanar, que mereixen un bon repàs.

fangars on es posem. Naturalment, jo també he llegit coses del meu zodíac, tots hem llegit alguna vegada les nostres prediccions, però també he vist les crítiques a totes aquestes relacions del que passa a la Terra amb el que passa al firmament i en definitiva no quadra res. L'astrologia està fonamentada en prediccions que tenen com a ingredients

principals el Sol, la Lluna, els huit planetes que volten per ací i algunes constel·lacions de més enllà, sense atendre que els científics, a poc a poc, afegeixen (i lleven) nous descobriments de planetes, satèl·lits, llunes i altres boles i boletes que roden allà fora: ¿Què passa, que uns cossos influeixen i altres dels que s'hi troben ara no?

Signe del zodíac	Zona del cos	Sistema	Elements	Propietat nutritiva	Lluna en minvant	Lluna en creixent
Verge	Digestiu, pàncreas, nervis	Circulació sanguínia	terra	Sal	Setembre, març	Març, setembre
Balança	Malucs, ronyons, bufeta	Glàndules	aire	Greix	Octubre, abril	Abril, octubre
Escorpí	O. sexuals, uretra	Sistema nerviós	aigua	Hidrats de carboni	Novembre, maig	Maig, novembre
Sagitari	Cames, venes	Òrgans sensorials	foc	Albúmina, fruita	Desembre, juny	Juny, desembre
Capricorn	Genolls, ossos, articulacions	Circulació sanguínia	terra	Sal	Gener, juliol	Juny, gener
Aquari	Cames, venes	Glàndules	aire	Greix	Febrer, agost	Agost, febrer
Peixos	Peus, dits dels peus.	Sistema nerviós	agua	Hidrats de carboni	Març, setembre	Setembre, març

He posat també aquesta part que faltava de l'anterior quadre perquè ningú siga discriminat i pugui esbrinar el que ofereix la Lluna al seu signe.

7. Que, per cert, jo mai he fet cas de tot això i encara que soc una persona major he conservat pràcticament tots els cabells del cap.

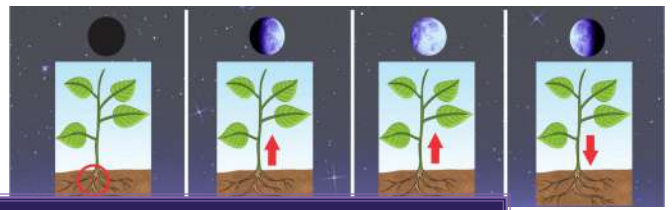
Tornant a la Lluna (aprofitem per visitar-la, que sembla que ja fan viatges guiats i a posar fronteres), també vull comentar una part que sempre m'ha agradat i és la seua **relació amb l'agricultura**. Abans de tot cal dir que no soc cap expert; la meua tasca ha estat sempre l'ensenyament, però mon pare tenia un hort i els de la meua generació ja saben què significa això. En el tema de les tasques agrícoles sembla que la majoria de les **prediccions i relacions amb les fases lunars** que hi ha escrites són de veritat, i algunes d'elles tenen fonament científic. He de dir que aquesta part de l'agricultura, i també les qüestions que toquen la botànica, etc. han format part de les arrels culturals d'ací (i de tot el món) i encara es tenien molt presents fins no fa molts anys. Recorde ara una peripècia que vaig passar quan era jovenet i que té a veure amb aquest tema, i la recorde bé, ja que va estar la cosa a vora de terminar malament. Eren els anys 75 o 76 del segle passat i feia poc que "Don Francisco" havia deixat de mirar per la finestra. Eren altres temps i a Sagunt es treballava molt a l'horta, de manera que en el grup d'amics algú va proposar que per a traure alguna pesseta extra podíem anar a plegar garrofes. Quedava ja poc de les vacances, encara era estiu i

sabíem que en res l'institut obriria les portes, així que decidírem posar en marxa la cosa. Després d'unes gestions, un conegut ens va donar un parell d'arbres que li omplien de garrofes l'entrada i un tros de jardí d'una caseta de muntanya, amb la tasca de netejar-ho tot barata el que poguérem traure nosaltres de vendre-les. Però calia recollir-les, les de dalt i les de terra, omplir els sacs que isqueren i transportar-los on estava la campa del comprador. Les de terra no van ser un problema, però les de dalt sí, ja que començarem a tirar garrofes pujant per dalt del tot i pel pes i l'altura hi va haver més d'un mono sense branca on agarrar-se. És clar que no sabíem que això es feia amb canyes, i encara menys que aquestes canyes eren especials; primer per la llargària, després per la forma del peu i, el més important, perquè les bones canyes, les que duraven, eren les que es treien en minvant (minva, em digué mon tio). Me'n va deixar una, però amb el raonament certificat que se l'estimava i si la feia malbé ell terminaria de trencar-la en el meu lloc. Minvant volia dir pel cicle de la Lluna. Quan li la vaig tornar (sencera), em digué que la Lluna menejava moltes coses i em va fer una referència a tallar-se el monyo⁷ quan toca, o les ungles, etc.

. Lluna nova.

. eclipsi de Lluna.

*INDICACIONES PARA TALAR Y PODAR
por Ludwig Weinhold.*

*Anotadas por Michael Ober,
maestro carrocero de St. Johan, Tirol.*

Transcritas por Josef Schmutzer el 25 de diciembre de 1912.

- 1. Son días de poda el 3 de abril, el 30 de julio y en San Acacio, mejor aún cuando están todavía en cuarto menguante o en un día de la Virgen. Estos días son buenos también para escardar la tierra.*
- 2. Cortar madera para que se mantenga compacta y sólida: es bueno hacerlo durante los ocho primeros días después de la luna nueva, en diciembre, cuando cae sobre ella un signo débil. Para que la madera de haya o de herramientas, etc. se mantenga sólida debe cortarse en luna nueva y Escorpio.*
- 3. Talar madera que no se pudra: debe hacerse en los dos últimos días de marzo, en cuarto menguante de Piscis.*
- 4. Talar madera que no se queme: hay un solo día en el mes de marzo, el 1º de marzo, mejor aún después de la puesta del sol.*
- 5. Talar madera que no merme: debe hacerse en el tercer día de otoño. Comienza el otoño el 24 de septiembre, cuando la luna nueva tiene tres días y en un día de la Virgen, cuando rige Cáncer.*
- 6. Cortar leña que rebrote: debe hacerse en octubre, en el primer cuarto creciente de luna.*
- 7. La madera para aserrar debe ser cortada en el cuarto creciente de Piscis, así las tablas no se agusanan.*

Podeu veure un fragment de les normes (7 primeres) i recomanacions sobre el tema de la fusta i els seus treballs i utilitats. Està copiat d'un llibre (quasi tres-centes pàgines) que tracta sobre la Lluna i la seua influència en tot. Com podeu veure, es curiós com a poc i termina aquest quadre amb la frase del tal Weinhold, tirolés de la muntanya, que diu: "Todas estas indicaciones han sido probadas y demostradas".

· Lluna nova.

· eclipsi de Lluna.

Amb la modernització del conreu i l'aparició de noves tècniques, la maquinària específica, l'anàlisi dels terrenys, de les plagues, etc., tot el tema aquest de la Lluna ha passat a segon terme i prima més la rendibilitat de les terres que no la manera de conrear-les. Els adobs i els productes per a potenciar el creixement dels fruits i d'altres sistemes de cara a augmentar la protecció contra els insectes han deixat de banda la major part d'aquella antiga saviesa popular relacionada amb la Lluna, encara que, vulguem o no, la nostra Selene continuarà tenint la força i el poder perquè no ens oblidem d'ella. I ací parem, que en som molts, el temps passa i tot canvia.

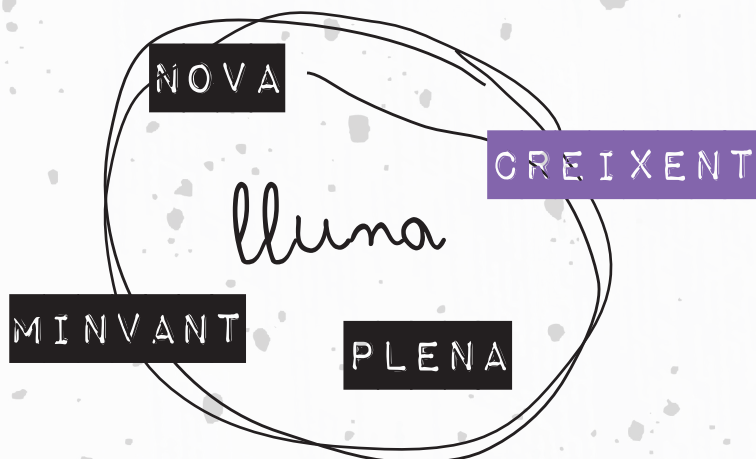

· palabra de luna ·

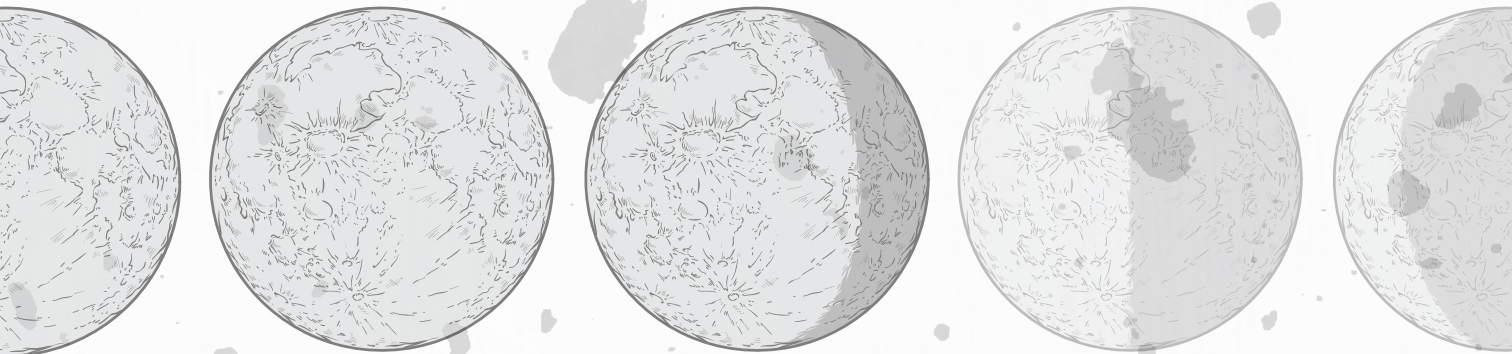
4

LLUNA CREIXENT
LLUNA CREIXENT

Arriba l'última fase, la lluna creixent. Com a contrapunt de la lluna minvant, la creixent mostra tot el que està en auge, la qual cosa s'expandeix, i fins i tot el descontrolat. Per exemple, el turisme massiu, els preus, els lloguers... De fet, estem tan acostumats al fet que en les nostres vides, tot el relatiu a pagaments creix, que quan una mica baixa de preu ens sorprén.

En aquesta categoria parlarem d'economia i de tot el que va cap amunt. És el quart i últim estat d'aquesta lluna que hem vist canviar al llarg de les pàgines del nostre llibret. I, per a revisar aquests articles, relats i poemes, el millor serà tornar a veure-la canviar donant la volta corresponent a la falla gran, que amb la seua llum, anirà narrant-nos aquestes i moltes més històries, a través del seu remat i les escenes.

Les dues cares de Lluna,

també en l'economia

BELÉN CATALÀ

PROFESSORA DE POLÍTICA ECONÒMICA

DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

eclipsi de Lluna

Diuem que les dades mai no menteixen, i que informen sobre un aspecte concret que permet el seu coneixement exacte. No obstant això, la realitat sempre ens mostra que segons la narrativa amb què es conten aquestes dades, el relat d'un mateix fet pot ser diametralment oposat. Aquesta situació, com en moltes altres disciplines, també ocorre en la ciència econòmica. Vegem-ho amb un exemple.

Si ens preguntem quin és l'estat en què es troba actualment l'**economia espanyola**, d'acord amb les últimes dades del Fons Monetari Internacional (FMI), diríem que es preveu que **Espanya siga l'economia de major creixement del món durant l'any 2024 i la tercera l'any 2025**, per darrere del Canadà i els Estats Units. En la mateixa línia, les previsions de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) sobre el creixement del PIB, situen Espanya en nivells molt positius, amb unes estimacions del 2,7 % en 2024 i un 2,4 % en 2025. D'altra banda, es calcula que l'any 2023 la ràtio de deute públic sobre el PIB hauria aconseguit l'objectiu marcat per al 2024, amb una xifra de 107,7 %, d'acord amb les dades facilitades pel Banc d'Espanya.

Pel que fa al mercat laboral, l'enquesta de població activa del tercer trimestre de 2024 ens confirma que **el nombre de persones ocupades va augmentar** en 138.000 persones respecte del trimestre anterior, i que l'ocupació ha augmentat en 376.000 treballadors en els últims 12 mesos, assolint en 2023 una taxa d'atur del 12,2 %, la més baixa dels últims 15 anys. Tanmateix, les previsions en aquest àmbit també són favorables, ja que es preveu assolir la xifra de 22 milions de treballadors ocupats durant l'any 2025, amb el seu consegüent estímul de la inversió privada i del consum. Aquest fet, unit a la pujada contínua del salari mitjà anual (26.948,87 € en 2022, un 4,1 % més que en 2021) indica que les previsions macroeconòmiques de les principals variables són esperançadores.

Aquesta “**cara visible de l'economia**” és la preferida dels governs i dels partits polítics, de les institucions financeres i de tots els agents que conformen allò que denominem el mercat. Aquestes són les dades que ens presenten amb motiu d'orgull, les que busquen transmetre tranquil·litat i enfortir la nostra confiança en el sistema. En definitiva, són xifres que pretenen motivar tota la societat a seguir col·laborant i contribuint a la creació d'eixa prosperitat econòmica compartida. No obstant això, darrere d'aquesta cara visible, irremeiablement, també trobem la respectiva “cara oculta”, de la qual no es parla tant, però que tots patim.

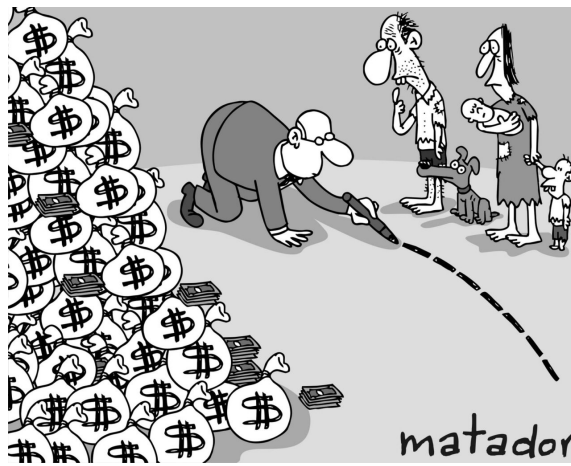
A l'anterior pregunta formulada de l'estat de l'economia espanyola, altres dades menys optimistes també assenyalen que **la taxa de risc de pobresa o exclusió social a Espanya s'ha incrementat** en el darrer any i afecta el 26,5 % de la població. En termes absoluts, 12,7 milions de persones, dels quals 9,7 viuen en pobresa, amb uns ingressos inferiors per unitat de consum a 916 € mensuals. A més, **s'ha incrementat el nombre de persones que no han pogut mantenir una temperatura adequada a casa** i les que no s'han pogut permetre una menjada amb carn, pollastre o

· Lluna creixent.

· eclipsi de Lluna.

peix cada dos dies. Tanmateix, **també ha crescut el nombre de persones que arriben amb dificultats a final de més** (48,5 %), és a dir, quasi la meitat de la població espanyola.

D'altra banda, a ningú de nosaltres ens passen despercebudes les alarmants dades provinents del **mercat de la vivenda**. Segons els darrers informes sobre la situació de l'habitatge a Espanya, una tercera part de les vivendes en lloguer destinen cada mes entre 500 € y 800 € al pagament de la renda. Amb aquestes dades en les persones joves, suposaria destinar aproximadament el 108 % del seu sou al lloguer de la casa i fer front als subministraments per tal de garantir l'emancipació individual, d'acord amb el Consell de la Joventut Espanyola. Aquest escenari provoca que 4 de cada 10 persones es declaren angoixades davant la perspectiva de perdre la vivenda i haver de tornar al domicili familiar.

Tal com mostren les dades, la dualitat és clara, i la lectura serà molt diferent segons els paràmetres en què ens fixem, ja que s'observa una millora en la renda i en les principals variables macroeconòmiques, però aquestes no són suficients per a garantir el manteniment de la capacitat de consum de la població més vulnerable. Aquest grup segueix fent front a dificultats,

sovint exacerbades per l'**augment dels preus de l'energia, dels aliments i de l'habitatge**. Davant aquest context dual, és pertinent fer una reflexió global que inclou tres punts clau.

En primer lloc, **el creixement econòmic no garanteix i no és inherent a un benestar equitatiu** per a tota la població. Cal parar atenció a quins components del creixement econòmic estan augmentant i en quina magnitud, per tal de no ocultar desigualtats intrínseques. Per abordar la desigualtat en el context d'un creixement econòmic sostingut, és fonamental que les polítiques públiques s'orienten cap a la creació de llocs de treball de qualitat i l'augment dels salaris, alhora que garanteixen mecanismes per a controlar el procés inflacionari. Addicionalment, és imperatiu que en condicions d'inestabilitat s'intervinguin determinats mercats, com ara l'alimentari o el de l'habitatge.

En segon lloc, tot i que les xifres macroeconòmiques indiquen una economia sòlida, **la inflació està erosionant el poder adquisitiu** dels ciutadans i afecta negativament la seua qualitat de vida. Novament, intervindre mercats estratègics i controlar l'augment de

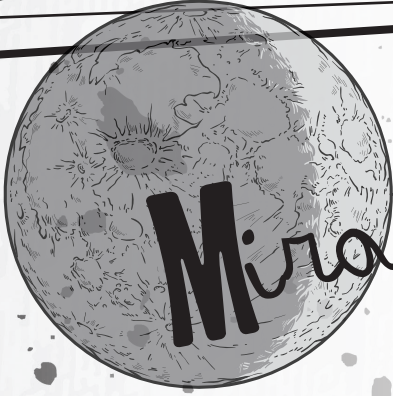

preus és imperatiu, així com apostar per donar incentius a la producció local i de proximitat, per tal d'augmentar l'oferta i reduir la pressió sobre els preus. Finalment, un altre element clau és la coordinació internacional entre diferents governs per fer front a diferents problemes que afecten la inflació, com l'augment de preu de les matèries primeres.

I en el tercer lloc, la distància entre l'economia real i l'economia financera es fa cada vegada més evident. Tot i que la majoria dels índexs borsaris mundials prosperen, les persones lluiten per a accedir a serveis bàsics i tenen dificultats econòmiques en el seu dia a dia. Aquest fet pot generar desconfiança i insatisfacció social, i pot comprometre l'estabilitat a llarg termini. Des del punt de vista de les polítiques públiques, s'ha de procurar reduir aquesta bretxa,

passant per l'aplicació de polítiques fiscals progressives i la millora de l'accés al crèdit de tota la ciutadania, especialment la més vulnerable.

En aquestes reflexions es proposen solucions potencials principalment des de la perspectiva de les polítiques públiques. No obstant això, no es pot esperar que les institucions resolguen tots els problemes econòmics globals. L'economia també depèn de nosaltres, i les nostres decisions de consum i comportament econòmic influeixen en la magnitud dels desafiaments que afrontem. Optar per un consum conscient, donar suport a iniciatives comunitàries i evitar l'especulació amb productes financers o al mercat de l'habitatge són accions que poden contribuir a mitigar aquests problemes i a ser participants de la solució que volem veure en l'economia.

Mirant la Lluna

XAVIER MARCO

LLICÈNCIAT EN QUÍMIQUES

eclipsi de Lluna

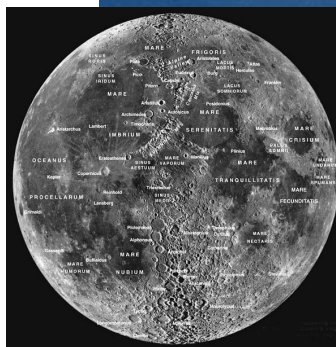
La Lluna, eixe satèl·lit que gira al voltant nostre, sempre ha sigut mirada per totes les civilitzacions que han existit al nostre planeta i en totes les èpoques. Les antigues civilitzacions, de diferents maneres, la tenien com una mena de deessa o ens al que admiraven, adoraven i, de vegades, temien, com quan es produïen eclipsis, però també s'adonaren que la podien utilitzar per a moltes coses en la seua vida quotidiana.

En la mitologia d'algunes civilitzacions representava el poder femení, la Regina del Cel. En altres, en canvi, era un poder masculí. Per exemple, per als grecs, la Lluna era la deessa Selene, germana d'Helios (el Sol).

La majoria de pobles es van adonar dels seus «cicles» i la periodicitat en que es repetien, i van ser capaços d'utilitzar-la per a mesurar el temps creant calendaris lunars, com van fer els àrabs, determinar les estacions de l'any i així poder predir esdeveniments climatològics com l'arribada de l'hivern o les pluges torrencials, conèixer les millors èpoques per a les collites, etc. De fet, pareix ser que ja en el segle IV aC es van relacionar les fases de la Lluna amb les mareas. Posteriorment, Plinio el Viejo les va descriure

Mapa de la Lluna

millor, **Kepler** les estudià amb més deteniment i Newton ja fou el que va donar l'explicació acceptada actualment. Recordem que hi ha dues mareas altes i dues baixes en un dia i que corresponen amb la posició de la Lluna, que amb la seua força gravitacional atrau l'aigua i provoca les esmentades mareas.

D'aquesta manera podem vore que la Lluna realment era molt observada i donava peu també a fer «volar la imaginació». En 1609, **Galileo Galilei** la va observar per primera vegada amb un telescopi. Anteriorment, s'havien fet algunes observacions amb lents òptiques, però evidentment l'augment d'aquestes era molt xicotet i poca cosa podien observar. Galileo, amb un telescopi de 33 augments ja va poder observar-la amb més atenció, inclús arribant a dibuixar un mapa del que malauradament no es conserva res perquè es va cremar en un incendi. Va arribar a mesurar l'altura d'algunes muntanyes i posar nom a les zones més fosques que va anomenar «mars». Amb el pas del temps i observacions més precises, els astrònoms anaren donant nom als mars i a les muntanyes lunars. De fet, els primers noms van ser com les serralades terrestres: Alps, Càrpats, Apenins...; als mars se'ls posaren noms del que semblaven: Mar de la Serenitat, Mar de la Tranquil·litat, Mar de les Tempestes...; als cràters, noms dels astrònoms més reconeguts: Pitàgoras, Galileo, Grimaldi, Riccioli... i als accidents geogràfics noms de persones de reconegut prestigi: Da Vinci, Anaxàgoras, Dante, Verne...

·lluna creixent·

·eclipsi de lluna·

D'aquesta manera, i amb el pas dels anys, les cartografies lunars es van anar fent més i més completes i exactes i es van anar donant més i més noms als accidents geogràfics lunars, fins arribar a la nostra època, on tenim mapes molt exactes gràcies als telescopis actuals i als **viatges espacials**.

I parlant dels viatges espacials, aquest ha sigut un tema que sempre ha despertat interès. De fet, Julio Verne publicà en 1865 el seu llibre «*De la Tierra a la Luna*» on descriu com es faria el viatge amb una nau d'una forma similar a les emprades al segle XX i amb un lloc de «llançament» situat a la península de Florida, relativament prop del lloc on es llancen actualment, Cabo Cañaveral. La imaginació de Julio Verne era tal que per al viatge es construí un canó gegant per a impulsar la nau, i per al retorn, la mateixa nau tenia uns coets per a impulsar-la de retorn. Realment, moltes semblances del que es fa (bé, es va fer als anys 60-70) per als **viatges a la Lluna**.

Aquest llibre es va adaptar al cinema en 1902, en una pel·lícula francesa muda dirigida per Georges Méliès d'uns 15 minuts de duració i que va

deixar una imatge molt emblemàtica i coneguda: la nau impacta en un dels ulls de la Lluna.

El fet de poder posar un peu al nostre satèl·lit va ser tan important que durant els anys 50 i 60 les dues grans potències mundials, EEUU i l'antiga URSS, es llançaren a una «carrera espacial» per aconseguir ser els primers en conquerir-la. Fent un xicotet repàs, el primer que es necessitava era un mitjà de transport potent, és a dir, un bon coet, i en això es centraren els primers esforços. Els soviètics aprofitaren la tecnologia dels potents coets que utilitzaven els seus míssils i els americans hagueren de desenvolupar-ho quasi de zero perquè el que tenien no els valia de massa. La URSS va dur la davantera eixos primers anys amb la construcció del coet Vóstok, que va permetre llançar el primer satèl·lit, **l'Sputnik**, la primera nau «tripulada» per la gosseta Laika i després ja enviant gent a l'espai (Yuri Gagarin primera persona en orbitar la Terra, i Valentina Tereshkova primera dona), tot des del cosmòdrom de Baikonur, a l'actual Kazajistan. Mentre tant els americans encara estaven pegant-li voltes a com fer els coets fiables (algunes explosions tingueren).

Aldrin i la seua xafada de l'Apolo XI

Però amb el pas dels anys, la falta de pressupost i tecnologia dels soviètics i la creació de la **NASA**, els americans van anar guanyant la partida. Primer amb els projectes Mercury (un astronauta en la nau) i Gemini (dos astronautes), que serviren per a desenvolupar millor la nau que havia de viatjar a la Lluna, culminant amb el projecte **Apolo**, ja amb tres astronautes, impulsada pel poderós coet Saturno V. La veritat és que van tindre molta sort, perquè tot va ocórrer molt ràpid per l'ànsia de ser els primers i les proves que es feien tampoc és que foren massa exhaustives. De fet, en una prova en terra moriren 3 astronautes en incendiar-se la nau i no poder eixir-ne: una combinació d'atmosfera d'oxigen pur, una porta que s'havia d'obrir des de fora i es tardava uns quinze minuts en obrir, uns tratges espacials inicials molt incòmodes... a més del que va passar en 1971 amb l'Apolo XIII, que un poc més i no ho conten per una mala construcció del mòdul de servei. De totes formes, tot açò va servir per a millorar molt les mesures de seguretat, els materials emprats, les revisions dels equípaments...

Els americans tingueren sort, es feren quatre vols tripulats de prova (no molts més, tenien molta pressa) on es van provar els mòduls lunars, acoblaments, ... i en un d'ells es va poder observar per primera vegada la «cara oculta». Finalment, **un 20 de juliol de 1969 Neil Armstrong i Edwin Aldrin** van poder caminar pel Mar de la Tranquil·litat, dur roques a la Terra per al seu estudi i fer experiments. En 1972, l'Apolo XVII va ser l'última nau en dur persones a la Lluna. Des d'eixe moment no s'ha tornat, i pareix que s'estiga en pitjors condicions que fa 50 anys... molta tecnologia però no són capaços de construir una nau segura capaç de

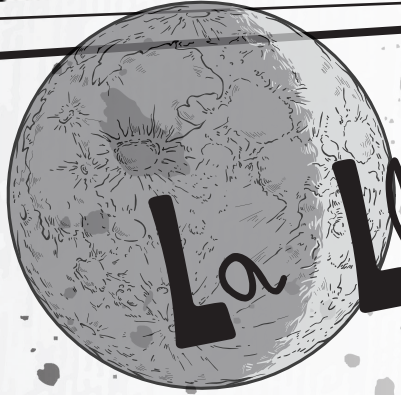

fer el viatge. Per eixe motiu també encara hi ha especulacions sobre si tot va ser un muntatge en un escenari de cine amb els decorats més adients. Però ja s'ha pogut demostrar que sí, que realment s'arribà a la Lluna. Hi ha moltes proves: fotos, les roques, els viatges posteriors, fotos realitzades entre 2007 i 2009 per sondes lunars on es veuen les restes deixades pels viatges Apolo... i que seria molt difícil fer callar a tanta gent implicada en el «muntatge».

Actualment, pareix que torna a haver interés en tornar a la Lluna, s'està desenvolupant un projecte amb eixa finalitat, de manera paral·lela al projecte d'anar a Mart i també al que està més desenvolupat actualment, sobre tot per la participació de capital privat, els viatges «turístics» a l'espai, que també pensen ja en anar a la Lluna i, pot ser, més enllà.

. les dos cares de la lluna:

La Lluna Creix, *però no ofega*

FRANCESC FERNÁNDEZ

PROFESSOR DE SECUNDÀRIA DE VALENCIÀ

Els humans compartim amb la Lluna una història carregada de misteris i quimeres, fascinacions i supersticions ... però també de ciència i tecnologia. En aquest sentit, hi podem veure reflectit el crònic conflicte entre raó i mite, una dialèctica no superada fins ara, i que en l'actualitat, a punt de complir els primers 25 anys del segle XXI, i del tercer mil·lenni, sorprenentment encara forma part del debat públic. Quan el maig de 2021 es van fer virals a les xarxes socials les imatges de la constel·lació de satèl·lits que l'empresa SpaceX havia posat en òrbita per donar cobertura a zones que no en tenien, molta gent mirava bocabadada al cel nocturn pensant que allò era un misteri i potser es tractava d'un presagi, tal com diu el Nou Testament que una estrella va anunciar als Mags d'Orient que a Betlem havia nascut el Messies.

El que sabem a dia de hui és que la Lluna és un tros de la Terra que va formar-se fa aproximadament 4500 anys a partir de l'impacte d'un cos gegantí contra el nostre planeta, que per tant disposa dels mateixos components i per això està en el punt de mira de moltes empreses que hi veuen un futur per a la seua insadollable voracitat, a mesura que van devorant els recursos limitats de què disposem.

eclipsi de lluna

Superpoblació mundial

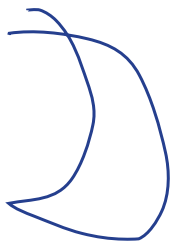
Poc de romanticisme hi ha en el programes de la NASA per tornar a xafar-la – i explotar-la --, o en els avançats projectes xinesos per establir-hi bases permanents, sense oblidar-nos dels russos i de tantes altres potències. La guerra pel poder polític i econòmic a nivell mundial també es juga a l'Espai, i la Lluna n'és la primera batalla. Que lluny ressonen aquelles paraules que va pronunciar el 20 de juliol de 1969 Neil Armstrong quan hi va posar el peu: “Un xicotet pas per a l'home, però un gran salt per a la humanitat.” ! La humanitat o l'home? Eixa és la qüestió.

També sabem, perquè hem evolucionat, que la majoria de les creences dels humans sobre els efectes de la lluna en els animals, incloent-hi els més o menys sàpiens, són pura fantasia, o en alguns casos d'escassa credibilitat científica.

El gènere homo va sorgir a l'Àfrica fa dos milions d'anys i la història de la nostra espècie, també africana, transcorre aproximadament al llarg de 200.000, en què pràcticament 190.000 corresponen al paleolític, i els últims 10.000, en les regions més primerenques, al neolític, i encara passaran uns quants milers fins a la invenció de l'escriptura, i uns quants més fins que alguns grecs de la costa occidental d'Àsia Menor inventaren la ciència i la filosofia.

Per tant, durant la immensa majoria del temps que caminem sobre la Terra hem mirant la Lluna des de la perplexitat i la ignorància de qui no sap ni d'on ve ni què fa ací. I fins fa quatre dies, com

aquell qui diu, hem anant buscant explicacions fantasioses per a tot allò que ens envoltava i condicionava la nostra existència: el sol, la lluna, la natura, els trons, la pluja o la sequera.

No és d'estranyar, per tant, que en la nostra memòria col·lectiva, com si formara part del nostre ADN, hi haja una gran herència al respecte de la relació amb la Lluna formulats com a mites, més o menys primitius i també recents, fins i tot anacrònics. Què anaven a pensar els nostres avantpassats quan observaven el cel nocturn? Cada dia apareixia el sol per fer la llum i cada nit una esfera lluminosa recorria de part a part la cúpula fosca acompanyant les constel·lacions, a més amb una forma diferent que canviava de manera regular en un cicle de vint-i-vuit dies.

I clar, en la imaginació humana cada fase s'associava amb una interpretació més o menys lògica: la lluna nova era el moment de la introspecció, la creixent de la prosperitat, la plena naturalment expressava el punt màxim de vitalitat i plenitud i la lluna minvant era la maduresa. Al llarg de milers i milers d'anys d'observacions i creences es van configurar tota una sèrie de mites que van des de

la relació amb la fertilitat fins arribar a la licantropia, passant per la seua influència en els estats d'ànim o la salut mental.

En realitat la lluna no fa udolar els llops i menys encara els homes-llop, ni tan sols és veritat la cançó de Pink Floyd, "Dark side of the moon", perquè la lluna no té una cara fosca, ni els bous se'n poden enamorar, ni està buida com afirmen alguns, i a més, encara que molta gent no s'ho crega i fins i tot ho negue, la nau Apollo 11 va arribar a la Lluna i uns hòmens hi van fer unes passes, se'n van endur bastants quilos de material lunar i les evidències es poden comprovar encara hui en dia.

Que aquella gent que ens va precedir tinguera aquelles idees no ens pot estranyar; es van calfar el cap durant generacions i generacions per explicar-se qui som, d'on venim i on anem; es van inventar històries espectaculars i de vegades bellíssimes; van imaginar déus i deesses que tenien la clau de la vida i la mort; i a poc a poc, portats per la seua innata intel·ligència i curiositat van anar descobrint com funcionava realment el món, desenvolupant tecnologies i desemmascarant

La lluna creix, però...

falsetats. No tots, és clar, ja que mentre alguns desafiaven els dogmes posant en perill la seua vida o el seu futur, com Copèrnic o Galileu, la majoria acatava la “veritat” imposada des del poder en nom dels mites.

Així ha anat avançant la humanitat, a base d'errors i correccions, a costa del sofriment de persones lliures i valentes que qüestionaven els relats de les autoritats religioses. Al segle XXI, hauríem d'esperar que el grau d'evolució i desenvolupament cultural, científic i tecnològic ens haguera ajudat a superar el poder dels mites, però la massacre de Gaza, la guerra a Ucraïna, els triomfs electorals de líders negacionistes i terraplanistes, ens fan dubtar si al remat només hem evolucionat en les formes i en realitat l'essència cruel i egoista dels humans es manté intacta.

LA LLUNA CREIXENT

Els mites continuen en plena era digital, amb més força si cal, però tan irracionals com sempre, i tan interessats també, perquè darrere de la majoria de mites hi ha el poder, el control de les persones amb els mecanismes de sempre sembla que que són inherents a la codició humana, la força i la por. Precisament **un dels mites que major fortuna han tingut és el del Creixement**: hem de créixer, hem de multiplicar-nos, augmentar, expandir-nos, fins i tot si això suposa haver de buscar alternatives a l'espai exterior, en la Lluna en primer lloc, o si el creixement ens porta a l'extinció.

Efectes de la DANA a Paiporta

La Lluna ens deu de contemplar entre perplexa i atemorida sense entendre com som tan ignorants. La Lluna ni creix, ni minva, només canvia la part que veiem il·luminada des de la Terra.

En qualsevol cas, si ens fixem bé, com ho han fet els científics durant els darrers segles, i fins i tot abans, l'Univers funciona d'una manera regular i equilibrada, la lluna gira en el seu eix i al voltant de la Terra, que al seu temps ho fa al voltant del Sol, una de les més de 200.000 estrelles que formen la Via Làctia, una de les més de 2 bilions de galàxies que es calcula que existixen. I a pesar de tanta immensitat hi ha qui creu que és el centre de tot i té tota la veritat, fins i tot quan eixa veritat té menys credibilitat que un home-llop d'una pel·lícula de sèrie B.

El que no funciona de manera tan regular, ordenada i equilibrada és la Terra, segurament perquè continuem més atrets pels mites que per la ciència. Ara mateix, i al marge dels conflictes armats, **el món està sotmès a un estrès de creixement que difícilment pot suportar**: la població humana no ha deixat de créixer fins a superar els 8000 milions, una xifra que no para d'augmentar al mateix temps que minven els recursos. L'explotació

irracional dels recursos naturals porta a una lluita desesperada pel control territorial a nivell planetari i la producció consegüent comporta l'emissió de gasos d'efecte hivernacle que estan provocant un canvi climàtic d'efectes devastadors. La **DANA** que ha arrasat l'Horta Sud i part de la Ribera no és un episodi aïllat, sinó que segons molts experts els casos de pluges torrencials i altres fenòmens meteorològics devastadors tenen el seu origen en l'augment de les temperatures provocat pel canvi climàtic d'origen antròpic.

Aquesta **deriva insostenible** es fonamenta precisament en el poder del mite del creixement, més que no en l'anàlisi científica de les conseqüències desastroses que té per a les persones. Cal créixer a tota costa, és el discurs dominant, qui pot dir el contrari? Qui s'atreveix a dir que parem, o fins i tot que decresquem, que minvem com fa la Lluna? Quatre "desarrapats", "perroflautes", "radicals"... En realitat són molts els experts, amb currículums impressionants i alguns premiats amb el Nobel, que alerten des de fa dècades contra el creixement desorbitat i el canvi climàtic, encara que sembla que tenen més pes les grans multinacionals que no estan disposades a renunciar a una part dels seus indecents beneficis i que

La Lluna creix, però...

fan tot el que està en la seua mà perquè res no canvie en el món de la política, que és en definitiva on es prenen les decisions i on es podria variar el rumb cap a l'equilibri ecològic.

La pregunta intel·ligent seria: **per a què volem créixer? El creixement va a millorar les nostres vides?** Per buscar la resposta hem d'analitzar els **efectes del creixement** en els últims temps i ja n'hem vist les conseqüències ambientals. Potser caldria veure les dades respecte de la igualtat i de la justícia a nivell global: l'1'5% de la població mundial acapara pràcticament el 50% de la riquesa, mentre el 39'5% més pobre només té un 0'5% de la quota global. No sembla que el creixement ajude a millorar la igualtat ni la justícia. El poder econòmic anima el poder polític a no prendre les mesures necessàries per aturar el desgavell. Sembla que els negacionistes i els terraplanistes vagen guanyant terreny, almenys de moment.

A nivell local l'anàlisi no pot ser molt diferent. També a **Sagunt** s'ha imposat la lògica del creixement, amb la seua història particular d'industrialització i època daurada en la citricultura, i les posteriors crisis en els sectors primari i secundari. En aquest context, l'anunci de la **megafactoria** de bateries ha despertat tantes expectatives que pràcticament ningú no s'ha qüestionat

els efectes negatius que pot suposar un creixement tan enorme del volum industrial, ni tan sols dels beneficis econòmics reals. Si el creixement provoca desequilibris, qui en patirà les conseqüències, qui s'aprofitarà dels beneficis?

De moment **els beneficis no arriben a l'Ajuntament i per tant al conjunt dels ciutadans** en forma d'impostos perquè així ho van decidir a la Generalitat, ja que s'havia d'aconseguir a qualsevol preu que l'empresa s'instal·lara ací. Es podria veure com una competència deslleial, i en qualsevol cas haurien generat molts més ingressos per a les arques municipals moltes empreses mitjanes de menor dimensió que una sola empresa a la qual s'ha adjudicat tot el sòl industrial disponible.

D'altra banda podrien ser beneficiaris els propietaris de vivendes, ja que **les expectatives de major demanda han pressionat a l'alça tant el preu de la venda com el del lloguer, cosa que suposa un major problema per accedir a l'habitatge per a la majoria de la població jove**. S'ha produït un increment del 22% en el cost i estem en el màxim històric.

No sembla tampoc que hi haja una previsió en matèria de serveis públics per atendre un eventual creixement demogràfic i de la demanda, i de fet

·lluna creixent·

·eclipsi de lluna·

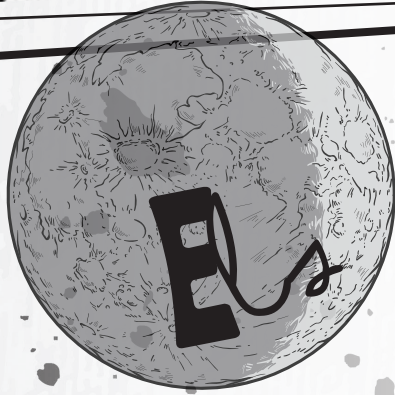
amb la població actual ja hi ha un dèficit important de places en sectors com l'educatiu , amb 300 joves que s'han quedat sense plaça en formació professional i sense la reforma necessària en l'Eduardo Merello, o cursos massificats en ESO i Batxillerat; o en l'àmbit sanitari amb els serveis d'urgències al límit i llargues cues d'espera.

Si no augmenten els recursos públics que necessitaria una població més gran segurament els ciutadans actuals patiran una **major massificació** i una **demora en l'atenció** en tots els àmbits. En definitiva el creixement no es traduirà en una major qualitat de vida, sinó que podria suposar un augment dels problemes actuals.

La resposta al creixement insostenible podria ser el decreixement, però segurament per a la majoria seria inacceptable, i és per això que l'alternativa seria el creixement moderat, sostenible i equilibrat, en benefici de la majoria de la població, d'un major benestar i una major qualitat de vida. Per si el mite del creixement s'acaba imposant i la vida és cada dia més complicada, alguns sers, potser més intel·ligents del que pensem i que almenys no entropessen dues vegades en la mateixa pedra, ja van preparant el viatge.

Gigafactoria de Sagunt

El Carrer de la Lluna

MIGUEL ARENAS

PRESIDENT FALLA SANTA ANNA

edipsi de lluna

Comparar els estats de la Lluna amb les persones que t'ajuden i les que no, pot ser una metàfora interessant, ja que la Lluna passa per fases, algunes en què es mostra més i altres en què s'amaga. **De manera similar, les persones al teu voltant poden ser com eixes fases**, depenent del seu impacte i suport en la teua vida.

En la fase de lluna plena, brilla amb tota la seua esplendor, il·luminant la nit. Això pot comparar-se amb les persones que estan sempre ací per a tu, que et donen suport i fan que tot se senta un poc més clar i brillant. Aquestes persones aporten llum a la teua vida i són present en els bons i mals moments, et mostren el seu suport de manera visible i constant.

Durant la lluna nova, la Lluna és invisible des de la Terra pel fet que no reflecteix la llum solar cap a nosaltres. Això es pot associar amb aquelles persones que desapareixen quan més les necessites. Poden estar físicament a prop, però no brindem el suport emocional o pràctic que esperes d'ells. Així com la lluna nova no il·lumina el cel, aquestes persones no contribueixen a millorar la teua situació quan les necessites.

El quart creixent representa la Lluna en fase intermèdia, en la qual va guanyant llum a poc a poc. Això es pot comparar amb les persones que s'involucren en la teua vida de manera gradual. Al principi, el seu suport pot ser limitat, però amb el temps es mostren més presents i col·laboren a mesura que la relació creix. Són persones que, encara que al principi no es noten tant, eventualment es tornen una font significativa d'ajuda.

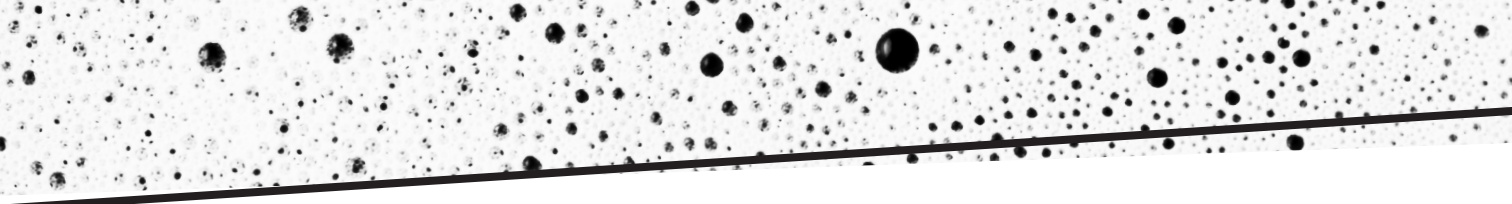
El quart minvant és quan la Lluna comença a perdre llum i la seua presència en el cel es redueix a poc a poc. Això pot representar aquells que, per una raó o altra, van distanciand-se de la teua vida. Encara que alguna vegada van estar molt presents, el seu suport es torna cada vegada més escàs, fins a desaparèixer per complet. A vegades això succeeix per circumstàncies de la vida, i altres vegades perquè deixen d'estar interessats a mantindre la relació.

Un **eclipsi lunar**, on la Lluna s'enfosqueix completament per un temps, pot simbolitzar aquelles persones que, en lloc d'aportar llum, porten dificultats i conflictes. La seua

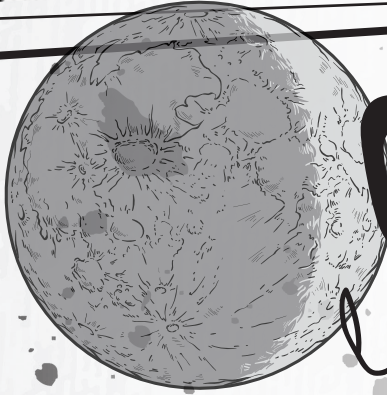
presència pot ser aclaparadora i pot fer que et sentes en l'ombra, com si la llum i la claredat foren temporalment arrabassades de la teua vida. No obstant això, igual que un eclipsi, el seu impacte no sol ser permanent, i la llum torna a brillar.

La **Lluna gibosa** és aquella que està quasi plena, però encara li falta un poc per a ser completa. Pot simbolitzar les persones que tenen bones intencions i són presents, però no acaben de ser el suport total que en podries esperar. Són ací en part, però els falta fer eixe pas addicional per a convertir-se en un veritable pilar en la teua vida.

Així com les fases de la Lluna canvien constantment, les persones també poden passar per diferents moments en la seua manera de donar-te suport. Alguns estaran amb tu en la seua màxima esplendor, com la lluna plena, mentre que uns altres seran com la lluna nova, presents físicament però emocionalment distants. Entendre aquesta variabilitat pot ajudar-te a apreciar als qui realment brillen en la teua vida i també a acceptar que, a vegades, n'hi ha que passen a l'ombra o simplement s'allunyen.

· els còrrecs de la lluna.

Crise d'Estima per la Llengua

FINA MATEU

PRESIDENTA DE CEVCAM-ESCOLA VALENCIANA

Una llengua no mor perquè no guanye nous parlants, només mor si la deixen de parlar aquells que la parlen, paraules vigents que podria haver dit, hui, **Sanchis Guarner**, tot un referent en l'estudi i estima per la llengua.

Ens trobem en un temps on proliferen grups, associacions, també partits polítics que fomenten el rebuig i l'odi al valencià. Una llengua que "*nos han impuesto*". Escoltar eixes paraules de boca del Conseller d'Educació i Cultura de la Generalitat Valenciana, ofén. Ofén perquè és la nostra llengua, la llengua que han parlat els nostres avantpassats i parlen els nostres iaies i iaies, pares, mares i familiars. Ofén perquè si fora una llengua *impuesta*, ell, el Conseller, almenys la parlaria. Ell, el president, les conselleres... cap membre del govern valencià és capaç de mantindre una conversa en la llengua del poble.

Durant els vuit anys del govern del Botànic, havíem arribat a pensar que s'havia aconseguit fer del valencià, un instrument de comunicació i de concòrdia, malgrat totes les seues mancances i tots els errors comesos per potenciar-lo. Com d'equivocades estàvem.

edipsi de lluna

Eixíem d'una època d'ostracisme, vivíem en castellà. Els serveis públics eren en castellà. Cap tràmit administratiu podia fer-se en valencià. Totes les manifestacions culturals obviaven la llengua. El valencià no havia tingut presència als teatres, cinemes o sales d'espectacles dependents de la Generalitat o Ajuntament de València durant els vint anys dels governs del PP. Tota una cultura prohibida. Espectacles en valencià sols es mostraven en sales d'ajuntaments progressistes.

Pensem una miqueta el que això significa. Havien sigut vint anys que el valencià es reduïa a l'àmbit familiar i escolar. Àmbits que han mantés viva la llengua. *Fora de la família i l'escola els nivells del valencià eren mínims. Ni televisió, ni música, ni res. I sempre posant entrebancs als centres educatius.*

Ens trobàvem amb xiquets i xiquetes que sols utilitzaven el valencià a la classe. I amb adolescents, que havien arribat a la majoria d'edat sense haver escoltat música en valencià. I veiem Canal 9, la televisió pública valenciana, en castellà, llevat de les notícies i poc més. També feien en valencià, algun que altre programa, que sembla torna a emergir, i que ens portà al descrèdit més gran que d'una

televisió pública sufragada amb diners públics s'ha conegut. Vint anys de teatres, musicals, actuacions diverses en castellà. A València ciutat no hi ha hagut espectacles en valencià durant el període de la senyora Rita Barberà, i això han sigut vint-i-quatre anys, llevat de sales com **La Societat Coral El Micalet** que ens han mantingut reivindicatius tot el temps.

Tot eixe temps, **Escola Valenciana**, i en les diferents comarques les seues Coordinadores, han treballat per mantenir viva la llengua, per fer-la visible. Des de les escoles i des dels IES més implicats, es venien organitzant grapats d'activitats al llarg del País per aconseguir este objectiu: mantindre viva la llengua.

Els vint anys on els successius governs de la Generalitat han obviat el valencià, als carrers i a les places dels nostres pobles, ha estat present. Samboris, Trobades, Feslloc i Fescamp... acostaven la joventut a tota la cultura valenciana. No era suficient. Per això l'acollida a les polítiques lingüístiques del Botànic va ser tan agràida. Televisió en valencià, música en valencià, espectacles en valencià...un grapat d'accions que van traure el valencià dels caus obscurs on el tenien.

· Lluna creixent.

· eclipsi de Lluna.

I escoltàvem Zoo, La fúmiga, El Diluvi i Txarango. I anàvem a la Rambleta, al Principal o a l'Olimpia i fèiem Trobades a València i es recuperà el Cant de la Sibil·la i les Falles eren més de tots i de totes.

Els valencians sabem les llengües que es parlen al nostre territori. Som sabedors de quines són les comarques que en parlen una o l'altra. Com també sabem que mesclen paraules, dites, locucions d'ambdues i ho fem amb estima i respecte . Perquè, com no anem a estimar la llengua en la que Machado parla de las *dos Españas*, o quan las nubes li duen a Alberti *volando el mapa de España*, o quan Lorca plora per Antoñito el Camborio. *Las tres heridas* de Miguel Hernández també les portem nosaltres. Qui ostenta el poder, no ho sap això. Els ho hauríem d'explicar.

Tots els països del món que tenen dues llengües se senten orgullosos de ser bilingües, de mantindre arrels i poder-les projectar cap al futur. Al nostre País no ens sentim orgullosos. Parlar valencià en espais que no siguen entorns familiars, d'amics o escolars (no sempre) és ser antivalencià. Fins i tot pots resultar mal educat, i canviar de llengua “*por respeto*”.

Ens sorprèn el cas galleg, increïble. El PP parla galleg a tots els llocs i esdeveniments oficials i ningú es planteja el canvi de llengua. El President del PP que defensa el bilingüisme a la seua terra, rebutja el nostre i es posiciona en contra del valencià. *La lengua impuesta.*

Per què? Per què parlar valencià els molesta? Només veig una resposta: perquè la gent que estima el valencià, que viu en valencià, és gent que pensa i qui pensa, els sobra.

Com deia **Ovidi Montllor** *hi ha gent a qui no li agrada que es parle, s'escriga o es pense en valencià*. És la mateixa gent a qui no li agrada que es parle, s'escriga o es pense.

Arribat el juny de l'any 2023, tenim un canvi de govern que perjudica els valencians de manera rotunda. Governants que no diuen ni Bon Dia en valencià han decidit *eliminar todo aquello que sea en catalan*. L'únic objectiu: reduir la presència del valencià en la societat.

No sols en la societat. Han legislat en contra de les famílies amb fills i filles en edat escolar, obligant-los a elegir la llengua en la que volen que se'ls parle i ensenye. Una elecció que marcarà el futur del valencià de les properes generacions. Famílies, col·lectius i associacions es manifesten rebutjant la llei de llibertat educativa. Una llei que s'ha aprovat d'urgència per eliminar el valencià de les aules. Llei, que amb el nom de "llibertat educativa" pretén eliminar el plurilingüisme. És una llei que no té en compte la realitat dels centres educatius, que no garanteix un coneixement equilibrat de les dues llengües oficials i que desatén les recomanacions de la comunitat científica.

Un greu problema per als valencians, se'ns presenta. Han tornat a la guerra de les banderes, a la lluita pel nom de la llengua.

Martí i Pol té un poema bellíssim, **ARA MATEIX**. Uns versos del poema diuen:

Vam girar full temps ha, i alguns s'entesten a llegir encara la mateixa plana.

Està clar. Llegir la mateixa plana és la manera de perpetuar unes polítiques uniformes amb la resta de l'estat. És no reconèixer la diversitat lingüística en la nostra terra. És obviar els principis constitucionals en els quals es pregonen les diferents llengües de l'Estat Espanyol. És tornar a l'ostracisme.

I no, no podran. Durant estos darrers anys, hem après, hem parlat, hem treballat, hem lluitat i hem gaudit. Hem viscut en valencià i no, **no podran res contra un poble unit, alegre i combatiu (Vicent Andrés Estellés)**

Eclipsi de Lluna

Mª JOSÉ SORIANO

MESTRA D'INFANTIL

• eclipsi de lluna.

A vegades la lluna nova ens vol donar un cop d'atenció i s'interposa entre la terra i el sol. Tot és fosc i se'ns venen al cap els problemes que tenim al planeta: guerres, migracions, desastres naturals... I potser pensem que no es poden resoldre, que ací acaba la nostra història com a humanitat.

Però eixa foscor dura uns minuts, uns minuts per a reflexionar i adonar-nos-en.

La llum comença a vindre a poc a poc i podem albirar l'horitzó, el paisatge, la gent volguda, el nostre poble, el cel i el sol.

Ens agradaria creure que la lluna ens dona una lliçó de tot el que podem perdre i tot el que haurem de fer a partir d'ara.

Potser siga una **lluna marró** que enfanga la nostra vida quotidiana fins que trobem uns voluntaris, uns companys de neteja i reivindicació.

Potser siga una **lluna blava** tan enorme que aterra com la mar infinita fins que trobem una illa, una mà, un futur.

Potser siga una **lluna roja** que ompli de sang la nostra vida resistent fins que trobem una solució de pau en la nostra terra.

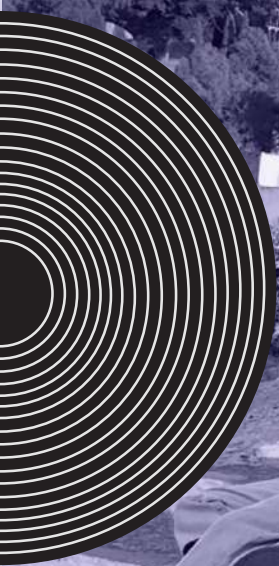
No cal que esperem un eclipsi, la solidaritat està ací esperant-nos i n'hi ha tant per fer...

· eclipsi de lluna ·

FALLA
ANNA ATIAZ
SANTA ANNA
2MV5

PART FALLERA

SALUDA

PRESIDENT 2M V 5

Una vegada més tinc l'honor d'escriure unes paraules en el nostre llibret com a President d'aquesta comissió.

En primer lloc m'agradaria donar les gràcies a tota la meua comissió, des del primer fins l'últim en arribar. Tots formem part d'aquesta família fallera intentant que Santa Anna siga cada vegada millor. I com a bona família gaudirem tots junts de les falles que estan per vindre.

Vull fer una menció especial a la nostra comissió infantil ja que cada vegada són més i amb més ganes d'aprendre de les nostres costums i tradicions. Vosaltres sou els encarregats de fer que la nostra festa fallera continue viva per anys.

Vera, Diego i Eva, els meus companys d'aventura, estem a pocs dies de que arribe la setmana fallera i m'agradaria que gaudirem els quatre junts de la millor setmana de l'any. Hem format un equip meravellós junt a les vostres famílies, que ens han ajudat, animat i acompanyat en tots i cadascun dels actes dels que hem gaudit. Per això i per sempre el 2025 serà especial per a nosaltres.

Vull agrair l'esforç i la constància de la meua família per estar sempre al meu costat. A la meua mare i a les meues germanes, infinites gràcies. El millor està per vindre i ens queden molts moments que viure junts.

A tu, Ricardo, el meu company de vida i la meua persona favorita. Ets incansable, i m'has demostrat que sempre caminarem junts de la mà i ens recolzarem en tot el que necessitem. Sense tu la vida no seria el mateix.

Als meus amics i amigues, als de sempre i als que acaben d'arribar, sou fonamentals per a mi i em féu ser millor persona. Als representants del 2025 una abraçada molt forta. Tenim la sort de compartir i gaudir de la millor festa del món.

Des d'aquestes línies vull convidar al nostre casal a tot el món faller, als no fallers, amics, amigues, veïns, veïnes, famílies i turistes. [El casal de la Falla Santa Anna sempre serà la vostra casa.](#)

És hora d'acomiar-me i desitjar-vos a tots unes Falles 2025 inoblidables.

Amunt Falla Santa Anna!

· **Miguel Arenas i Chica** ·

En primer lloc, em presentaré. Soc Eva, fallera de cap a peus i per fi puc dir que soc la **FALLERA MAJOR DE LA FALLA SANTA ANNA!**

Encara que no soc fallera de naixement, sí que puc dir que he viscut les Falles des de ben a prop a ma casa. He passat per diferents comissions abans de formar part d'aquesta família, inclús he format part de la Cort d'Honor de la Fallera Major de FJFS del 2023, però ara puc dir que Santa Anna forma part de la meua vida i fins i tot del meu dia a dia.

Tots aquells que em coneixen saben que no soc una persona molt afectuosa, però crec que aquestes línies són una bona ocasió per a donar les gràcies a tots aquells que fan que aquest any estiga fent-se realitat.

En primer lloc, m'agradaria aprofitar per agrair públicament la faena incansable que fan els fallers que componen aquesta comissió. Des de l'Equip de Vicepresidents i Secretaris que recolzen i treballen mà a mà amb el nostre president Miguel, passant per l'Equip de Casal i l'Equip de Loteries que treballa contínuament sense importar el dia de la setmana en què estiguen. Tampoc m'oblidge de l'Equip de Cavalcada, que treballa incansablement tant en hivern com en estiu per tal que tots puguen lluir a la perfecció en la Cavalcada Fallera. I també l'Equip de Cultura, i en especial el de llibret, que dona forma a aquestes pàgines que han sigut guardonades en més d'una ocasió en els Premis de Llibret de Falla de la GVA.

No puc anomenar a tots els que treballen per a la falla, perquè tots ho fan d'una forma o d'altra, però sí puc donar gràcies i mil gràcies per no deixar de lluitar i fer que any rere any Santa Anna plante falla, tot i les diferents adversitats d'aquests últims anys. Enguany la nostra comissió celebra el 90 aniversari: 90 anys sent una família i fent falla. És tot un plaer representar-vos a tots vosaltres aquest any tan especial!

També m'agradaria donar les gràcies als que formen part del meu dia a dia. En primer lloc a ma casa, la meua família més propera i els que em donen suport de forma incondicional perquè puga complir els meus somnis, i per descomptat enguany no podria ser d'una altra manera. I, en segon lloc, als meus amics, amb els quals tinc la gran sort de compartir l'afició per les Falles.

Des d'aquestes pàgines aprofite per convidar tot el veïnat del Camp de Morvedre a gaudir amb nosaltres d'aquestes Festes Josefines. Vera, Diego, Miguel i jo estem desitjant gaudir amb tots vosaltres d'aquesta setmana fallera, on esperem de tot cor que lluisca el sol.

Abans d'acomiar-me, i en nom de tota la meua comissió, donem el nostre condol i suport a tots el veïnat, tant fallers com no fallers, a les diverses comissions falleres i a la gran quantitat de negocis que s'han vist afectats per la DANA del passat 29 d'octubre. Han sigut temps difícils per als valencians i valencianes, però a poc a poc València, amb la força que la caracteritza, anirà tornant a la seua total normalitat.

Molts ànims i una forta abraçada!

Bones Falles a tothom!

· **Eva Marín i Mas** ·

COMISSIÓ EXECUTIVA 2MV5

President	Miguel Arenas i Chica
Secretari.....	Josep Xavier Marco i Raro
Vicesecretària	Noelia Marchán i Comeche
Vicepresident General.....	Ricardo Antonino i Pérez
Vicepresident 1er (Economia i festejos).....	Julio Gil i Alcamí
Tresorera.....	Marta Gil i Sola
Comptadora.....	M ^a José Sola i López
Vice-comptadora.....	Xelo Pérez i Castillo
Delegat de Comptabilitat.....	Pepe Gil i Pallarés
Vice-delegat de Comptabilitat.....	Miguel V. Bono i Romero
Delegada de Loteries.....	Conxa Mena i Calza
Vice-delegat de Loteries.....	Eduardo Díaz i Peris
Vicepresident 2on (Casal).....	Ginés Ruiz i Lara
Delegatda de Casal	Anna Rueda i Mena
Vice-delegat de comunicació de Casal.....	Adalberto Báguena i Tamarit
Vice-delegat de cuina de casal.....	Isaac Rubio i Torres
Vice-delegat de stock de casal.....	Juanjo Monleón i Noverques
Vicepresidenta 3a (Cultura).....	M ^a Teresa Francés i Lacalle
Delegada de Cultura.....	Laura Marchán i Martínez
Delegada de Llibret.....	Eva M ^a Marco i Raro Lourdes Crisol i Barrachina
Vicepresident 4t (Actes i protocol).....	Julio Gil i Sola
Delegada d'Infantils.....	Virginia Mascarell i Gimeno
Vice-delegades d'infantils	Irene Marco i Micó Mireia Redondo i Gómez
Delegada de xarxes socials	Eva Marín i Mas
Delegada de Actes.....	Maria Viñals i Andrés
Delegada de Protocol.....	M ^a Dolores Berzosa i Muñoz
Delegada d'Incidències.....	Carmen Tamarit i Carles
Delegada de Flors.....	Gema Miragall i Gálvez
Delegat de Pólvora.....	Josep Campos i Matoses
Vice-delegat de Pólvora.....	J. Antonio Grimaldos i Martínez Abdón Antonino i Pérez

Vicepresident 5t (Esports i activitats diverses).....	Borja Beltrán i Català
Delegada d'Esports.....	Israel Verdejo i Pérez
Delegada de Cavalcada.....	Tere Peris i Soriano
Vice-delegada de Cavalcada.....	Cristina Forte i Aleixandre María Jose Catalá i Alpuente
Delegat d'Ornamentació.....	Gala del Moral i Carrera
Delegada de Play-backs.....	Alejandra López i Francés
Vice-delegada de play-backs.....	Laura Palomar i Lloris
Vice-delegat de viu les falles.....	Pablo Ruiz i Alcaide
Delegata d'events i publicitat.....	Hector Pi i Francés

VOCALS

Francesc Marco i Tortajada	Noelia Partal i Lara	Ramón Palanca i Andújar
M ^a Josep Lacalle i Huerta	Elena Carreres i Segura	Sofía Manchado i Mateo
M ^a Sacramento García i García	Marcos Beltrán i Catalá	M ^a del Mar Bono i Lucas
Carolina Díaz i Mena	Marta Carreres i Segura	Celia Martínez i Conejos
Maria Bono i Romero	Noelia Benet i Izquierdo	Jorge L. Giraldez i Arroyo
Olaya Marco i Micó	Adrián Belmonte i Marco	Kevin Merlos i Gázquez
Inmaculada García i Aleixandre	Ariadna Hernández i Díaz	Dani Rossell i Moreno
Imma Báguena i Tamarit	Alejandro Bono i Segura	Anna Sebastià i Perales
Conxa Aleixandre i Aleixandre	Yolanda Pérez i Gómez	Jorge J. Murciano i Bru
Lydia Camacho i Forte	M ^a Teresa Redondo i Gómez	Álvaro Bono i Segura
Manolo Hernández i Cano	Vicent Llorens i Grau	Josep Sancho i Domínguez
Casto Camacho i Ruiz	Fco. José Bono i Romero	Isabel M ^a González i Rastrollo
Ana Belén Mañas i García	Ana José Segura i Rubio	Rosa M ^a Izquierdo i Alepuz
Rafa González i Berzosa	Fátima Sancho i González	Cristina Miragall i Gálvez
Juan D. De Haro i Guillén	Paula Sancho i González	Vicent Reig i Palacios
Verónica Andrés i García	Sergio León i Cárdenas	Tania Tamarit i Urbina
Nuria Sanchis i Aznar	Adá Ferragud i García	Iván Espuig i Pageo
Alberto Galarza i Ortiz	Gemma García i Melià	Desa Angulo i García
Alba Fides i Borbotó	M ^a José Beltrán i Catalá	Ricardo Cubas i Fernández
Ainhoa Moros i Marqués	Sílvia Lara i Remolí	Carla Lara i Remolí
Jose M. Rozalén i Martínez	Alberto Campos i Piquer	Vicente Civera i Sánchez
Coral Fraga i Agües	Aura Matei	Samuel Piqueres i Bonet
Pablo Sanz i Espejo	Vicky Marín i Mas	Antonio Ramírez i Aguilar
Júlia Caplliure i Gil	Carlos Izquierdo i Clemente	Ulises Antonino i Nieto

· edipsi de lluna ·

FALLA
ΑΝΝΑ ΑΓΙΑΣ
SANTA ANNA
2MV5

· Eva Marín i Mas ·

CLAUDIA:

Hi ha tantes coses que podria dir-te, tants moments que tinc en la ment que no sabia molt bé per on podia començar. Evi, hui és un dia molt especial, no sols per a tu, sinó també per a totes les persones que tenim el privilegi de compartir amb tu aquest camí fins a arribar on estàs hui seguda.

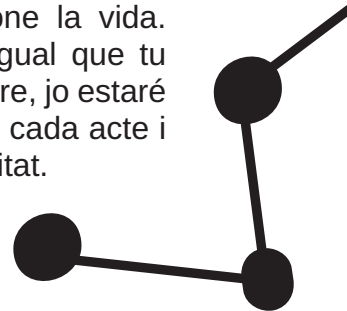
Quan pense en tot el que hem viscut juntes, no puc evitar somriure i emocionar-me. Ens vam conèixer sent unes xiquetes, amb només 4 anys, i des d'aquell moment, les nostres benivolgudes falles no sols van unir els nostres camins, sinó que van construir, anys després, entre nosaltres una amistat que és i sempre serà, indestructible.

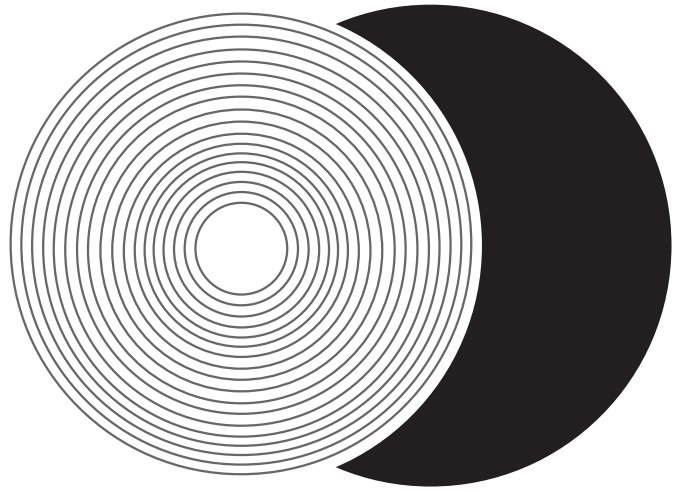
Hem viscut tants i tants moments juntes que podria estar hores a aquest escenari, però l'any 2023 ocupa un lloc molt especial al meu cor i crec que també al teu. Va ser tot un privilegi tindre't en la meua Cort d'Honor, però sobretot, va ser un regal tindre't com el meu suport, la meua amiga incondicional i la persona que sempre va estar a la meua mà dreta en cada

acte, en cada somriure i en cada instant d'emoció. Vas ser tu el meu refugi i la meua força, i sempre t'estaré agraïda per això.

I ara, el destí et posa a tu en el lloc que tant mereixes. Eres qui més brilla, qui porta eixe vestit blau amb tant d'orgull, qui representa a Santa Anna amb eixa mescla única d'elegància, saber estar i amor per la nostra estimada festa. Des que eres xicoteta, tenies aquest somni molt clar, ja que vas créixer veient a ta mare com a Fallera Major. Aquella imatge va quedar gravada en la teua memòria, i des d'aquell moment vas saber que algun dia tu també ocuparies aquest lloc tan especial. Hui, aquest somni és una realitat Eva, i no hi ha paraules per descriure l'orgullós i orgulloses que estem de tu amiga.

A més, sé de primera mà que exerciràs el teu paper com a Fallera Major amb el mateix afecte i dedicació que poses en tot el que fas. Sé que cuidaràs a Diego i Vera com si es tractara dels teus germans xicotets i sé també, que estaràs al costat de Lalo en tots els camins que vos proporcione la vida. I vull que sàpigues que, igual que tu estàs al nostre costat sempre, jo estaré ací per tu, en cada pas, en cada acte i en cada mirada de complicitat.

També, enguany té un doble significat per a tu i la teua família. No sols brilles com la nostra Fallera Major, sinó que aquest 2025 porta amb si una altra alegria encara més gran: molt prompte seràs tia per segona vegada. És un moment únic, ple d'emocions i raons per a poder celebrar juntes, perquè la teua família i sobretot Mateo, que tant et volen, estaran sempre al teu costat, donant-te suport en cada pas que dones.

Només em queda dir-te que gràcies per ser la meua amiga, una de les meues companyes de vida i el meu exemple a seguir. Estic segura que enguany serà inoblidable, no sols per tu, sinó també per a totes les persones que t'admirem. Gaudeix-ho al màxim, perquè t'ho mereixes més que ningú. Eres i durant el 2025 sempre seràs la nostra estrella més brillant.

Encara que hui nos sols he vingut jo a dir-te unes boniques paraules, he vingut acompanyada d'una persona que et vol molt i que no ha volgut perdre aquesta oportunitat.

IVÁN:

Bona vesprada a tots i totes.

Ja sabeu que quan jo agafe un micro és per a cantar, però per a aquestes coses em costa un poquet més.

En primer lloc, vull manar-li una abraçada i un bes molt fort al gran tio Lalo. Eres una persona de 10, recupera't prompte.

Ara li toca el torn a la persona que sempre està al meu costat, la que em cuida, em reganya i em vol per damunt de tot. Eixa eres tu Eva. Saps que em posaré a plorar no?

He de donar les gràcies al fet que la casualitat de les falles feren que ens coneguérem i puc dir que és una de les millors coses que m'han ocorregut en la meua vida. Eres la millor i espere que aquest any el recordes per a sempre i gaudeix perquè passa molt de pressa eh.

Qui anava a dir-te a tu que estaries amb un del Port eh, i a més, que te n'aniries de la "Capi" per anar al Port a viure.

Soles puc dir-te Eva que espere estar sempre al teu costat i formar una família, ja saps, meitat de Palmereta i meitat de Santa Anna.

Et vull Eva

CLAUDIA E IVÁN:

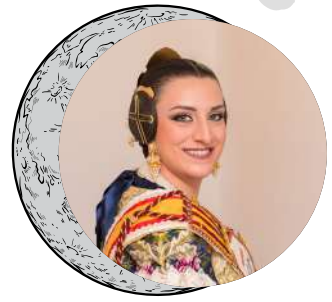
I ara si, arriba el moment d'exaltar-te i que s'assabente tot el món que **Eva Marín i Más**, de Santa Anna per al 2025, és la seua Fallera Major.

A

Eva

FALLERA MAJOR 2MV5

Valenciana, morvedrina,
i sobretot, saguntina.

Nascuda a peu de muralla,
criada en un barri antic
per ties, iaies i pares,
família unida i feliç.

Des del teu barri, el Raval,
arribares a Santa Anna
per unir-te a nostra festa
formant part d'aquesta falla.

Falla en la que has crescut
passant de xiqueta a dona,
implicant-te a poc a poc
com molts de la teua colla.

Has esperat aquest any
amb paciència i molt d'esforç,
i a la fi lluiràs la banda
com a Fallera Major.

Timidesa i discreció
són trets que et distingeixen
i que fan que et vullguen molt

tots aquells que a tu et coneixen.

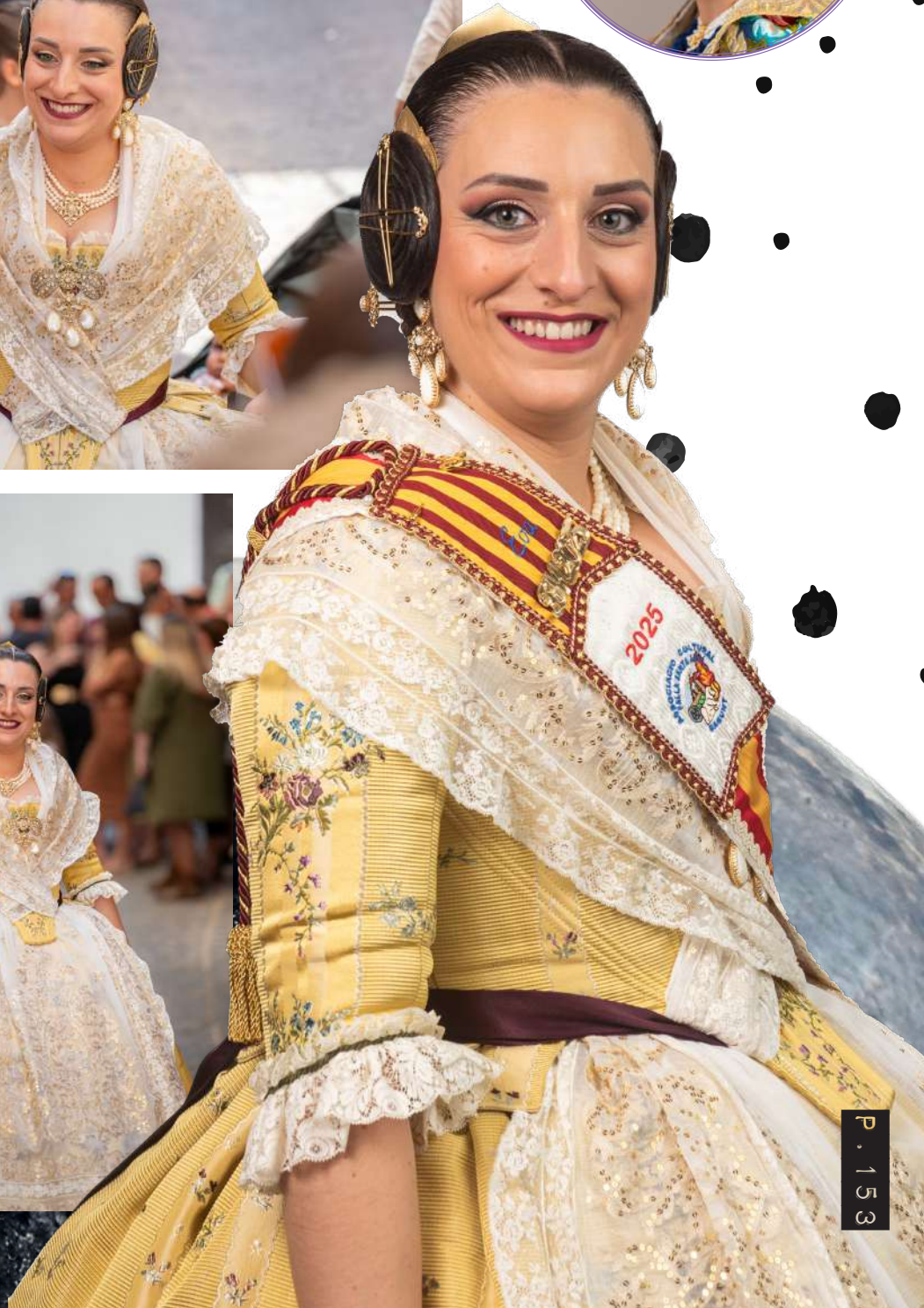
Les falles del vint-i-cinc
teues per sempre seran
perquè per molts anys que passen
amb goig les recordaràs.

Cada dia, cada acte, cada data,
que ha passat i passarà,
el que has viscut i viuràs,
al cor quedarà guardat.

Cor que al teu pit batega
cada vegada que cal
lluir gal·les de fallera.

Tratges de flors i domassos,
pintes d'argent o daurades,
agulles, joies i arracades,
manteletes i sabates.

Tot fet amb molta il·lusió
però la major de totes
és lluir la banda que diu a tots
que de Santa Anna ets tu, EVA
nostra FALLERA MAJOR.

1. COS CENTRAL: SELENE

Fa anys, de fet en fa segles,
que els humans viuen de pena,
de la cria, de la pesca,
del recull de fruits silvestres...

El Sol marcava el ritme
del treball i del descans,
del collir i del sembrar
a canvi de sobreviure.

De nit manava la Lluna
del descans merescut
dels treballadors nocturns,
i de l'eixida gatuna.

A quin sant, el Sol, la Lluna
i els estels al cel estan
ingràvids i canviant
sense cap lligam que els nuga?

Vaja tasca descansada!
Pensà el més despagat:
amb l'aspecte vigilant,
encesa o apagada.

Hagueren de vindre savis,
els sabuts del món antic,
perquè tinguera profit
la tasca de l'astre màgic.

La Lluna plena és de plata
com disc encés per complet.
Quan la Lluna no s'hi veu
es diu nova o eclipsada.

La Lluna descriu un cicle:
de nova a plena creix,
de plena a nova decreix,
cicle de vint-i-nou dies .

ARTISTA

• Arturo Vallés i Bea •

· eclipsi de Lluna ·

El creixent desenvolupa
la sembra i el planter
i la minva afavoreix
la conserva de la fruta.

La Lluna és prou profunda,
té efectes segons moments:
l'ascendent i el descendent
la distància i altura...

La Lluna mana en les plantes,
en el creixement, l'olor...
als humans dona vigor
i als animals fa saludables.

Així al camp i al poble
arribà el fred i la neu
i un vellet que tot s'ho creu
contà a qui formava el rogle.

Diuen que un bou i la Lluna
festejaven de bon grat.
De nit deixava el ramat
i al riu feien d'amor cura.

Un altre dia solemne
Hesíode ens va contar
que de Gaia i Urá
descendeix Lluna, Selene.

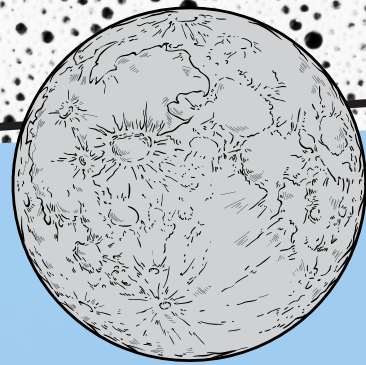
Selene o Selena
en grec significa llum,
nom apropiat i just
perquè ets de nit llum encesa.

Selene, deesa Lluna,
d'ales i vels presumeix,
de ganxo la du als cabells,
i és bella en gran mesura.

El pastor Endi vivia
a una cova del mont,
i en Selene brollà l'amor,
per viure junts cada dia.

Era un somni imposible,
viure els déus amb els humans.
Zeus ho va desaprovar
i els dos s'estimaren triple.

La deessa es desplaçava
i estava amb ell en un plis,
ell no podia eixir
i acceptà la mort humana.

Aquell conte és història
de la Lluna i el pastor
que es nugaren per amor.
Només en guardem memòria.

S'escrigué Literatura
i altres déus regiren l'Olimp,
Àrtemis substituí
Selene com deessa Lluna.

En la primera escriptura
els ibers deixen escrit
que la deessa Neitin
fou la seua deessa Lluna.

La Roma va fer Diana
la Patrona de Sagunt
i encararen el futur
com veiem ben prop de casa.

Al nord, Juno a la tríada,
els visigots arrians,
la masdzid dels musulmans
i ara temple de Maria.

1. ESCENA LLUNA PLENA, SORT PLENA

El que es veu no és la veritat,
el que es veu és només una part
del conjunt, i superficial,
en la vida de les entitats
i en la Lluna plena més gran.

La lluna gira al voltat del planeta,
el qual d'ésser viu està repleta,
i la cara de la Lluna plena:
redona, immòbil, i encesa,
com sempre igual, bella i serena.

La Lluna plena és la de tots
perquè il·lumina en la foscor,
perquè fa que udulen els llops
perquè propicia els plantons,
perquè tots la mirem amb amor,

La Lluna plena és bella; ara bé,
per la vida és millor el creixent,
que va de lluna nova al ple
perquè beneficia el planter
i el vigor a qui en consumeix.

La Lluna plena mostra detalls,
però oculta l'altra meitat.

A **Sagunt** ha esdevingut un cas:
Junta Central no tenia clar
què decidir en cas d'un empat.

De fet arribà un dia ocult,
calia elegir President
i els delegats del món faller
votaren i el recompte certer
donà empat de vots, sorprenent!

Llavors, amb astúcia lunar,
miraren l'oculta de les parts,
la moneda decidirà clar:
cara o creu, com plena o eclipsà(da),
i la sort va dir el candidat.

Va ser una solució oculta
com està la cara de la Lluna
que no veiem, potser, per fortuna,
deixant la democràcia pura,
el pacte de parts i l'estructura.

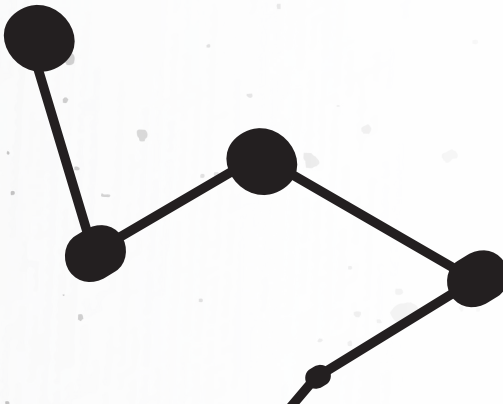
2. ESCENA SEGONA: NORANTA ANIVERSARI

Els anys trenta.

Som al voltant de la falla
i, com complim norant anys,
vaig a narrar la història
que hem fet els fallers tots junts,
és història d'històries,
història veïnal,
història saguntina,
història en cadascú,
viscuda a fons en persona
i tots la podem contar
amb més detalls i matisos.

Passà durant la República,
l'any mil nou-cents trenta-cinc,
que un grup de veïns del barri
construïren amb llurs mans,
plantàrem la falla de **Santa Anna**,
festejaren al carrer,
feren amics, consciència...
Fa només noranta anys,
tres genitures seguides.
Estaven fent el grup escolar
Cronista Chabret el qual
funcionà abans de Guerra,
el primer col·le graduat.
Escola pública i falla,

eclipsi de lluna.

dos fets històrics puntals
que va eclipsar la Guerra.
Un grup de veïns del barri
plantaren la primera falla
la falla de Santa Anna
durant la guerra Sagunt
fou bombardejada a manta,
les restes de la ciutat,
les estructures de fàbrica,
castigats els combatents
i minades les persones,
si bé la Falla aguantà
com indiquen els seus versos:

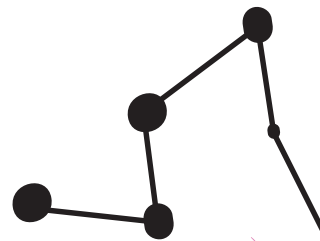
“A la falla de Santa Anna
sempre regna l’alegria.
A la falla de Santa Anna
sempre regna bon humor.
No mudarem de caràcter
en la vida,
encara que mos ataquen
avions.

Per això les xiques guapes,
xics i joves ben templats,
només acaben, s’arreglen,
i deixen la porta oberta,
per si ataquen les paves
feixistes,
eixir corrent al refugi
fugint-ne.”¹

La postguerra

La gent del barri seguí:
Uns vivien de les terres,
el cítric anava bé.
Plantaren tarongerar,
i llogaven molts dels homes
i moltes dones també
que anaven i venien
per atendre els magatzems
prompte i tard, sempre embalades
i la xicalla al carrer
esperant que es fera l’hora
per menjar-se l’entrepà.
Les dones del Moll pujaven
dinaven al magatzem...
i això llevà molta gana.
Des de Sagunt a la Fàbrica,
anaven en el trenet,
amb aquell trenet elèctric
que era a l’estació,
baixaven corrent al Paso...
i sense perdre el temps
entraven amb la sirena.
En tot aquell ambient
s’anomenaren obrers
ajustadors, mecànics,
recanvis, tallers de tot,
fonadors, electricistes,...
Era un món d’obriers immens
escampats per la comarca.

1. Nota per fer constar que la cançó era cantava en castellà i la segona part ha estat arreglada per intentar millorar la comprensió i actualitzar-la.

Els del camp i els de fàbrica
s'apuntaren de fallers.

En el barri de Santa Anna
la Falla era un formiguer:
el forn d'Alejandro el Negre,
la botiga de Ramon,
les diverses vaqueríes...
donaven vida al carrer
i alegria en les festes.

Treballaven amb les mans
els ninots i les escenes.

Escrivien els lletrats
amb valencià de faltes
que deien allò escrit
i molt mal el que volien.

Estaven ben encertats
en polseguera i en crítica.

A meitat de segle vint
fou convuls per la censura:
l'autoritat llevà escrits
que anaven a peu de falla,
es denuncià el desfalc
que es produí a la cens,
un podrit desfeu l'escena,
s'indultà el cap de Gori
que Alberto guardava al forn.

La Falla ha estat plena
d'amor, alegria i pena
que ompliren el cap i el cor
dels qui han viscut la Falla.

La defensa de la llengua i de la cultura

A finals del setanta-cinc
va morir el colpista
en el llit i en bona hora,
va deixar de cap un rei,
Joan Carles de Borbó.
Un singular personatge
que sense desfer-ne res
i molt de funambulisme
la carta magna creà,
i instaurà la democràcia
parlamentària, eh!
Eren temps d'esforç i canvi,
cintura i il·lusió.

La falla tenia marge
d'homes llestos i valents
com Ramunxo i Marco,
Josep Maria Francés...
i dones ben preparades
com Maite i Tamarit...
per esmentar les properes
i no fer llarg el llistat.
Paco Marco fou l'artista
autor faller genial
que féu un teatre insigne,
el palau municipal...
Una fita en la història
fou la compra del casal,
la casa dels Planxadors,

les obres per adaptar-la
i executar-les amb gust.
L'artífex fou el Ramunxo,
obrer de vila complet,
atent, generós i empàtic.
La falla de Santa Anna,
amb la tasca del Francés,
va dignificar la llengua,
obrí el fet cutural
a la comarca i al poble.
Va ser verdader perpal
perquè els llibres de falla
superaren el nivell
amb el textos reflexius.
Van integrar Pep Rondán
que és mossén i gran poeta,
i son obra publicà.
Cercà col·laboradors,
professors i millors mestres:
Nel·lo, Cardo, Palomar...
i alguns insignes com Bru.
Millorà el llibret de falla
en pàgines i acabat,
engrescà Falla i comarca
amb èxit insospitat,
s'exposaren tots els pobles
i portà representants.
Fou amic de grans persones,
com fou Dani Alepuz

amb qui estudià el terme,
obra referencial.
Creà concursos d'infants
en contacte amb col·legis.
Va notar els saguntins
de l'any per tasca notable.
Així podríem seguir:
confecció de disfresses,
ordre, neteja i control,
rebost, foc, cuina i begudes,
loteria, repartir
i cobrar fins l'últim cèntim...
Un bagatge singular
propi d'un conte de fades
que contarem als menuts
i el conservaran per sempre.

3ª ESCENA:

LA LLUNA NOVA, GRANERA NOVA

La Lluna nova està eclipsada,
 Les nits són fosques sense la lluna,
 La nostra ciutat amb llums de LED,
 Els carrers de Santa Anna estan foscos, torts i costeruts.
 El díode emet poca llum,
 Igual que la lluna eclipsada,
 Ulls que no veuem, cor sense pena:
 En Lluna nova, granera nova,
 La granera és un instrument útil,
 Amb la granera agranes el sòl,
 Avui pocs agranen el carrer,
 No tenen temps, ni gust pel comú,
 Pocs usen bé els contenidors,
 Està en mans dels serveis locals,
 Si recrimenes que ho posen dins:
 Als més majors serveix de bastó,
 Amb la granera s'espanta el gos,
 La joventut l'elevà a símbol,
 Si jo tinguera una escombra,
 Agranaria el més profund:
 La porten els joves voluntaris,
 Tots acudeixen a la riuada,
 Tots ajuden els damnificats,
 Mentre dina bé el president,
 S'excusa amb mentides increïbles,
 nit i dia.
 més amb núvols.
 més i tot.
 poca o gens.
 nova o LED.
 fem o fam.
 nova o vella.
 vella o novella.
 gra i gros.
 matí i vespre.
 disgust i comú.
 dins i fora.
 paga i calla.
 pague i mane.
 dret i prim.
 gos i gat.
 cantat i contat.
 cantaven els Sírex.
 odi i violència.
 pa i porta.
 pi i canya
 aigua i fang.
 cara i cul.
 clar i ras.

· eclipsi de lluna ·

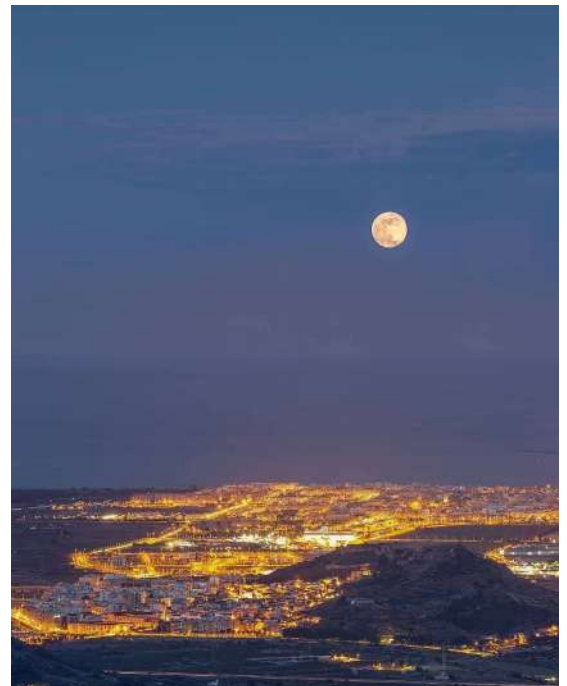
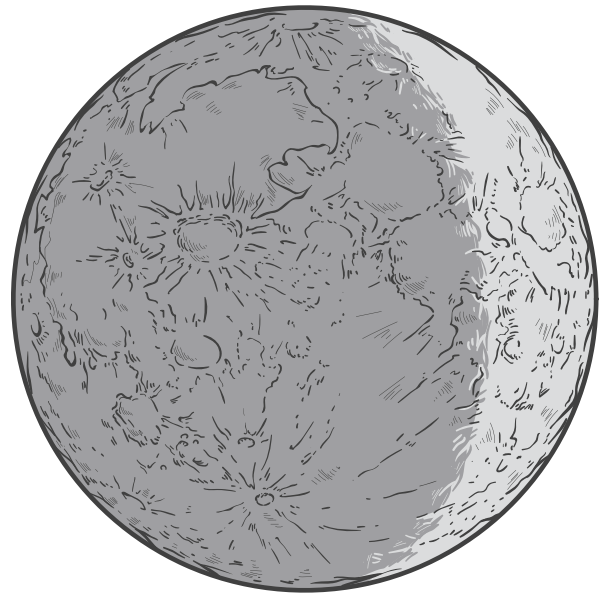

4. ESCENA: LA LLUNA CREIXENT

El procés del noviluni al pleniluni es diu creixent i les plantes tenen més força per lluitar contra paràsits i malalties, i també fan més vitals els consumidors. Des de Sagunt estant, les banyes del creixent miren cap a Canet, com una D incompleta, mentre en minvant les banyes miren el Castell i la veiem en forma de C, és a dir: quan creix dibuixa una D, de decreixer; i quan minva dibuixa la C i decreix. Per això diuen: la Lluna és mentidera.

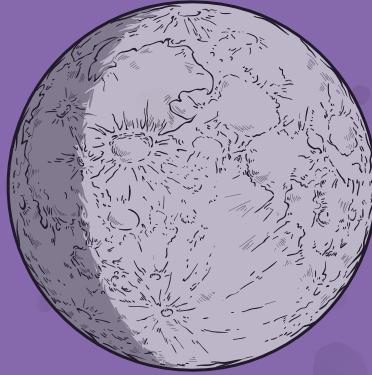
Així podren dir que Sagunt està creixent, Estem construint el gran parc industrial. El Gran Parc Sagunt albergarà grans empreses Com és el Centre Logistic de Mercadona, la giga factoria que elaborarà les bateries elèctriques per a cotxes, un gran parc de distribució de contàiners... Les quals creen expectatives de treball On s'està construint a marxes ben forçades En l'horta vella de Gausa que fou majal i el nom verbalitzat en iber diu "que val", zona plana i terra de cultiu s'està venent amb alegria i afany de diner.

L'artista faller veu les dues grans empreses com dos cocodrils que amenacen un flamenc que representa l'espai natural i històric. No sabem si es menjaran el bell flamenc. De moment s'han engolit el bonic paisatge d'horta amb les masies antigues, camins... i han arraconat la marjal dels Moros de Gausa. Esperem que el gran parc pugui protegir bé: L'històric Grau Vell, l'ajunta marjal dels Moros.

5. ESCENA: LA LLUNA MINVANT

De la Lluna plena a la nova
minva o decreix.
La planta redueix el vigor,
poc a poc.
Augmenta, però, l'olor, color..
bonic i saborós.
És temps de conserva, confitura...
bo i millor.
Creix la població natural,
dia a dia.
Arriba molta migració,
d'allà i més enllà.
La gent necessita assistència,
ara i ací.
L'assistència minva com lluna,
fort i fart.
Les llistes d'espera es fan llargues,
més i més.
Els serveis es queden constrenyits,
malats i sollicitants.
El metge té un feix gran d'històries
clíniques i atencions.
Totes són urgents i importants,
què i qui.
A l'hospital no hi ha cap lloc buit,
plens i complets.
Una alta deixa lliure un llit,
qui i com.
El metge ho resol i tira el dau,
ferit i greu.

6. ESCENA:
ECLIPSE DE LLUNA

Sagunt tenia
un bus antic
vell i redó,
Sagunt – València,

I
en els cinquanta-seixanta
que li dien Saguntina,
cobria dia a dia
transportava una gentada.

El temps passa
en habitants,
i la gent nota
i amb por prega

i la ciutat ha crescut,
en diners i en mitjans
que el serveix ha reculat
no caure cul per amunt.

El bus era lent,
dalt al sostre
amb els bultos

els seients d'escai folrada,
portava una baca
coberts de lona nugada.

Abans feies
i feies a gust
Ara et quedes

viatges amb complaença
el que tenien costum.
a la lluna de València

II

El transport públic
perquè els cotxes
són contaminants
eleva el gasto

Inversió
i gent molt llesta,
que ho explique
amb solvència,

El transport públic
perquè no atén
o el bus no para

Ho tenim clar
No hi ha miracles,
per ser igual

demana l'ecologisme,
augmenten massa el trànsit,
amb els gassos i els recanvis,
a nivell insostenible.

calen busos i tranvies
que s'ho crega de debò
i treballe des del clot
que la faça ben possible.

a Sagunt no existeix
al llarg de les urbanes vies,
i ple és deficient.

perquè ens manquen recursos.
ho distribuïm el pot
o toquem portes i timbres.

III

La lluna nova
perquè s'oculta
La llum del Sol
i les persones

Estar, està;
moure-s es mou,s
Has d'esperar
Per fer, si déus,

També el bus
Nova o eclipsada,
perquè va ple

Ix puntual
tota farcida
i cal seguir

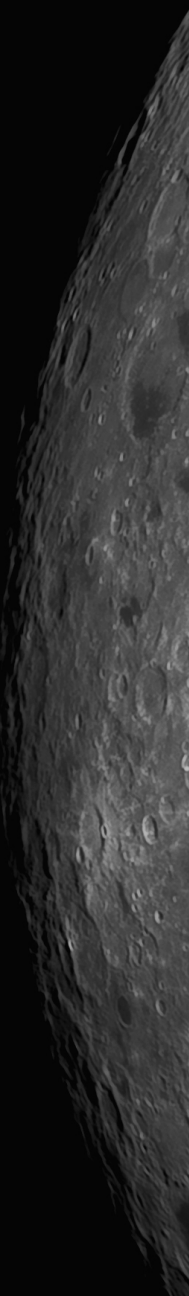
és una lluna eclipsada,
del sol darrere la Terra.
no li arriba i no es reflexa
l'endevinen apagada.

si bé no hi veus la Lluna;
però no il·luminada.
que assome la nassada
la cosa més oportuna.

public de Sagunt és lluna
no el veus a la parada
i no cap ni una agulla.

i s'omple com una llauna
de sardina encalçada
per ser-hi a l'hora justa.

· eclipsai de lluna ·

2MV5

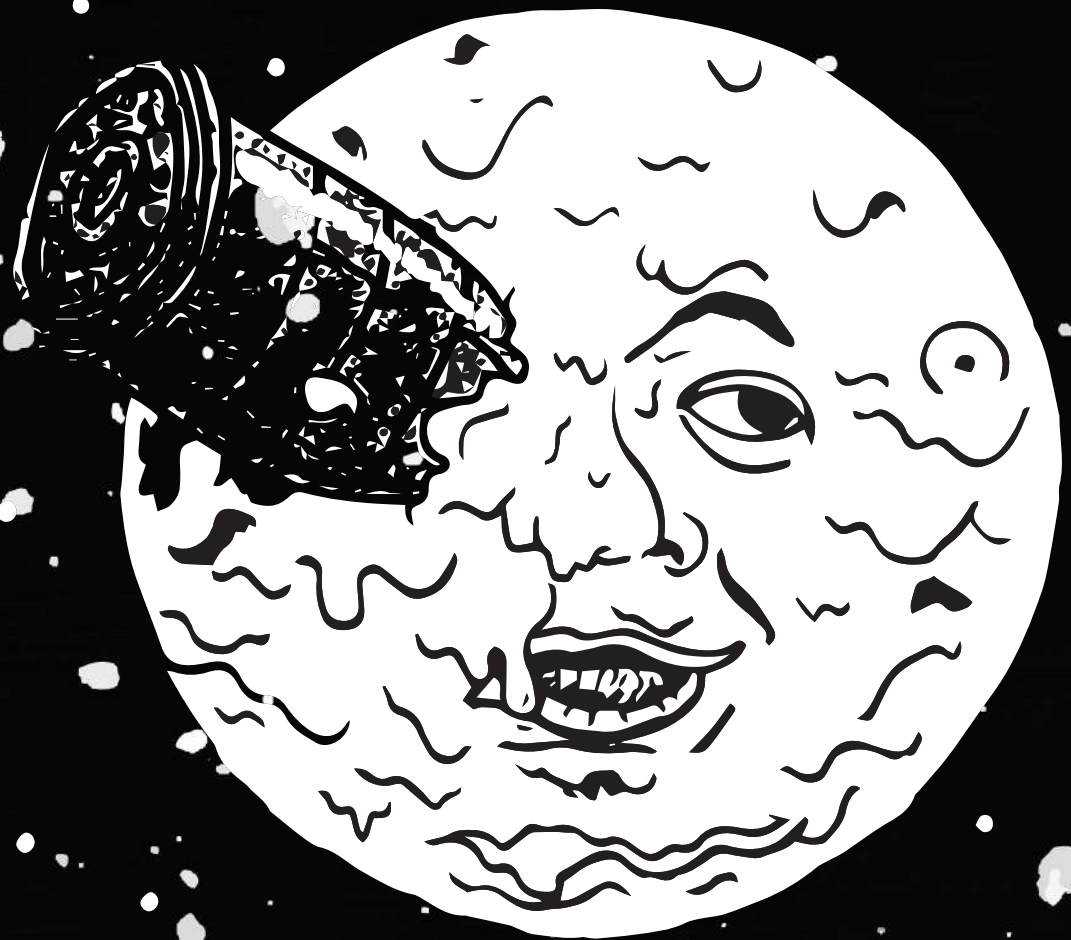
ELS NOSTRES REPRESENTANTS

FALLA
ANNA ATIAS
SANTA ANNA
2MV5

· eclipsi de lluna ·

FALLA
ANNA ATIAS
SANTA ANNA
2MV5

SALUDA

PRESIDENT 2MV5
infantil

Hola soc Diego, el *presi* de Santa Anna.

Les Falles són les festes que més m'agraden de l'any, ho passem molt bé tirant coets, muntant la nostra xaranga i jugant amb els amics de la falla. Enguany encara serà més divertit i especial!

M'agrada molt conèixer els presidents infantils de les altres comissions falleres; estem fent un grup d'amics que anirà més enllà del 2025.

Vull donar les gràcies a ma mare, a mon pare i a la meua iaia per ajudar-me a fer este somni realitat.

També vull donar les gràcies a Lalo i a Eva per estar pendents de mi i de la meua germana.

Espere que tots junts passem unes Falles fantàstiques el 2025.

**Amunt València,
visca Santa Anna
i visquen les Falles!**

· **Diego Galarra i García** ·

SALUDA

FALLERA MAJOR 2MV5
infantil

Hola! el meu nom és Vera. M'encanten les Falles perquè disfrute molt jugant al casal amb les meues amigues i m'agrada molt vestir-me de fallera.

Enguany soc la fallera major infantil de Santa Anna i estic fent moltes noves amigues d'altres comissions. Ho passem genial ballant i contant-nos les nostres coses.

Vull donar les gràcies a ma mare perquè m'ajuda en tot, al meu pare perquè em dona molta tranquil·litat i a la meua iaia que em dona tot el que demane de fallera.

Espere que les Falles de 2025 siguen tan divertides i especials per a tota la comissió com ho seran per mi.

**Visca València
i visca Santa Anna!**

· Vera Galarrua i García ·

Hui, en esta ocasió tan especial, totes les mirades estan posades en tu, perquè eres l'estrela que il·lumina esta falla. Este dia marca un moment únic en la teua vida, un somni que hui es fa realitat.

Des de que vas arribar a les nostres vides t'he vist créixer, riure i somiar, i sabem quant significa este moment per a tu, per eixos moments únics que passem les dos juntes, eixos balls de tik-tok que sempre gaudim fent-los, eixes confidències que, malgrat la nostra diferència d'edat, no fan que puguem gaudir de passar moments únics com a cosines que som. La teua cara preciosa reflectix la innocència i l'alegria de la infància, i en cada somriure, veiem la màgia que portes a les nostres vides.

En aquest moment també m' agradaria donar les gràcies a la nostra iaia Conchin que és el nostre punt de connexió, en el que tota la família fa que tinguem eixa unió que res podria destruir.

Has demostrat el teu amor per esta tradició, per l'art, la pólvora i la música que omplin cada racó de la nostra festa. Però hui, a més de ser la xiqueta que coneguem i volem, eres la representant de la nostra alegria i orgull.

Hui comencen unes setmanes plenes d'emocions, responsabilitats i records que quedaran gravats en el teu cor per sempre. I recorda gaudir cada moment, des de la plantà fins a la cremà, perquè cada instant serà únic per a tu.

Estem molt orgullosos de tu, Vera. No sols pel que representes hui com a Fallera Major Infantil, sinó per la persona meravellosa que eres. I sabem que acompanyada del teu germà estarem ací per a donar-vos suport, acompanyar-vos i aplaudir-vos en este viatge inoblidable que mai oblidareu.

Ara sí, ha arribat el moment, tinc l'orgull de dir que la **Fallera Major Infantil de la falla Santa Anna per a l'exercici 2025** és

· Vera Galarraga i Garcia ·

A
 Vera

FALLERA MAJOR ^{2MV5}
 infantil

Un any de tants a la falla
 s'uniren música i festa
 i passats uns anys de vida
 arribà a nosaltres VERA.
 Santa Anna, bressol faller,
 t'ha vist créixer amb somriures
 entre xiquets i xiquetes
 que amb tu al casal gaudeixen.
 Si busques uns anys enrere,
 concretament trenta-tres,
 trobaràs que la Regina Infantil
 va estar ta mare, ben cert.
 VERA, enguany ets tu la Regina
 i amb Diego com a President,
 el nostre món infantil
 té una parella de deu.
 Germans fallers de bressol,
 tercera generació fallera,
 de iaïos i pares fallers,
 conegueu ben bé la festa.

VERA, amb paciència i il·lusió
 has esperat que arribara
 el moment tan esperat
 de lluir al pit la banda.
 Banda que et distingirà
 d'entre tota la xicalla
 i que lluiràs joiosa
 representant nostra falla.
 No oblidaràs aquest any
 per anys que passen i passen
 perquè gaudir d'aquest càrrec
 deixa marca inesborrable.
 Ulls vius, sincer somriure,
 bonica, festera, alegre,
 bones qualitats que tens
 per a gaudir a mans plenes.
 En aquest any especial
 desitgem sigues feliç
 per ser del món santanner
FALLERA MAJOR INFANTIL.

COMISSIÓ EXECUTIVA 2MV5
infantil

President.....

Vicepresident 1er.....

Vicepresident 2on.....

Secretari.....

Tresorer.....

Comptador.....

Delegats.....

Diego Galarza i García

Issey Rozalén i Camacho

Daniel Hernández i Díaz

Ían Pérez i Báguena

Diego de Haro i Mañas

Vera Galarza i García

Loara Gómez i Fraga

Marc Pérez i Báguena

Chloe Báguena i Andrés
Claudia Quesada i Redondo
Sergio de Haro i Mañas
Emma Crisol i Barrachina
Lucía Rubio i Marco
Joan Peñalver i Miragall
Thiago Llorens i Redondo
Candela Llorens i Redondo
Alberto Bielsa i Sancho
Adalberto Báguena i Andrés
Valeria Campos i Matei
Marina Espuig i Miragall
Vega Ruiz i Peris
Mateo Izquierdo i Marín
Pablo Murciano i Rodríguez
Ramón Palanca i Gil
Jimena Bielsa i Sancho
Ariadna Solaz i Tamarit
Vega Solaz i Tamarit
Hugo Cubas i Angulo
Vera Espuig i Miragall
Martina Piqueres i Arnau
Ona Gil i Lara

VOCALS

· Enzo Iglesias Sanchis ·

· Ona Gil Lara ·

Luna Lunera.

ELS NOSTRES MENUETS

FALLA
ANNA ATIAZ
SANTA ANNA
2MV5

EXPLICACIÓ

FALLA
infantil 2MV5

COS CENTRAL

VERSAT

EVA MARCO

Este rellotge totes les hores vol marcar
És l'hora d'alçar-se del llit per començar
quan la llum del sol il·lumina el nou dia
és l'hora de dormir a casa o guarida buscar.
quan la lluna del vespre a la nit vol apuntar.

Tic-tac , tic-tac, hem escoltat
al rellotge el seu ritme marcar
del dia i la nit ,alegria va portar
de la lluna i el cel amor i lleialtat.

Tic tac , marcant les hores
que mai són prou per a dedicar
a la gent gran, a fills i filles
que difícil encara és conciliar

L'escola d'estiu o de Nadal
de l'ajuntament o del privat
totes fan curt per conciliar.

A Sagunt a l'agost ni un pardal
si tens als iaies ,et pots alliberar
de quadrar vacances i renunciar
a la parella que junts a l'estiu volen estar.

ARTISTA

· Arturo Vallés i Bea ·

ESCENA : És l'hora de dormir

Al llit la xiqueta tremolosa
no té ganes, ni pot dormir
per la por que sent angoixosa
ni la veu li sona per advertir
que a l'armari s'amaga
alguna persona o cosa
Que la pot malferir.

La xiqueta tremolosa té molta por
perquè ha vist horribles imatges
que té a la ment gravades
visionades al mòbil o l'ordinador

Cal protegir a la xiqueta i al xiquet
de lletges imatges que NO són adequades
que sense filtre accedeixen per Internet
on la seua innocència i sensibilitat són arrancades

· eclipsi de lluna ·

ESCENA .És l'hora de passejar

És l'hora de passejar al gosset
per fer les seues necessitats
el picicà no està propet
I en eixir de casa ben amoïnats
les pixades van soltant a cada raconet.

El gosset amb la corretja
per carrers van passejant
a carrers i parcs van deixant
algun regalet o mina lletja
que algun despistat va xafant.

I no té la culpa el gos
si no la té l'amo irresponsable
que mira al voltant sospitós
I no replega "el bolet" desagradable.

Seixanta mil euros es va gastar
l'ajuntament pel picicà habilitar
reclamant el dret i la necessitat
i encara queda veïnat a la ciutat
que no saben o no el volen localitzar.

Ara també a la platja
volen als gossos portar
sense parar-se a pensar:
si es permet gossos a la mar

segur que la bandera blava
de turística qualitat;
ens la denegaran.

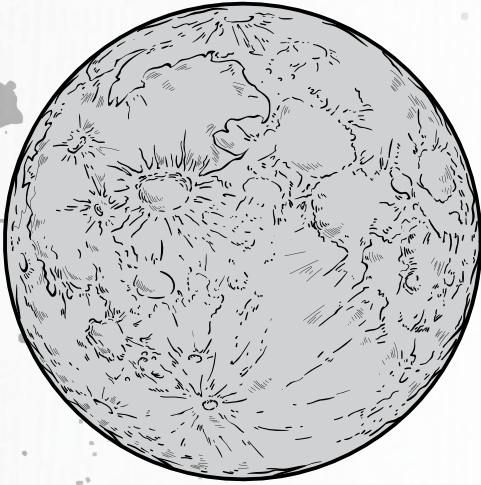
Els gossos son part de família
amb ells estem sempre acompanyats.
són una gran font d'alegria
mai ells ens deixarien abandonats.

ESCENA .És l'hora de berenar

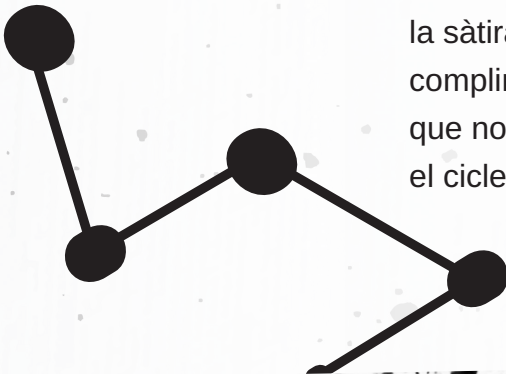
És l'hora de berenar
la taula està preparada
gat i gata es van aturar
sota la taula preparada
esperant rebre menjar
de la mà ben carregada.

Com a gats i gates ens tracten
quan la riuada tot arrasa.
I als nostres valencians l'afonen
per tenir inversió escassa
i no deixar que pasturen
el nostre ramat de casa.

Menjar i ajuda esperant.
esperant i desesperant.
així estaven a l'horta sud
mentre estava Mazón festejant.
I el Sánchez es feia el sord.

· eclipsi de lluna ·

ESCENA. És l'hora de jugar

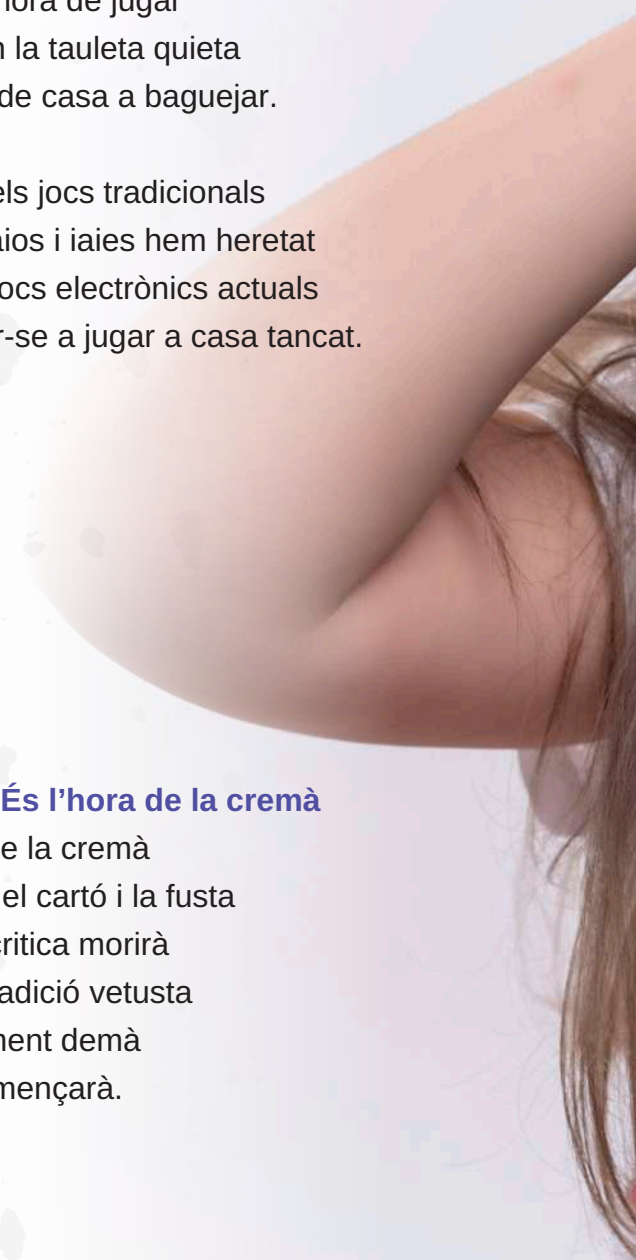
És hora de jugar
És l'hora de gaudir
a la xicalla hem d'escoltar
i el seu rebombori seguir.

L'Osset esperant esta
que siga l'hora de jugar
que deixen la tauleta quieta
i eixir fora de casa a baguejar.

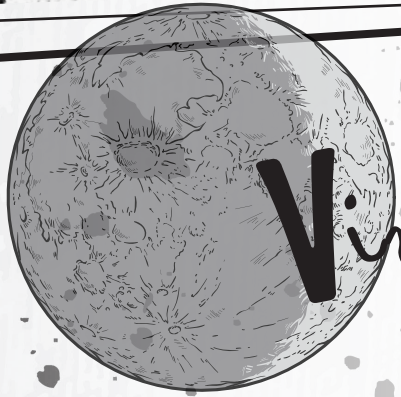
On estan els jocs tradicionals
que dels iaies i iaies hem heretat
ara volen jocs electrònics actuals
per quedar-se a jugar a casa tancat.

ESCENA. És l'hora de la cremà

És l'hora de la cremà
tot ardirà , el cartó i la fusta
la sàtira i crítica morirà
complint tradició vetusta
que novament demà
el cicle començarà.

Vivències Santanneres

eclipsi de lluna

Ja estan ací les falles. Un any més omplirem de color, música i festa els carrers de la nostra ciutat com des de fa ja 90 anys començarem a fer-ho.

Sí,enguany fem 90 anys des de la primera falla plantada al barri de Santa Anna, ja ens queda menys per al centenari que celebrarem en 2035.

Però com per això encara queden uns anys, anem ara a continuar amb el que venim fent habitualment, que és contar-los les nostres «vivències santanneres», tot allò que ens ha passat durant l'any 2024.

Com sempre, comencem amb el final de l'any passat. El 16 de desembre férem el tradicional sopar de Nadal, amb l'assistència d'uns 70 fallers i falleres que ens vam reunir per celebrar les festes, desitjar-nos un bon començament d'any, gaudir un poc de la festa que vam muntar al nostre casal i anar preparant-nos per a la recta final de l'exercici faller, la més intensa i carregada d'actes.

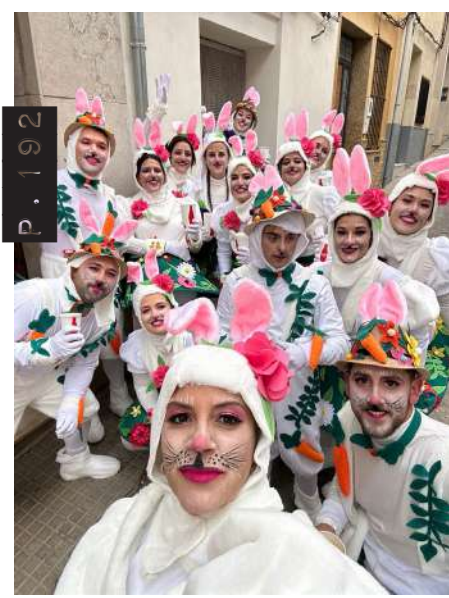

Ja començat l'any nou, el 3 de gener tinguérem la visita del pessebre per part de les Falleres Majors i Corts d'Honor de la Federació Junta Fallera de Sagunt i dels Reis Mags amb repartiment de regalets per als més menuts. Una vesprada intensa per als xiquets que pogueren estar amb ses majestats i fer-se fotos amb ells.

Durant gener finalitzaren les activitats culturals i els tornejos d'esports i jocs de taula, on aconseguírem els campionats de bolot i dards. I com també ja va sent costum, ens reunírem al casal per a menjar-nos la «pataqueta» l'últim dijous de berenar.

Uns dies després, el dia 20, tinguérem la nostra presentació a l'Auditori Joaquin Rodrigo, l'acte més important de tot l'exercici on exaltàrem a les nostres Falleres Majors Loara i Alba que anaren acompanyades dels presidents Issey i Miguel. Durant l'acte també entregàrem el nomenament de Saguntí de l'any 2023 a Cristina Micó.

Durant aquests dies també es va celebrar el certamen de curtmetratges de Federació, en el que vam aconseguir diversos premis, entre ells el de millor guió, i diversos segons i tercers en muntatge, efectes especials, interpretació, fotografia i audio.

De seguit, arribà febrer. Un mes molt intens en quant a activitats i actes. Tots els divendres tinguérem les diferents Nits d'Albades, una per cada sector faller, recorrent els casals fallers als sons del tabal i la dolçaina, mentre els dissabtes teníem actes com el Sopar de Germanor Faller, la Crida i les cavalcades als nuclis de Sagunt i Port. Els diumenges els aprofitarem per fer el bateig de la falla i altres actes de Federació.

I per fi va arribar març. Els primers dies aprofitarem per anar preparant la plantà, ultimant la decoració del carrer i fer les últimes compres necessàries per a eixos dies. Però el més inesperat el tinguérem a l'hora de la plantà. L'«artista» de la falla infantil ens va deixar plantats i no vingué a acabar de dur el que restava de la falla (tan sols teníem el cos central i el ninot de l'exposició), així que improvisarem amb el que teníem i ens

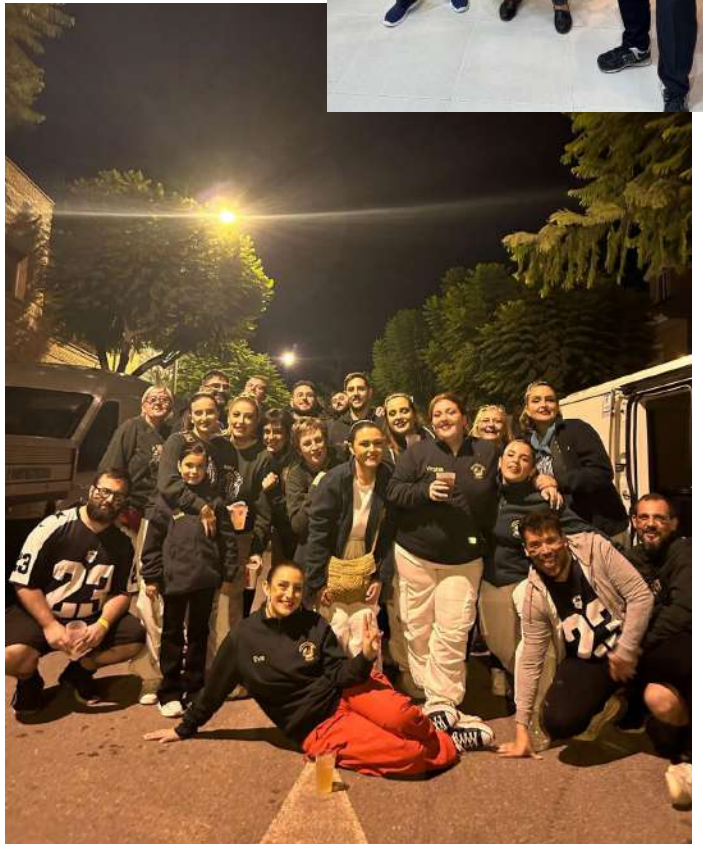

van deixar algunes comissions en assabentar-se del que havia passat i finalment puguérem plantar «alguna cosa» per als infants a la plaça. A més, esta «persona» no sols ens deixà tirats a nosaltres, sinò a moltes més comissions de la província. De fet, el que els escriu aquest article, anà de jurat de falla a Godella i allí també deixà plantada amb la falla per acabar a una comissió, amb la gran i amb la infantil. A aquestes persones se les hauria de prohibir tornar a fer falles.

Bé, finalment tinguérem falleta i els xiquets s'ho passaren bé, que és el que més importa. La falla gran agradà prou i passàrem una bona setmana fallera sense més incidències, amb les corresponents despertades, passacarrers, ofrena i cremà, per a començar un nou any faller, el de 2025.

Només passades les falles de 2024 començarem ja les següents, amb la corresponent elecció de president (Miguel Arenas es presentà per a repetir càrrec), de representants, que aquest any recaigueren en Diego i Vera Galarza com a infants i Eva Marín com a Fallera Major, confecció de Junta Directiva i renovació de l'equip directiu i presidència en la Federació Junta Fallera de Sagunt.

Durant aquests primers mesos també tinguérem una activitat molt intensa, atès que férem un dia de paelles per a «l'apuntà», el comiat dels representants de 2024 i diversos actes de Federació. Tot açò mentre es treballava per acabar de redactar i aprovar els nous estatuts de la falla, preparar els playbacks, el concurs de paelles i la proclamació dels nostres nous representants.

Només passar l'estiu, començarem de nou els actes, amb el mig any faller a la plaça de l'Hospital, amb l'actuació dels «Manolos Plateados» que ens deixaren una molt bona impressió i posteriorment, l'exaltació de les Falleres Majors de Federació al Teatre Romà, amb l'anècdota de tindre que canviar de data perquè el dia previst, 21 de setembre, va ploure i s'hagué d'ajornar al dia següent, 22 de setembre.

Seguidament, ja començà el calendari habitual de presentacions, començament de jocs de taula i esports i la resta d'activitats habituals.

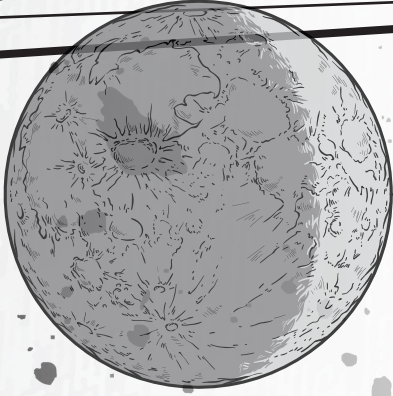
Així s'arribà a finals de novembre, on tinguérem la nostra setmana cultural del 29 de novembre al 5 de desembre, amb exposicions, eixides, activitats infantils, etc, que es detallen a un altre apartat d'aquest llibret.

A l'hora d'escriure aquest article, meitat de desembre, esperem acabar l'any amb el tradicional sopar de Nadal de la falla, el muntatge del pessebre i la resta d'activitats nadalenques.

Esperem poder trobar-nos de nou el proper any amb noves vivències santanneres.

Setmana XXXI Cultural

eclipsi de lluna

Com sempre arribat el mes de novembre, la nostra comissió realitza la Setmana cultural, un moment de l'any tradicional per a tots els fallers.

Enguany el tema escollit era "La Lluna" seguint la línia marcada ja fa anys de tractar el mateix tema tant als monuments com a la setmana cultural.

En l'exposició férem un repàs de les fases de la lluna i com estan relacionades en l'agricultura especialment en la collita del raïm.

Amb este motiu van fer una exposició fotogràfica i explicativa de la lluna les seues fases , creixent , minvant, plena i nova. A més també es podia veure fotografies de la cara oculta de lluna i els seus cràters.

En la inauguració van rebre l'explicació de Rafael Garcia de les curiositats de la lluna i com viatja a través de l'espai girant al voltant de la Terra i el sol , fent una mena de ball al seu voltant.

Entre les exposicions també es trobaven els treballs guanyadors del Certamen Literari Escolar en Valencià on participaren xiquets de Primària. Enguany participaren alumnes dels Col·legis Ausiàs March, Cronista Chabret i Sant Vicent Ferrer. En este llibret poden trobar el treball guanyador d'este Certament Aurora Monteagud Xiqueta guanyadora del XXIX Certamen Literari Escolar que organitza l'Ac Falla Santa Anna cada any en la Setmana Cultural.

Dins del programa d'actes divendres 29 de novembre vam fer l'acte d'inauguració a càrrec dels nostres representants , Miguel , Diego, Vera i Eva, acompanyats per les Falleres Majors i membres de Federació Junta Fallera de Sagunt, dels fallers de la nostra comissió , amics i familiars.

Dissabte 30, de vesprada , com novetat vam gaudir del Teatre infantil i del II concurs de pinxos el guanyadors , en

la categoria de més original M Jose Catalá, més sabor Maru Lacalle, millor presentació Carme Tamarit.

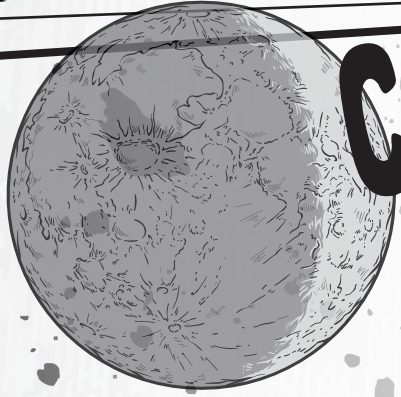
L'endemà diumenge vam visitar el Planetari de Castelló, grans i menuts ho passaren d'allò més bé. A migdia gaudirem d'un dinar faller tots junts i de vesprada el tradicional campionat de Parxís i campionat de Catan, guanyador parxís Adalberto Báguena.

Dimarts 3 de desembre es va dur a terme la prova de vins a càrrec de Raúl Hernández, dimecres va ser la vesprada destinada als xiquets, amb berenar i diferents activitats infantils.

La cloenda prevista per al 5 de desembre va ser ajornada per diverses qüestions al dia 12 de desembre, finalitzant les activitats i l'entrega de tots els trofeus dels campionats i del certamen literari Escolar.

I amb açò ens acomiadem fins a l'any que ve.

Certamen XXX Literari

Reunit el jurat qualificador del XXIX Certamen Literari Escolar en València compostat per l'equip de cultura de l'Associació Cultural Falla Santa Anna, s'ha arribat a la determinació de seleccionar els següents treballs:

Tercer Premi:

Pel CEIP Cronista Chabret el treball titolat "La Lluna Màgica", presentat per: **Alain Andrés Echavarria**

Segon Premi:

Pel CEIP Ausias March el treball titolat "La Lluna", presentat per: **Dylan López**

Primer Premi i guanyador del Certamen Literari:

Pel CEIP Ausias March, el treball titolat "Laia i el seu somni de la lluna", presentat per: **Aurora Montagud**

edipsai de lluna

Laia i el somni de la Lluna

Laia era una xiqueta queta i molt callada. Però en la seua classe hi havia unes xiquetes que es burlaven d'ella perquè els seus pares no eren ni científics ni treballaven en les empreses més milionàries del món. Elles eren Bàrbara P., Bàrbara G., Bàrbara C. i Laura.

Un dia qualsevol, com sempre, després de rentar-se les dents, se'n va anar al llit, i va començar a somiar.

Era una pradera plena de flors fosques, era de nit i la lluna pareixia la regina de la pradera. De sobte, va notar una veu i es va trobar una espècie de pilota de bàsquet amb una boca i de color gris.

Lluc: Hola, sóc Lluc, sóc fill de la lluna i ara que ma mare està dormint jo ja puc eixir a fer trastades, vols vindre?

Laia: Ah... val, ja vaig. Vols anar a beure algo?

Van anar a un bar que no tenia molta varietat.

Laia: Una coca-cola, per favor.

Lluc: Què és això?

Laia: Una beguda

Lluc: Què? Dóna un gulu-gulu o un kirky, no sé, però...com has dit? Colcalac?

Laia: Noo, cocacola!

Lluc: Val, val. Jo un gulu-gulu.

Després de beure algo se'n van anar a Haccoturic, una ciutat que es pareixia a València.

Laia: Lluc, tu vas al cole?

Lluc: Sí, però no és estiu.

Laia: Què! Tot a fosques?

Lluc va mirar als costats.

Lluc: Mira! Ells són Roncar G., Roncar C., Roncar P. I Cluc. Els es burlen de mi. - Va dir amb to trist-

Laia va pensar en Laura i les Bàrbares. Era totalment igual.

Laia: Saps, en el meu cole també hi ha unes xiquetes que es burlen de mi.

Lluc: Ja, però de segur que no tens una mare de plàstic.

Laia: Què?!?!

Lluc: Sí, la contaminació està matant. Dins de poc, la cançò de «El fill de la lluna», que sóc jo, canviarà de «Lluna d'argent» a «lluna de plàstic».

Laia: No estava dormida?

Lluc: No?

Laia: Vols que parem el canvi climàtic?

Lluc: Què és això?

Laia: El que està matant a ta mare.

Tres dies després de fer molta feina, estaven esgotats, la gent no canviava.

Al quart dia, Lluc va tindre una idea.

Lluc: I si fem una obra de teatre?

Laia: Sí, molt bona idea!

Després, la pobra Laia es va despertar. 7:30 del matí.

Marc: Al cole!!

Ella no parlava, estava molt concentrada amb el seu somni.

Després del cole va pensar fer l'obra de teatre. Va ser la millor, a tot el món li va agradar.

Des d'eixe moment, tot el món va lluitar contra el canvi climàtic.

Sempre que somiava, somiava amb Lluc i amb sa mare.

No hi havia una nit que no mirara i pensara en la lluna i en Lluc.

AUTORA

AURORA MONTEAGUD

Xiqueta guanyadora del XXIX Certamen Literari Escolar que organitza l'Ac Falla Santa Anna cada any en la Setmana Cultural.

Premis Santa Anna i Josep M. Francés

edipais de lluna

En la presentació del nostre llibret 2024 que portava per lema, Mare meua van donar a conèixer i lliurarem els premis Josep M Francés i Duato i Santa Anna 2024.

Reunit el jurat qualificador de la IX edició dels Premis Josep M Francés i Duato i Santa Anna al millor contingut didàctic i cultural infantil d'un llibret de falla, format per: **Ana Jose Segura i Rubio, Laura Comeche i Martinez, Celia Paniagua i Zornoza, Josep Xavier Marco i Raro i Jose Tena i Tejado** decideixen seleccionar els següents treballs:

P R E M I SANTA ANNA AL CONTINGUT DIDÀCTIC I CULTURAL INFANTIL D'UN LLIBRET DE FALLA COMUNITAT VALENCIANA

P R E M I JOSEP M. FRANCÉS I DUATO AL CONTINGUT DIDÀCTIC I CULTURAL INFANTIL D'UN LLIBRET DE FALLA CAMP DE MORVEDRE

FINALISTES JOSEP M FRANCÉS 2024

Jocs de circ

Autors: Marta Vedriel i Santi Badia

Publicat al llibret de l'AC Falla La Palmereta de Sagunt

Activitats Culturals

Autora: La comissió

Publicat al llibret de l'AC Falla La Victoria de Sagunt

Divertilandia

Autor: Imanol Alcaide

Publicat al llibret de l'AC Falla Luis Cendoya de Sagunt

TREBALL GUANYADOR JOSEP M. FRANCÉS I DUATO 2024

Activitats Culturals

Autora: La comissió

Publicat al llibret de l'AC Falla La Victoria de Sagunt

FINALISTES SANTA ANNA 2024

La màgia d'Àfrica

Autora: La comissió

Publicat al llibret de la Falla La Via de Tavernes de Valldigna

Tresors

Autora: Empar Mayans, Cristina Lahosa i Alba Castelló

Publicat al llibret de la Falla Cambro de Tavernes de Valldigna

L'abeller faller

Autora: La comissió

Publicat al llibret de la Falla El Raval San Agustí de Cullera

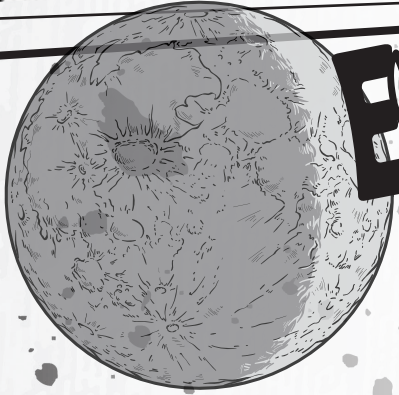
TREBALL GUANYADOR PREMI SANTA ANNA 2024

La màgia d'Àfrica

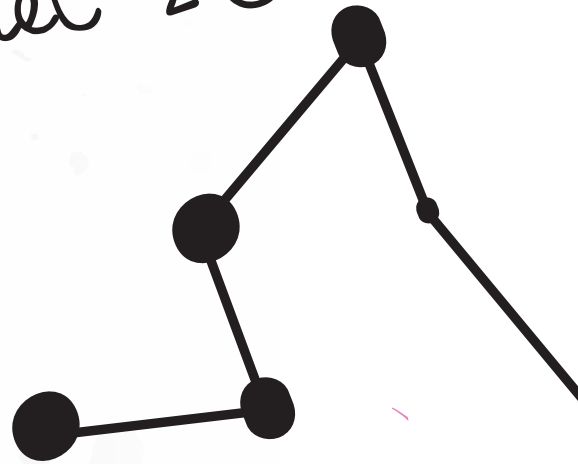
Autora: La comissió

Publicat al llibret de la Falla La Via de Tavernes de Valldigna

edipsi de lluna

El nostre Llibret 2024

El passat mes de febrer, com cada any, vam tindre l'acte de la presentació del nostre llibret. "**Mare meua**" va ser un llibre molt especial, que no sols parlava de tota mena de maternitats, també de la llibertat de la unitat familiar, de sentiments, de decisions pròpies sense imposicions.

En el llibre es donava espai a cartes dels nostres fallers i falleres que van voler homenatjar les seues mares amb unes paraules, a més de testimoniats sobre els processos que han portat diferents membres de la nostra comissió.

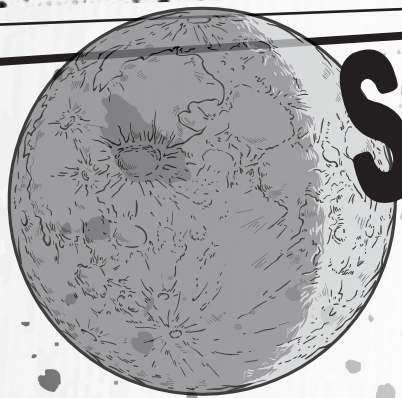
El disseny i la impressió va ser a càrrec de Jose i Javi de **Panal Fallero**, els quals complien ja onze anys amb nosaltres. En aquesta ocasió, van recompensar de manera personal a dues de les nostres falleres de Cultura, Eva Marco com a millor guionista de llibret, i Maite Francés com a millor coordinadora, totes dues pel seu compromís amb la publicació anual i perquè valoren el gran potencial cultural i històric que és fer llibret.

A més, i per a finalitzar, es va fer el lliurament dels premis Santa Anna i Josep M. Francés.

Mare meua va tindre el seu recompensa en els premis de GVA a l'ús i promoció del valencià, i a més va aconseguir estar en el podium dels llibrets de Sagunt. Un llibre que sempre recordarem perquè, en definitiva, tothom té o ha tingut la figura d'una mare.

Saguntí de l'Any

edipsi de lluna

En Josep Xavier Marco i Raro,
com a Secretari de l'A. C. Falla Santa Anna

CERTIFIQUE:

Que en Junta General Extraordinària celebrada al nostre casal del C/ Na Marcena nº 3 de Sagunt el passat dia 20 de novembre de 2024, s'acordà nomenar

SAGUNTÍ DE L'ANY 2024 a:

EMILIA MATALLANA

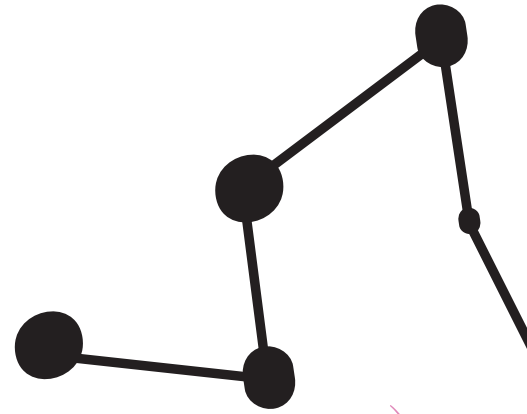
per la seua trajectòria professional en diversos aspectes de la Biologia, tant a Espanya com a l'extranger, a més de la seua tasca com a docent.

El que signe per als efectes oportuns amb el vist-i-plau del president en Sagunt, a 18 de gener de 2025.

Nascuda a Sagunt en 1961, estudia EGB als col·legis públics «Enseñanza media» i Cervantes i, posteriorment, BUP i COU a l'IES Camps de Morvedre, on troba els seus primers referents entre els professors de ciències, especialment en Biologia.

Estudia la Llicenciatura de Biologia, especialitat Bioquímica, en la promoció 1980-85 a la Universitat de València i, en finalitzar-la, inicia la seua carrera com a investigadora gràcies a l'obtenció d'una beca de Formació de Personal Investigador del Ministeri d'Educació i Ciència per a la realització de la tesi doctoral al Departament de Bioquímica i Biologia Molecular de la Universitat de València. Aquesta tesi la va defendre en 1989 i fou mereixedora del Premi Extraordinari de Doctorat de la Universitat de València. La seua investigació en eixa etapa, de caràcter bàsic, estigué centrada en estudis de regulació de l'expressió dels genomes en el rent *Saccharomyces cerevisiae*.

Una vegada obtingut el títol de Doctora en Ciències Biològiques va realitzar una estància postdoctoral, financada mitjançant una beca, entre 1990 i 1992 al laboratori del Dr. Joseph Ecker de la Universitat de Pennsylvania. En ella va treballar al projecte del mapeig físic del genoma de la planta *Arabidopsis thaliana*, emmarcat al Projecte Genoma Humà.

Finalitzada aquesta estància, es reincorpora en 1992 al grup de Biologia Molecular de Rents al Departament de Bioquímica i Biologia Molecular de la Universitat de València com a professora ajudant. Posteriorment, en 1995 obté la plaça permanent de Professora Titular, i més tard, en 2012 la Càtedra de Biologia Molecular.

Des de 1995 la seua investigació ha estat centrada en l'eficiència tecnològica dels rents vínic en usos industrials, desenvolupada fins 2017 a l'Institut d'Agroquímica i Tecnologia dels Aliments del Consell Superior d'Investigacions Científiques, el CSIC. Des de 2017 i fins 2024 formà part del recent creat Institut de Biologia Integrativa de Sistemes, centre mixte de la Universitat de València i el CSIC, sent Directora entre 2020 i 2024.

Recentment jubilada, ha sigut homenatjada pel projecte «Dones de Ciència» amb un mural de l'artista Alba Moncho a l'IES nº 5 del Port de Sagunt.

La seua investigació ha sigut molt prolífica, tant a l'àmbit nacional

com internacional, a més d'algunes investigacions per a empreses privades dels sectors enològic i biotecnològic, amb més de 70 publicacions a revistes nacionals i internacionals i al voltant de 90 comunicacions en congressos.

Entre d'altres coses, ha dirigit 12 tesis doctorals, té una patent en processos d'obtenció de rents per a vi, ha sigut avaluadora experta en Biologia Molecular per a agències nacionals i internacionals i experta en la Base de Dades de l'Associació de Dones Investigadores i en la Base de Dades del Projecte GIRLS4STEM.

Respecte a la seua activitat docent, majoritàriament s'ha desenvolupat a l'àrea de Bioquímica i Biologia Molecular, Ciències Biomèdiques i Biotecnologia, així com a màsters i Programes de Doctorat a la Universitat de València.

Ha participat al disseny, publicació, organització i impartició de l'activitat per a estudiants de secundària «la Biología en tus manos» des de la seua creació en 2006 fins 2024.

Des de 2012 fins 2024 ha sigut docent de l'assignatura de Biologia Bàsica a l'itinerari de Ciències de La Nau Gran, i també ha format part del Programa Motivem de la Universitat de València per a incentivar l'esperit emprenedor dels estudiants des de la seua creació en 2014, així com també secretària del seu Consell Acadèmic fins 2024.

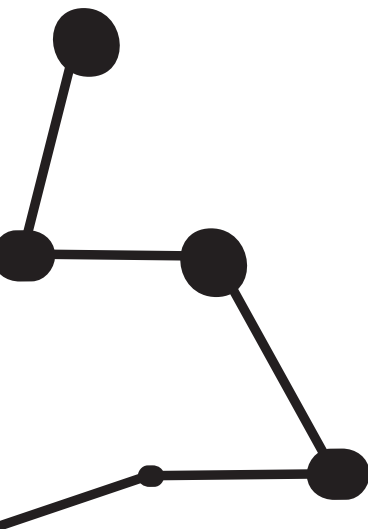
Per tota esta activitat docent, va obtenir el Premi a l'Excelència Docent del Consell Social de la Universitat de València i de la Conselleria d'Educació en 2011.

Entre desembre de 2005 i març de 2012 va ser vicedegana d'Estudis de la Facultat de Ciències Biològiques i Presidenta de la Comissió d'Elaboració del Pla d'Estudis del Grau de Biologia i Coordinadora de les Comissions d'Elaboració dels Plans d'Estudis dels quatre Graus de la Facultat: Biologia, Ciències Ambientals, Bioquímica i Ciències Biomèdiques.

Ha sigut membre de la Comissió de Biologia Molecular i Cel·lular per a l'acreditació de Professorat Universitari de 2020 a 2023 i secretària de la mateixa en 2023, i també membre de la Comissió específica de Ciències per a la verificació dels títols de Grau i màsters de la Fundació Madrid de 2019 a 2024, i presidenta des de 2021.

Ha participat en conferències científiques de la Universitat de València dirigides especialment a estudiants de secundària i batxillerat, conferències i cursos per a la societat en general i persones majors i també en conferències i altres activitats relacionades amb Ciència i Gènere.

Ha realitzat la traducció al castellà de la biografia del Premi Nobel Sydney Brenner, va participar al Jurat en la XIII edició dels premis Concepción Aleixandre a la Dona Científica Valenciana i es membre de l'associació de divulgació científica Sapiencia de Sagunt.

Programa d'Actes

1 de juny de 2024

Acomiadament dels nostres representants de 2024 i nominació del de 2025, amb sopar a la plaça de l'Hospital.

14 de juny de 2024

Proclamació al Saló de Plens de l'Excm. Ajuntament de Sagunt de les Falleres Majors de Federació Junta Fallera de Sagunt.

29 de juny de 2024

Proclamació dels nostres representants, Miguel Arenas, Eva Marín, Diego Galarza i Vera Galarza, a la plaça de l'Hospital.

31 d'agost de 2024

Celebració del mig any faller, amb dinar, actuacions i sortejos, a la plaça de l'Hospital i el casal.

14 de setembre de 2024

Trobades falleres i concurs de paelles de FJFS a la Gerència del Port de Sagunt.

21 de setembre de 2024

Exaltació de les FFMM de FJFS al Teatre Romà.

28 de setembre de 2024

Concurs de play-backs de majors junt al pavelló René Marigil de Sagunt.

29 de setembre de 2024

Certamen de play-backs d'infants.

Del 29 de novembre al 5 de desembre de 2024

XXXI Setmana Cultural al nostre casal. Dins els actes de la Setmana

Cultural, celebrarem el XXIX Trofeu de Bolot "Ciutat de Sagunt", el campionat de parxís, el torneig de Catàn, un concurs de pinxos, visita al Planetari de Castelló, una cata de vins i altres activitats infantils, xerrades i exposicions.

**Del 22 de desembre de 2024
al 7 de gener de 2025**

Exposició del pessebre al nostre casal. Tinguérem també la visita dels Reis al nostre casal el 2 de gener.

18 de gener de 2025

A les 18:00 h. a l'Auditori Joaquin Rodrigo, presentació de les nostres comissions. L'acte fou presentat per membres de la comissió. A l'acte es lliurà el el nomenament de "Saguntí de l'any" 2024

8 de febrer de 2025

Tradicional sopar de germanor.

7, 14, 21 i 28 de febrer de 2025

Nits d'albades als diferents sectors.

15 de febrer de 2025

Crida. Realitzada per la Fallera Major de la FJFS a la Tinença d'Alcaldia.

16 de febrer de 2025

Baieig dels monuments al taller.

Presentació del nostre llibret 2024 "La Lluna", i lliurament dels premis Josep M.ª Francés i Santa Anna als millors articles de contingut infantil dels llibrets de falla.

22 de febrer de 2025

A les 17:00 hores Cavalcada Fallera al nucli de Sagunt.

23 de febrer

Acte d'entrega de recompenses de FJFS.

1 de març de 2025

A les 17:00 hores Cavalcada Fallera al nucli del Port de Sagunt.

Col·labora:

FALLA
ANNA ATNA8
SANTA ANNA
2MV5

2 de març de 2025

Repartiment de tortades als abonats.

A partir del 12 de març fins les 8:00 del dia 15

Ornamentació del carrer i plantà de la falla a la Plaça de l'Algepsar.

15 de març de 2025

A les 7:30 primera despertà. Per la vesprada, cercavila per Gilet i Faura

16 de març de 2025

A les 7:30 segona despertà. Per la vesprada, recollida de premis i cercavila per Sagunt.

17 de març de 2025

A les 7:30 tercera despertà. Per la vesprada, cercavila pel Port.

18 de març de 2025

A les 7:30 quarta despertà. Per la vesprada, visita a l'Asil d'Ancians i Ofrena de Flors a la Verge dels Desemparats.

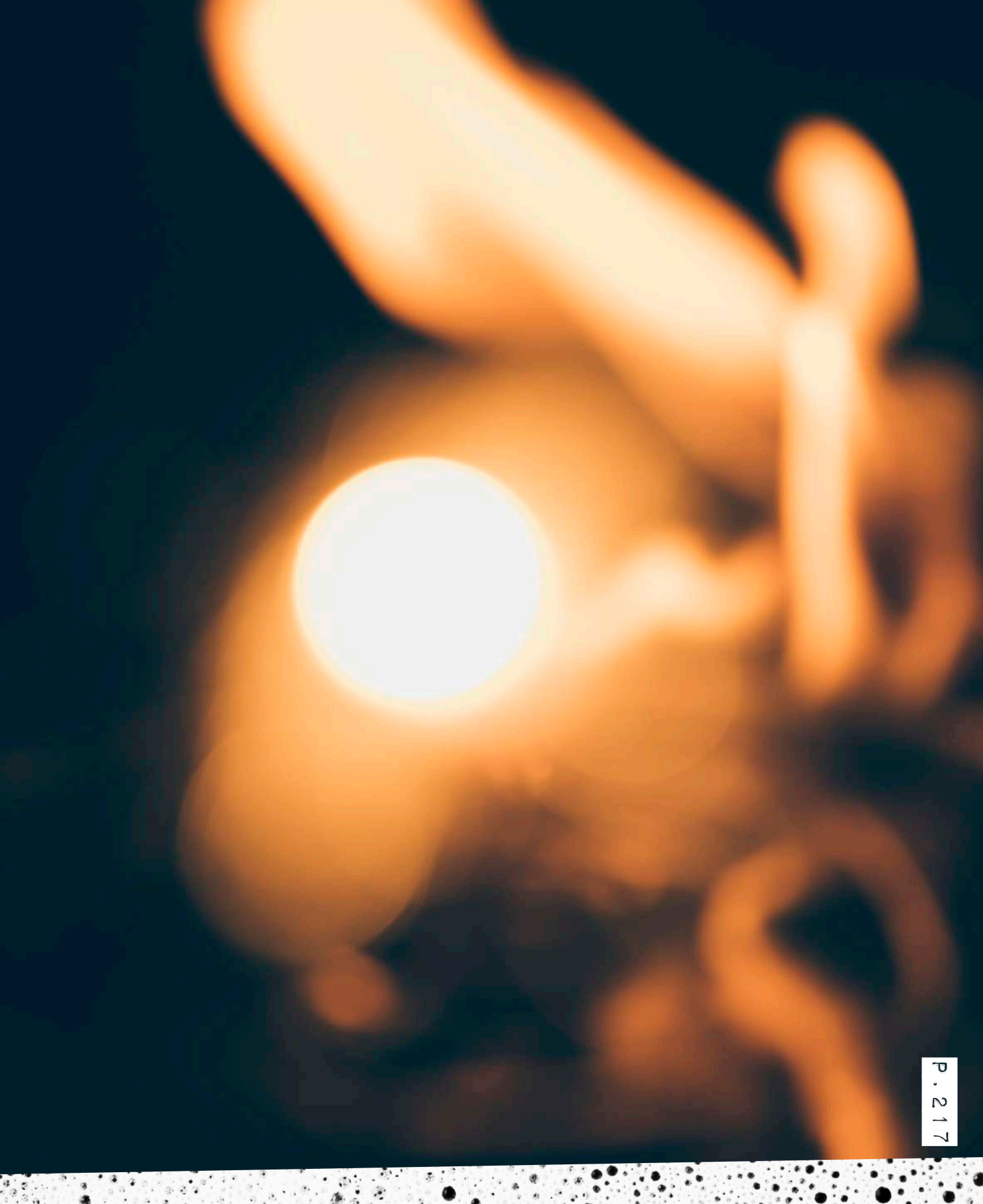
19 de març de 2025

A les 7:30 quinta despertà. Per la vesprada tindrem jocs infantils.

A les 21:30 cremà de la Falla Infantil, i després de sopar, en funció dels bombers, cremà de la falla gran.

[Aquesta Associació Cultural es reserva el dret d'alterar el programa de festes.](#)

NOTA: Totes aquelles persones que vullguen apuntar-se a la nostra comissió, ho podran fer al nostre casal al C/ Na Marcena, 3.

Galeria Comercial

• eclipsi de lluna.

QUEDA REA I CONFINADA

LA MEUA SOLETAT

EN UN CERCLE DE
Lluna

SAGUNTO DISTRIBUCIÓN S.L

Cafés
VALIENTE
desde 1955

**EXPERIENCIA EN DISTRIBUCION Y VOCACION
DE SERVICIO A LA HOSTELERIA**

C/ Puig de Santa María, 10

Tel. 96 265 08 10

Fax 96 265 06 67

SAGUNTO (Valencia)

GRANJA SAGUNTO

Nazario Sanz

Ctra. Petrès-Albalat s/n
46500 SAGUNTO
tel-fax: 616 94 71 75

ADMINISTRACIÓN DE
LOTERÍA Nº 1

"La más antigua de España, concedida por el Rey Carlos IV en 1790"

Pl. Cronista Chabret n.8
46500 SAGUNTO
VALENCIA

Tlf. 96 266 15 76
loteriacaruana@hotmail.es

CARNS FRAN
EMBOTIT ARTESANAL
PLAÇA BLASCO IBÁÑEZ 11
TEL.: 96 265 12 96

Ferragud

XERESA (*Valencia*)

Vadebo

Restaurant

ARROCES Y BRASAS

Vadebo Restaurant, donde podrás encontrar la gastronomía tradicional Valenciana con el mejor producto de temporada en su mayor esplendor. Podrás disfrutar de una gran experiencia degustando los mejores arroces, carnes o pescados del día.

INFORMAL

VA DE BO

Informal de Vadebo, podrás seguir disfrutando de la gastronomía Vadebo al estilo de taberna Valenciana, un ambiente mas desenfadado, para degustar algunas de nuestras tapas, ibéricos, laterío, mariscos y mucho mas acompañado de buenos vinos

VA DE BO Restaurant
C/ Finlandia n7 Valencia
@vadebo_restaurant

Informal VA DE BO
Plaza Cánovas del Castillo n12 b
@informal_vadebo

www.grupovadebo.es

TLF: 622 036 413

Redondo seguros
correduría de seguros

Av. Sants de la Pedra, 59, Sagunto.

☎ Tel. 960 883 587- 615 34 37 40

@ oficina@segurosredondo.es

🌐 www.segurosredondo.es

TIENDA DEPORTIVA Y EQUIPACIÓN PARA CLUBES Y COLECTIVOS

✉ rrss@benjosports.com

📷 [@benjosports](https://www.instagram.com/benjosports)

📍 CARRER D'ALBORAIA 73, VALÈNCIA

☎ 633 805 284

🎵 [@benjosports](https://www.tiktok.com/@benjosports)

📍 PASSEIG DE LES GERMANIES 3, GANDIA

📞 963 041 768

🌐 www.benjosports.com

📍 CARRER DEL CARBONER 34, PATERNA

Belladona

Centro de Belleza

644968046

San Francisco, 1 bajo izqda, Sagunto

Mediterraneo Beach Club

MERCA EURO

El mejor bazar de Puerto Sagunto

Avd. Hispanidad nº 16 - Puerto de Sagunto

Linda Bella

Avenida Hispanidad 30, 46520 Puerto de Sagunto
teléfono 601 153 249

cuidar

les nostres tradicions
ens posa en peu.

 **caixa
popular**

Cuidem les persones.

¿Jugamos?

**DONDE LOS AMIGOS SE REÚNEN...
LA DIVERSIÓN COMIENZA !**

C/ LAMINACIÓN 16, PUERTO DE SAGUNTO (VALENCIA)

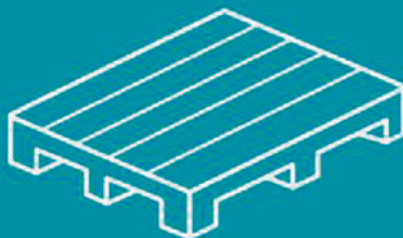
Un enfoque innovador nos permite crear platos que fusionan sabores autóctonos y contemporáneos, llevando la gastronomía local a nuevas alturas. Cada receta es una muestra de nuestra dedicación y creatividad, ofreciendo a los comensales una experiencia única.

Carrer Alquerieta de Roc, 15, Sagunt.

Teléfono: 624 83 21 55

@sopafritagastrobar

COMPRA -VENTA DE PALETS

PALETALIA

TLF: 609 15 87 67 - INFO@PALETALIA.ES - C/ MAS DEL BOMBO, 11. PUZOL

disseny:

Panal 25

SOLUCIONS GRÀFIQUES
www.panalfallero.com

FORN-PASTISSERIA

SAL I SUCRE

Sal i Sucre

Jose Antonio Ruiz Garcia

joseobradordepa@gmail.com

Jose 626 225 002
Ana 660 234 612

ARTESANIA

COMUNITAT
VALENCIANA

Huevos

Sales, s. l.

R.D.G.S. 14.01228/CS

LOS MAS NATURALES

Mar

Indumentaria
Bordados
Serigrafía

Tlf. 960 05 25 61

C/ Del trabajo 17 bajo 46520 Puerto Sagunto

**Ramón
Gimeno**

**Grifería - Baño
Materiales
Construcción**

**Azulejos
Rústico
Saneamiento**

Ctra. Nac. Valencia-Barcelona, km. 25,2
46500 - Sagunto (Valencia)

Oficina:
Tel.: 96 266 02 09
Fax: 96 265 42 81

Exposición:
Tel.: 96 265 40 03
Fax: 96 265 42 82

ESTABLECIMIENTO
RESTAURANTE - CAFETERIA
SAN LUIS

- Arroces
- Tapas
- Bocadillos
- Carnes/Pescados

C/ Rei Sant Lluis, 14
46520 Puerto de Sagunto (Valencia)
Teléfono: 96 267 16 54

Escaneado con CamScanner

ALDIA
BAR

ALMUERZOS, TAPAS Y FLAMENCO

CASEROS

Avenida Juan de Austria, 56
PUERTO DE SAGUNTO

INYECCION DIESEL
Y REPARACION
DE MOTORES DIESEL

Diesel Service

**CARRETERA DE
SAGUNTO - BURGOS, KM 1**

TELEFONO: 96 266 14 40

FAX: 96 266 15 28

Floristería
Sayas

 96 267 26 43

*floristeriasayas.es / floressayas1@hotmail.com
c/ Del Trabajo, 23. Puerto de Sagunto (Valencia)*

Ja batega el cor de **Sagunt.** Junts vivim les falles!

La teua tenda Consum
al carrer del Capità Pallarés, 14
Tel. 962 66 61 61

www.consum.es

Cafeteria Bocateria **FABIOLA 107**

Telf: **96.108.78.82**

Av 9 de Octubre nº 107

Pto de Sagunto

MUEBLES AMPLE
Casas de Bárcena 50
96 185 28 54

JORGE MARÍN BELTRÁN

GRADUADO SOCIAL

JURÍDICO - LABORAL

CONTABLE - FISCAL

C/ Caruana nº 15-1º-2.
Tlf: 962664859
46500. SAGUNTO (Valencia)
jose.marin@hotmail.com

C/ Sagunto nº 22-1º-B.
Tlf : 964710706
12400. SEGORBE (Castellón)

l'aixobar
despatx de vins i viandes

670293874
@laixobar

Castell 21
Sagunt

el nou
wizard

el nou
wizard

Avinguda de Montiber, s/n
46500 Sagunt
Tel. 963 948 360

FARMACIA CONDOMINA, C.B.

C/ L' Hort D' Ais, 5
46500 - SAGUNTO
Tel.-Fax: 962661146
farmaciacondominacb@gmail.com

CONFECCIONES
96 118 30 79 · 652 907 396

C./ Asturias, 49 · Bajo Izq.
46520 PUERTO DE SAGUNTO
sento49@hotmail.com

Camí Real, 87
Teléfono, 96 266 32 01
SAGUNTO

HORNO - BOLLERIA
PASTELERIA

C/. Benifairó, 8 - Tel. 96 265 00 40
C/. Raseta, 31 - Tel. 96 266 07 57
C/. Partida de l'Oliba - Tel. 96 266 54 90
46500 SAGUNTO

ESTUDIO CREATIVO
EUREKA
SOLUCIONES

HAPPY DAYS
DISEÑOS QUE EMOCIONAN

Avda. Sants de la Pedra 49, bajo. - Sagunto (Valencia)
697 57 68 62

BAR ASOCIACIÓN CAZADORES
677411041
SAGUNTO

F A R M A C I A
Avelina Escrig

Plaza del Algepsar, 10 · 46500 SAGUNTO
☎ 96 266 16 52

BORDADO PERSONALIZADO E INDUSTRIAL
C/TEODORO LLORENTE, 142
46520 PUERTO DE SAGUNTO
962690941

verónica
SALÓN DE BELLEZA

rótulos**morvedre**

656 310 322
www.rotulosmorvedre.com

**PLANCHA
PINTURA
MECANICA**

**Talleres
Andrés Jerez Bosque S.L.**

Teléfono y Fax 96 267 12 59
C/. Artista Fallero, Nave 9 (Pol. Ind.)
46529 Canet d'en Berenguer (Valencia)

E L M A R
TOLDOS Y PERSIANAS
CARPINTERÍA METÁLICA Y PVC

653 772 044 - crisegual@hotmail.com

CARNES CABALLER

Carnes, Chuletones, Embutidos
Frutas y Verduras

Calle Roma, nº 2

Sagunto

623-21-03-19

HYUNDAI

O P E L

TALLERES SALVADOR

www.talleressalvador.com

Histomar
Inmobiliaria

Compraventa de todo
tipo de inmuebles

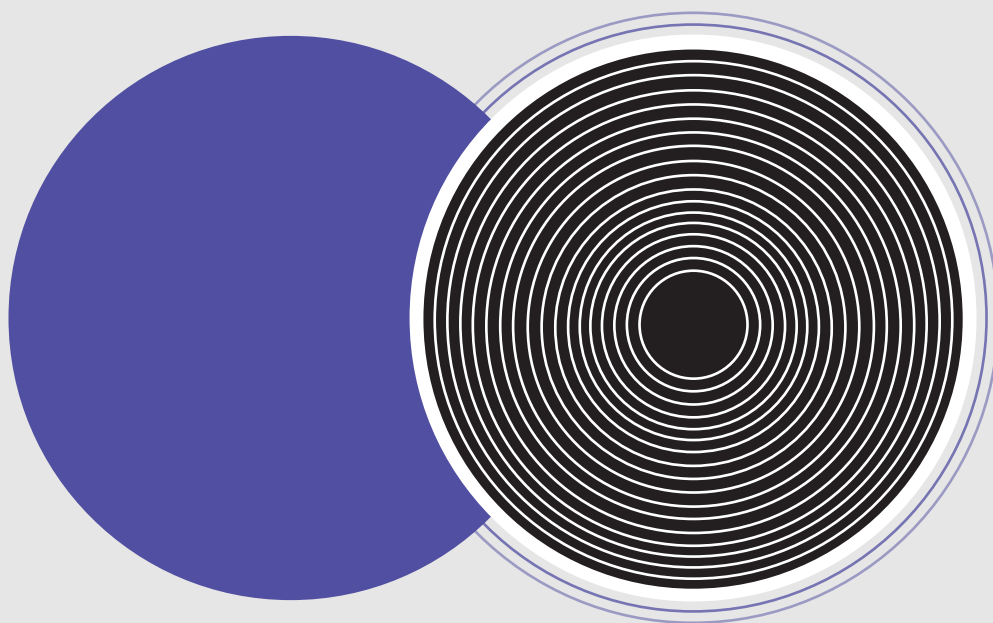
Cami Real, 42
46500 Sagunto
Telf.: 962 666 282 - 625 376 884
histomar_cb@hotmail.com
www.histomar.es

FALLA
ΑΝΝΑ ΑΤΙΝΑΣ
SANTA ANNA
2MV5

La AC Falla Santa Anna de Sagunt

**Vol agrair la col·laboració de tots els
comerços que, any rere any, ens ajuden a
portar aquest llibret endavant**

FALLA
ANNA ATIAS
SANTA ANNA
2MV5

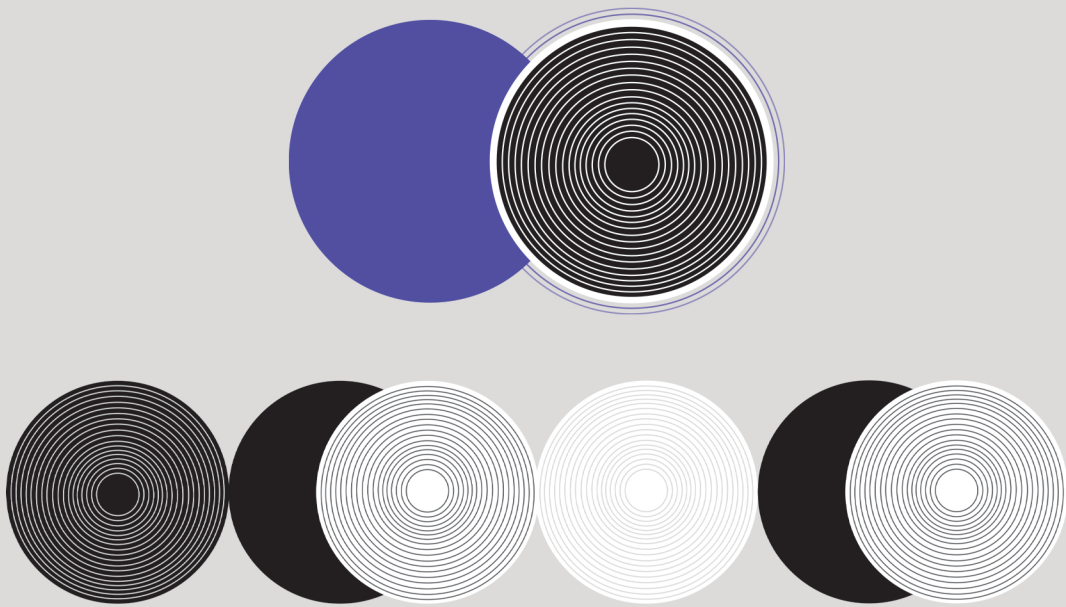

· eclipsi de lluna ·

AGR OCAMP CANET S.L.

**C/ Artista Faller s/n (Pol. Industrial)
46529 Canet d'En Berenguer (Valencia)
Tel/ Fax: 962678500
Móvil: 722441805**

· eclipsi de lluna ·